

# ఈ నాటకము నందలి పాత్రధారులు



పురుషులు

౧ సూత్రధారి  
౨ ఉదయసేనుడు  
౩ వైశ్యుడు  
౪ కృపాసేనుడు  
౫ వీరపాలుడు  
౬ శుంరులు  
౭ కనకసేనుడు  
౮ దొంగవాడు  
౯ అచ్చిగాడు  
౧౦ బుచ్చిగాడు  
౧౧ జయసింహుడు

౧౨ ప్రధాని  
౧౩ యోగి  
౧౪ భటుడు  
౧౫ సేవకుడు  
౧౬ రాంజెట్టి  
౧౭ సుకీర్తి  
౧౮ దేవదత్తుడు  
౧౯ వకీలు  
౨౦ మేఘవాహనుడు  
౨౧ వుజూరు

---

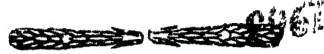
స్త్రీలు  
౧ నటీ  
౨ విమలాదేవి  
౩ చెలియ  
౪ తార  
౫ సత్యబాయి  
౬ పద్మాబాయి  
౭ పోకి

ఓం

శ్రీమతే రామానుజాయనమః॥

# కనకతార

నాటకము



కనకతార

బూర్గుప్పలి వేంకటేశ్వరస్వామియ్యుడు

వల్లి భార్య

## కొండా శంకరయ్య,

పుస్తకములవ్యాపారము,

సికింద్రాబాద్

ప్రింటర్ మద్రాసు ముద్రణాలయమున ముద్రించి

ప్రచురింపబడియె

సికింద్రాబాద్.

1950

రిజిష్టర్డ్ కాపీరైటు.

# ప్రకటన

నాచే రచియింపబడిన ఈ కనకతార నాటకముయొక్క సర్వాధికారములు మ॥ రా॥ శ్రీ కొండా శంకరయ్య పుస్తకముల వ్యాపారము మహాకాళిపీఠి సికింద్రాబాద గారికి యిచ్చియున్నాడను.

ఇట్లు  
బూర్గుపల్లి

వేంకట నర్సయ్యభిక్షుడు

# హాచురిక

ఈ కనకతార నాటకముయొక్క సర్వాధికారములు మాకే జేంది యున్నవి కావున మాయనుమతి లేక నితరు లెవ్వరు యెంతమాత్రము అచ్చు వేయకూడదు. అట్లు మాయాజ్ఞ నుల్లంఘించి అచ్చు వేసినయెడల మేముచేయబోవు సివిల్ క్రిమినల్ చర్యలకు బాధ్యులవుదురని యిందు మూలముగా తెలియ పరచుచున్నాము.

ఇట్లు  
కాశీరైటుహక్కుదార్లు  
కొండా శంకరయ్య  
పుస్తకములవ్యాపారము  
మహాకాళిపీఠి  
సికింద్రాబాదు.

# KANAKATHARA NATAKAM

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

క న క త ర నాటక ము



కం॥ శ్రీకాంతా మణివల్లభ ధీశోక బిడౌజ వంద్య రుక్మాంబరసు  
 శ్లోకచరత్రాంబుజముఖ ధీశీకరమగు చాలమద్ధి శ్రీజగదీశ॥  
 కం॥ శ్రీయచ్చ్యుతశతగోపమః నీయతిరాజాంఘ్రియుగములెంచియుభక్తి  
 వాయకవరవరమునులను నాయుల్లమునందు నెంతు నతిమోదమున॥  
 కం॥ భారాద్వాజకులాంబుధి తారాధిపులయ్యివెలయు ధన్యాత్ములుమా  
 శ్రీరామానుజ గురుపద ధీరజముల నెంతుభక్తి నిరతముమదిలో॥  
 కం॥ వరశ్రీ పరవస్త్రాస్వయ శరనిధి బిధులయ్యిజ్ఞానీ జన్మించినమా  
 వరశ్రీనివాస దేశిక చరణాంబుజ ములుదలంతు సంతోషమున॥  
 కం॥ జననీ జనకులభక్తి శానియాడియు పతివ్రతలను కూరిమిలోడ  
 ఘనుగు భాగవతోత్తము లనుసన్నుతి జేతునన్ను రక్షించుటకై॥

అ ను బింధము

రారగోపబాలా - శీలా - రాధికాప్రియా - మారణోటి సుంద  
 రాంగ - మంజుభాష ఖగతురంగ - కవారదైత్య మదవిభంగ - రాధికా  
 ప్రియా ॥ రారా॥౧॥ మాధవాచ్చ్యుత గోవిందా - మారజానక పర  
 మానందా - శ్రీధరాభ్ర కేశార్చిత రాధికాప్రియా - శీలా॥ రారా॥౨॥  
 సనకసనందనాదీ - మునివంద్య కందభేదీ - కనకపీతాంబరధారి -  
 రాధికాప్రియా - శీలా॥ రారా॥౩॥ ధరణీచాలమద్దినగరీ - ధామశ్రీ  
 మురళిధారి - కరుణసాగర నగధారి రాధికాప్రియా - శీలా॥ రారా॥

(సూత్రధారి ప్రవేశించి సభవంకజూచి)

సూ॥ యేమి సర్వజనంబులిట్టి సభ నలంకరించి యున్నారేమి  
 కారణంబు కావోలు పూర్వులకథ లాలకించుటకయ్యేకదా మంచిది మీరి  
 కర్థానందంబుగునట్లు నొక పుణ్యకథ వినిపించ మత్కాంతామణీయగు  
 నటని యిందురావించి విచారింపెదా. (తేరవంకజూచి) కాంతామణీనటి  
 నీవొకసారి యిటురమ్ము.

నటి-వ॥ నాథా త్వరగా నన్నురమ్మని పిలిచిన రెండులకై.



సూ-వ॥ మనోహర యానభాసదుల మనోల్లాసంబుగ నొక పుణ్య  
కథ వినంజేయుటకై నిన్ను యిందురామించితి.

నటీ-వ॥ ఎనోహరా తాము సకలశాస్త్ర సంపన్నులై యుండియు  
యేమియెరుంగని యజ్ఞానురాలనై యున్న సన్నెల విచారింపుచుంటిని  
మీరే యాచించి యొక సత్కథ విజేయుడు.

సూ-గీ॥ కమలమఖి యిటువినగదే కనకతార \* చరితమును చిత్రమై  
యుడు మరియునిదియు - వినగ జేయదలంచియు వేడుకలర \*  
నినువిచారింప బలచితి నిక్కముగనూ॥

సూ-వ॥ కావున కాంతామణి నొక్కనకతార నటకమును విని  
పింప వలయునని నాయభిప్రాయము నీయిష్టంబెద్దియో తెల్పుము.

నటీ-గీ॥ భలిభళి యిట్టిచరితంబు ప్రజలువిన్న \* నెంతయో సంతసించురు  
స్వాంతమందు \* గానమిరిట్టి కథయెబల్ కడుముదమున \* వినగ  
జేయుడునాథ సవిస్తరముగ॥

వ॥ అహా నాథా యిట్టి కనకతార కథయే వినంజేయుడుగాని  
యిట్టి టకము నూతనముగా కృతిజేయించిన వారలెవ్వరు నాకుండులు  
పుము కర్ణానందముగా వినియెడ.

సూ-సీ॥ శ్రీరమ్యమైన జాగీరు పెడమెటిపల్లె | తాలూకలోనబల్  
మేలిమైన | వరచాలవద్ది నివాసులైయున్న | కోత్వాలి వతందార్లు  
దైర్యవతులు | వరబాసవంశ సంభవులు రాజేశ్వర | రావుధోరవారు  
సల్లితవతులు | వీరికి పుత్రులై వెలయుమాధవరావు | మరిగంగరావు  
ధర్మాత్ములండు | పరమతులవంశ సంభవులునుమాలి | కిద్దతిగలవారు  
సద్గృహరులు | రామారావు ఘనుండు లక్ష్మణరావునా | రాయణరావు  
రణకులవని | జగతికిరికినాపేక్ష జెందియిట్టి | కనకతార చరిత్రంబు కడు  
ముదమున | శాశ్వతీపురి వాకపీఠ్యరుని బలిచి | రచనజేయించి రిలమెచ్చ  
రమణివినుమా॥

సూ-సీ॥ వరచాలవద్దిసద్వైశ్య రత్నములగు పడిగెలవంశ సంభ  
వులనంగ పెండ్లికుల గోశ్రావల్ పేరురుసయ్యనా | రాయణయునుగంగ  
రామునియు | హనుమాండ్లు కిష్టయ్య యగుసాహుకార్లుపే | రెనవారు  
తమ్మల్ రణకులవని | యొకనాడు మానమున నూహించికిరియే | శాశ్వత  
మనియెంచి సలలితముగ | నెలిమికిరికపేక్షింది యిట్టికనక | తారనాటక

మును కొంత ద్రవ్యమొసగి | కృత్రియు జేయించి రిలమెచ్చ కూరిమిసను!  
వీరినందరి నేలు సర్వేశ్వరుండు||

నటీ-ప|| ఆహా మనోహరా వీరినందరి నెల్లకాలము లక్ష్మీవిభుండె  
రక్షింపుచుండును గాని యిక నాకేమి యొసంగువారలు.

సూ-ప|| సుందరీ యీ పూదోటలో హాయిగా విహరింపుచు  
కొంత ప్రొద్దుబుచ్చ వలయునని నాతోరిక వింటివా

న-ప|| జీవితేశ్వరా నీవనువిధ జె యీ విరితోటలందు విహరింప  
వలయునని నామనమ్మగూడా గోరుచున్నది రాండు.

(ఆని నిష్క్రమితురు వర్ధావ్రాలును)

— ( ఉదయసేనుడు ప్రవేశం ) —

అనుబంధము

దర్శ|| ఉదయసేన మహిపాలుడ౯ | మృదు హృదయుడ సద్గుణ  
శీలుడ౯ ముదమున రాజ్యంబును పాలించెడు | త్రిదశపతిని మీరినవిభ  
వముగలా ||ఉ||౧|| సకలశాస్త్ర సంపన్నుడ౯ | మహా యశశంతుడ బుధ  
మాన్యుడ౯ | సుకరముగను దీనజవాళిని యానసవరించిన నయవిధేయు  
డ౯ ||ఉ||౨|| నగరాద్ సత్సమైర్హ్యుడ౯ | మహాయగజిత భగవత్  
శార్మ్యుడ౯ | జగతియందుగల చౌలమద్దిశ్రీ | నగధరునిపద కంజముల  
నుతించెడి ||ఉ||౩||

ప|| ధీవిశారదా.

ధీవి-ప|| ఉదయసేన మహిపాలా యేమియాజ్ఞ.

వాదం - దర్శ

పుద|| తేమమేకదా-మనరాజ్యంబునగల భూమిసురాదిగ పుర  
జనులందరు ||తే|| యేమికోరంతలు గలుగక నుండియు - సామజవరదుని  
సన్నుతిజేయుచు ||తే||

ప|| ధీవిశారదా నేబిల్లు-నల్లు మనరాజ్యంబున సకల జనంబులు  
యేమికోరంతయులేక సుఖోపాయులై యున్నవారలేకదా.

ధీవి|| భూమిశ్వర మిశేమవి తెల్పుదూ - తాము విసగలేదా  
యి.దాకను || భూ|| తామసమగు మిశేమిని చేష్టలు - భూమినిబిల్లు  
గలవే మర్యాదలు ||భూ||౨||

ప|| అయ్యా మనరాజ్యంబున సకలజనుల కెట్టి కష్టంబులంటిక

మహా సౌఖ్యంబుగానే యున్నవారుగాని సీతమ్మయ్యగారగుకృతారసేనుల వారి దుర్మార్గతనములచే లోకులు చాల భీతిగొని యున్నవారు వారు జేయువను లిట్లాటివని చెప్ప నోరాడదు అదంతయును మీకు నెలవే యుండునుగదా.

పుడ॥ యిందులకై నేనేమియుసేయుదు . - యెందునగనలే దిట్టి దురాత్ముని ॥యి॥ మందగుణముచే మనుజుల నందరి - లొందరజేయును దుర్నీతుండై ॥యి॥ 3॥

ఉ॥ తక్కువలేదు ధారుణి ♦ రథంబులు నాగము లశ్వ సంతతుల్  
మక్కువ వర్షభోగములు ♦ మాకొనగూర్చె విధాతగానినే  
నెక్కువ గుండగావలసె ♦ నీవిధిగృహ కృతాజ్ఞ చేష్టల్  
దక్కగ నేమిజేత మిపుడా ♦ రయదెల్పు మమాత్యైపుంగవా॥

ప॥ కాపున యిందులకై నామది రాత్రిబివలు తపించుచున్నది. యిట్టి నామనోవ్యధ యెన్నడు దీరునోకదా.

ధీవి॥ సాకల్యంబుగ చాలమద్దిహరి - యేకరణియు దరిజేర్చునొ మనల్ ॥సా॥ యీకరణియు మీరేలచింతగాన - బోకుడు ధైర్యంబును గొనియుండుడు ॥౪॥

ప॥ నరేంద్రా నాకుగూడ చింతగానున్నది యెన్నోవిధంబుల కృతారసేనునకు విహితంబులు దెలుపుచు నిట్టి దుండగములు మానుమనిన నేనేవారికి రోధిగా గనుపడు చున్నాడగదా.

(యింతలో కృతారసేనుడు వచ్చి మరుగున దాగియుండి వీరల వాక్యంబులు వినుచు తనలో)

కృత-ప॥ యేమీ వీరిరువు రేదియో విచారించుచున్నవారు యీ స్తంభము మరుగుననుండి వినియెడగాక.

పుడ-ప॥ ధీవికారదా నీవా కృతారసేనునకు విరోధియైనదటులుండ నిమ్ము దుష్టులకడకు జనులేగి బోధజేయుట నిష్ప్రయోజనమేకాని లాభం బులేదు యవివేకి నీతులు విననేవినడు యొకవేళ్ళి వినినయెడలయదియు నపుడేకాని నది యెప్పటికి నిలుచునా.

పుడ-గీ॥ సీచగుణములు వినుమన్న లోచదలేని ♦ కెంతజెప్పిన వినకు  
నికేమిసేతు ♦ పైత్యములుగల్గు రోగికి బిడునెలీపి ♦ దానికామం  
దు బంధనా తగనొనర్తు॥

ప॥ కాబట్టి యాకృతుడొనర్చు దుండగమువల్ల మన ప్రజల కెందరెందరికో పలువిధములగు కష్టములు గలుగుచుండెనుగదా యిందు లకా కృతుని బంధించి చెరసాల నుంచుటే కర్తవ్యముగదా.

(యీమాట కృతసేనుడు విని)

కృత-ప॥ యేమీ నన్ను బంధించి చెరసాలయందుంచెదవా నీవె న్నటికైన నన్నేమి సేయజాలవు నీవు భ్రాతృవగుటచే నింతవరకు కరుణించితిగాని యిక కరుణించక నీప్రాణంబులు దియ్యక మానను నమ్ముము.

ధీవి-ప॥ రాజేంద్రా) మనము జేయునదేమున్నది మీరనువిధంబే జేయుట కర్తవ్యము యంతకు మించిన వుపాయము యేమియులేదుగదా.

కృత-ప॥ వారే ద్విపాద పశువులారా మీరేనానన్నిట్లుజేయునది యిటులేనిది నంబులనుండి ప్రేలుచున్నవారలు యేలనో పాపంబిని మిమ్ము మన్నించితిని యిక మీ జిహ్వలు దీయుదునేకాని యిహురొక సువాడనుగాను యెన్నటికైనను మీప్రక్కలోపాముననేతలంచుకొనుడు.

(అంతలో బుబ్బుండను కోమటివచ్చి రాజుగని ఆనుబంధము)

దర్శు॥ తాళిజాలమయ్యమేము ధారుణీశ్వరా ॥తా॥ తాళిజాల మయ్యమీ తమ్ముడు జేయంగ నెంతో - హేళినంబులాయెనిక నెంత కని యోర్వగలము ॥తా॥

కృత-ప॥ ఆవురా యిందులకీలుబ్బుండు మొరబెట్టుచు వచ్చియున్న వాడుమంచిది రానిమ్ముయీపశువులేవి తీర్మాణముజేతిరో వినియెడగాక

లుబ్ధి-ప॥ ధోరోమితమ్ములుంగారు జేయంగ యికమేము బ్రతుక లేము మాశ్రమలేమని తెలుపుదు స్వామీ.

పుడ-ప॥ లుబ్ధ మహాశయా నీవెన్నడులేనిది నేడేమొ విలపింపుచు వచ్చియున్నాడవు మాతమ్మునివలన నీకేమి కష్టమువచ్చి యున్నదో తెలుపుము భయంబు నొందకుము.

లు-ప॥ తెలువగ నోరాడదేమి తెలుపుదునయ్యో ॥తె॥ ఆలువ బుద్ధి యగుమితమ్ముయ్యయూ మాయలుజూచ్చి- తెలుపులూడదన్నిమహా తగనికార్యమునుజేసెను ॥ ౨॥

ప॥ రాజేంద్రా నేటి ప్రాతఃకాలమున కృతసేనుండు పీఠ శూరులగలసి మాగృహంబునకొచ్చి ఆయ్యయ్యో (అనిబొబ్బిజేయుచు) యేమని తెప్పవలయును చెప్పటకు నోరాడకున్నదిగదా (అనియెడ్డును)

పుడ-వ! దుఃఖించకుము దుఃఖించకుము అది యెట్టి క్రూరకార్య మొనర్చెనో భయంబు జెందక సర్వంబును దెప్పుము.

లు-ద! ఖండితముగ మేమొర్చి - యుండలేమయ్యో॥ దండి ప్రభువు నీవచిబహు దయగలవాడవని - యుండితి మిందాకనిక - రెండోరాజ్యము బోదుము ॥ఖండి॥

వ! అయ్యా అట్లవారు గలసివచ్చి మేమత్యంత గారావముగా పెంచుచున్న పదునాల్గేండ్ల ముద్దుకూతురికబట్టి మానభంగ మొనర్చి దలంచిన నదికూకలిడగా బంధువుల యుతము మేమందరము యేకమై వచ్చి గ్రహింపుడని మొరబెట్టిన విడువలేదుగదా యెట్టకేల కెట్టులనో విడి పించితివి (పుడయ సేనుడు తనలో)

వ! అహో శ్రీహరీ యింతఘోరకృత్యంబు జరిగెనా యిక నాకృత్య రుని ముఖంబు జూడవచ్చునా మిక్కిలి దురాత్ముడయ్యి దినదినముడుండ గము లెక్కువగానే జేయుచుండెనుగదా ధీవిశారదా వింటివా యద్ధరా త్మనోబిజేయవలయును.

ధీవి-వ! అట్టిపాపిని యెట్ల శిక్షించిన దోషంబులేదుగారాజ్.

కృప-వ! వారే నీవేమి చేయగలవు నేటిదినమున నిన్నె మదీయ కరవాలంబున నీశిరంబు ఖండింపకున్న నేకృతసేనుడనేకాను చూడు చూడుము.

లు-ద! ధారుణీశ్రీ చాలమద్ది ధామడయ్యినా - శ్రీమణీశుండు యిట్టి - కృతమానసులకే జయము - నారూఢిగ జేయుచుండె నదియెంతటి పాపమోయీ ॥ధారు॥

ప! ధోరో యింక నిటువినుడు అట్ల మేమందరముంగూడినాకూతు రును విడిపించిన పిచ్చుట నాలమందు బెబ్బలి కైవడి యొక దండంబు చేబూని మమ్ములందరికొ మోదించిన అందులో మాభావగారి తాలు విరిగినది మాతాతగారి నాశికంబు పగిలినది కొందరు మూర్ఖుల్లి పడి పోయిరి కొందరి చేతులు గిగినవి కన్నులుబోయినవి యిటు లనే కులకు గాయములై మిక్కిలి యవస్థపాలైరిగదా.

పు-వ! సరేకాని యిట్టిదుర్మార్గుని నీయింటిలోని కెట్లులానిచ్చితివి.

లు-వ! అయ్యా మేమప్పుడు యింటిలోలేము ప్రక్కయింటిలో కూర్చొనియున్నారము యొక సాకుమార్తెమాత్రమే నీరోజుముటు దువ్వు

కొనుచు కూర్చొనియుండెను. అట్టిసమయమున వచ్చి యింతవని జేసిరి యిక యేమిసేయవలయును. మమ్మరక్షించిన శీక్షించిన మీజేభారము గదా దొరో.

పు-వ॥ అకటా యిట్టికృతార్థుని దుష్కృత్యములవల్ల నాప్రజల కెట్టి కష్టంబులు గలుగుచున్నవి. ఆహా దైవమా యిండుకు సేసేమి చేయ గలను. (ప్రకాశముగా) లుబ్ధా యిక నా కృతార్థుని నీయింటికి రాకుండ జేసెదగాని యికనీవు నిశ్చింతగా యింటిలో నుండుము.

లు-వ॥ ధోరో యెట్లుజేసిన మీచిత్తము మాకుమారుండప్పయెవరు రక్షింతురు యిచో సేజోపుచున్నవాడ.

(అని వెళ్ళిన ధీవిశారదునితో) డైలాగ్

పు-దర్శు॥ యేమిసేయుచుమా ధీవిశారదాయితా ॥యే॥ కామ క్రోధుడు గర్వాంధుడుమన- గ్రామస్తుల కలక పడజేసెనూ ॥యే॥

సీ॥ పుణ్యాంగనకృతా పుణ్యాంబులను + పెంటాడు నెప్పుడు విసుగులేక + స్త్రీశిశుహత్యలు జేయుచు వెరువక + పశుబ్రాహ్మణుల నైన పట్టిచంపు + బీదల ధనమాన్న వెరువడెంతేనియు + హరియింప పాపంబటన్నవినడు + మాంసంబులనుమెక్కి మధువును గ్రోలుచు + వల దన్నవారల బట్టిపాడచు॥ యిట్టియాగడమెల్ల నెన్నొంట్లజాతు + సేమి సేయుచుదైవమా యెరుగరామ + కాలమెల్లను విపరీత కాలమయ్యె + సేమిజెప్పుచు నిక సేనెల్లనోర్తా॥

వ॥ కావున ధీవిశారదా యిండులకై నాకెటుదోచక యున్నది ప్రజల ఊభంబులు జూచుచు సేనెట్ల భరింతును.

ధీ-దర్శు॥ మానవేంద్రా నామదికెటు దోచదికా ॥మా॥ కామ న్నదియిల కాకతీరుసే - యైనచింతగొన నగుసేఫలంబును॥మా॥ ౨॥

వ॥ మానవేంద్రా దుష్టకథల చెరించువారికి పాపభయంబు లేకొడివి దయారసంబు లేకొడివి నిండ మునిగినవానికి చలియు లేకన్నట్లు నీతమ్ముడైన కృతార్థుడు నీకుంగాక వనజాసనుడైన వినూనా దుర్మార్గుల సన్మార్గుల జేయుట నెవ్వరితగము రాజుక.

( కృతార్థుడు క్రోధముచే )

మ॥ అనుడిమిమ్ముల నిప్పుడేమననుసే + మన్నకదగుక నింకసే వినిపంపక వినియేమి ముందుగనుడి + వీరత్వ మేమయ్యెనే

మనిన కొలకయె లేకుగా వలయుగా † నంజాతు మున్నుండున  
న్నునిక జాతురుగాక బ్రేలుడిక † మిమ్మంతంబు నొందించెదక॥

ప॥ వదురుపోతులారా మీకిష్టముకొచ్చినట్లు కూయుడు మొద  
లైతే మిమ్ముల బరిమార్పుట కర్తవ్యముగదా.

పు-దర్శ॥ యిందులకేమియు పాయము జేయందగుచునకి కా॥ యి॥  
పాండుగ ప్రజలను పోషింపకను - న్నందుల జయమే యవనీశులకు॥ ౩॥

ఉ॥ యెంతని జూచువాడయిక † నెట్టుల నోర్చియు నూరకుండుని  
ల్లెంతటి కార్యముల జరుప † నెవ్వరువానిని నాపువారు  
యంతటివాని మాత్రమట † లన్ననుజంపడెయూరుకున్నచో  
గొంతుల గోయడేప్రజల † గోతిని దోయుటదెంత వానికే॥

ప॥ కాపున ధీవిశారదా నాకేదియు దోచబడుటలేదు యిందు  
లకేదైన యోచించి తెల్పుము.

ధీ-ద॥ భారుజీయందుననూ శ్రీచాలమద్దిహరీ ॥ ధా॥ కారుణ్యం  
బును గల్గునెట్లు - దూరభారము విచారింపగలవె ॥ ధా॥ ౪॥

గీ॥ వానిశీక్షింపదగినట్టి వరుసతోడ † మీరెవచియింపగావ లెధీర  
తోడ † బట్టి వధియించునాతని నెట్టులైన † బంధనము జేయగావలె  
పాపమునకా॥

ప॥ కాపున రాజేంద్రా మన సేనానాయకుండగు పరాక్రమునికి  
సెలవిచ్చితిరాయనా కృతసేనుంబట్టి బంధించి బంధిఖానలో యుంచ  
గలడు శేలబిందుస్వామి.

కృ-ప॥ యీమంత్రికేకాక మరియితరులకుగూడా మృత్యుకాలం  
బాసన్నంబైనది కానిమ్ము సేనానాయకుండగు నా పరాక్రమునిగూడ  
ధీవిశారదునకు సహచరునిగా యమలోకమున కధితునిగా జేసెదగాక.

పు-ప॥ సచివాగ్రణి నీవనువిధంబై రేపటి ప్రాతఃకాలమందున  
యద్దురాత్మునింబట్టి చరసాలయంబుంచుమని మన సేనానాయకుండగు  
పరాక్రమునికి నాజ్ఞాపింపుము యిదే సేనంతఃపురంబు ప్రవేశించెదను.  
(అని వెళ్ళిన కృతుండుతనలో)

కృ-ప॥ వోరి పిరికిపందలారా నేటిదినముననే మిమ్ముల బరి  
మార్పు దలచియున్న నన్ను రేపటికి బంధింతురా ఆహా సన్నగురించి  
యెంత కార్యము దలచెట్టి యున్నవారలు.

కృారుడు క్రోధముతో అనుబంధము

యెటుల సహింపగ వలయు - యిటులను నాయడదలచిన పీఠ  
ల - కుటిలాత్ముని బట్టియు - తటకునబడగొట్టియు - యెటులైనను  
జయముగొందు || యె||౧|| పీఠపై కరుణదలచి - యూరకున్న మోస  
ముఁ ఘటించును - ఆరయ పరికించును - కూరిమిలేకను వైరులగూల్పుట  
యేకర్తవ్యము || యె||౨|| మోయు రేపటిదినంబు చెరసాలలో బట్టియు  
జేయుదురటా - జయమును గొనియెదరటా - ధరణియందు చొలమవది  
పూరి యెటుల బ్రోవగలడో ||

గీ|| రోగియన్నను సరిగవా రోగమునకు - దగిన మందిడిమాన్ముట  
తగునుగాక - అట్టెమిమ్మల బరిమార్చి యవనియందు - యేనునిశ్చింత  
గానుండు మానితముగా ||

వ|| యాధీవిశారదుని నన్ను చెరశాల నుంచెడు పరాక్రముని  
మొదటనే సంహరించి యాపెనుక మాయన్నను వధించెడగాక సరేకాని  
పీఠాదులకును నాయడకు రాకయున్నారు కారణం (వారునవ్వచున్నం  
గాంచి) అదో సేననుకున్నంతలోనే వచ్చుచున్నవారుగదా మంచిది  
రానిమ్ము. (అంత పీఠాదులు విచ్చేసి కృతసేనునితో)

పీ-వ|| కృతసేన మహారాజా మికిదే పదిజేలు వందనంబు  
లొనరించుచున్న వారము కటాక్షించి మిరుంజేయు ఆలోచన యేమిటో  
మాకెరిగింపుడు దేవా.

కృ-వ|| పీఠాదులారా వర్ణిలుడు వర్ణిలుడు అహమివాంటి పరా  
క్రమవంతులు నాయొద్ద నుండగా నాకెంతమాత్రము కొరంతయు గలుగ  
బోదు గాని నేడొక వింతజనించినది యదియుండెలిపెద నాలకించుడు.

దైలాగ్

విన్నవించు వినుమికనా విన్నవంబు పీనులలరా- నన్నుగూర్చియు  
జేసిన మాయన్నగారి ప్రతిజ్ఞల - పన్నుగ రేపటి ప్రాశంకాలము  
కన్నులలో జూడగను - యిక మన్నింపక చెరలోనుంచుండని మరిమరి  
కోర్కెలునను - బలుక్రన్ననవిను - పరాక్రమునకు దెలిపెను ||విన్న||

గీ|| తమ్ముడనియెంచకట్లు నిర్దయదలంచి \* చరలనుంచుమటని ధీవి  
తారదునకు \* నాజ్ఞ యిచ్చెగదా సేననాయకునకు \* యేమిసేయుదు  
దీనికే నెట్టులోరూ||



వ॥ కావున దీని కేయపాయంబూహించెదరోతెల్పుడు నాకెటు దోచకున్నదిగదా.

పి-ద॥ యెంత కాణ్యము దలంచెను యెంతలో మియన్నయుక్॥ యెంత॥ వంతగించెను నీవుజేసిన పాపమేవని యెంచియుక్ - యెంతటికై మిమనమందున ధావంతము గొనియున్నారో - యిక చింతలను వేమును తోడై మీచెంతనుండ నగధీరా - యిసుమంతనైనా సైర్యము గొనవలె సుమ్మి ॥యెంత॥౨॥

గీ॥ నావకునిరీతి నోడను నడుపుటకును † మేలు గలుగంగ భయ మేమి స్వామియెడల † లోపముంజేయ మెప్పుడు లోభివిధము † యింక భయమేమి వారికి జంకనేలా॥

వ॥ శూరాగ్రేసర చక్రవర్తులగు తమరి నింతగా మాటలాడెనా యాతనికిసుమంతయిన భయంబులేదు కాబోలు ఆయ్యా యిందులకైతమ వంటి వారలు దీనవచనములు బలుకుట పాడియా.

కృ॥ వ॥ బేష్ బేష్ పీరపాలా నీవంటి భటుడు నాకెన్నడు లభిం పడు నీసైర్యసాహసంబుల కేను మెచ్చినాడ సరేకాని యిటువినుము.

కృ॥ యిందులకునై యొక్కపని నాడెందమందున దలచితి - అందుకాపని జేయమిరేమందురోయని యెంచితి - యెందైననునాసరి బిలాఢ్యులిలా - యందునగలరా యెంచ - యమందబుద్ధిగల మాయ న్నయుబహు నిందించె - సభాగాంచ - యికపొందుగనే జయ మొందే దెరుగడు॥

వ॥ కావున శూరులారా॥ యిందుకు నేనొక్కపని జేయదలంచు కున్నవాడా అని యిందాక యూరకున్నవాడాదానికి మిరేమందురోకదా

పి॥ ధారుణీగల చాలమద్ది విహారుడో హరినెంచిక - మిరుదల చిన పనియెట్టిదో కూరిమిలో దెబ్బండిక ॥ధా॥ యేరిమిసరి పురు షార్థముగల వారీలోకంబుః నూ - మిశూరత్వంబింతని యనరాదా దయ పరికింపగను - బల్ మేరుసమాన సుధీరులు పీరులు ॥ధా॥౪॥

గీ॥ జగతియందుననినుబోలుచతురుడెవడు † వైరిపాలిటిన్పుత్యువై వరులుచుందు † నీడుశక్తియసామాన్య గేతయెవడు † జాలడీయది సత్య మింకేలభయము॥

వ॥ నిర్వక్రమ పరాక్రమవంతులగు తామిందులకై చింతించుట

కడు వింతగా నున్నది మీయన్నయేగాదు బ్రిలోకాధీశు లొచ్చినను మిమ్ముల బంధింప జాలరను మాటనిక్కము ముమ్మాటికి నిక్కము గాని మీరుదలంచిన పని యెట్టిదో తెల్పుడు.

క్రూ-ఉ॥ దాయలు దాయటన్ననిట † దాపర మైరిక వేయునెలబల్  
పేయముగాదె వారుకడు † హీనదర్శిలు వారిలెక్కయే  
దాయలజంపువాడరణ † దర్పముజూపెద నన్నెరుంగరే  
పాయకవారి జంపెదను † బంధననెట్టుల జేయనెంతరో॥

ప॥ కావున వీరశూరులారా ప్రథమమున మంత్రియగు ధీవిశార  
దుని యా సేనానాయకుని దృఢపైచి విప్పట మాయన్నయగునుడయ  
సేనుని శిరము ఖండించి యరిసిభార్యను మోహించి వరించెద వింటివా.

శూ-ప॥ భళిభళి యిదిమంచి కార్యముగాకున్నది మీరుదలంచిన  
పని కాకతీరునా అవశ్యకముగా నటులే జేయవలయునుదీనికి మీరిక పెను  
కందీయరాదుగదా రాజేంద్రా.

వీరుడు విస్మయంబొంది తనలో

ప॥ ఆహా శ్రీహరీ యిదియెంత మహాఘోరకృత్యము అబ్బాయిట్లు  
జేయుట అన్యాయము యిది మిక్కిలి పాపంబుగదా యీతడెంతటి కఠి  
నంబు డలఁచుకొన్నవాడు అందులకే వీనికి కృతరసేనుండని పెద్దలు పేరు  
నిర్మించి యున్నారు యుక్తాయుక్త మిసుమంతయు లేక కీలు బొమ్మవలె  
నాడుచుండును యీపాపపుషని కూడదని నాకిష్టము లేదని చెప్పినచో  
మొదలైతే నన్నే శీక్షించును మంచిది దీనికొకటి పన్నాగము బన్నెద  
గాకా (వీరపాలునిజూచి కృారుడు)

కృా-ప॥ వీరపాలా నీవేమో యాలోచింపుచున్నవాడవు అది  
యెట్టివిచారమో దెల్పుడు.

డైలాగ్

వీర-ద॥ యిటులజేయాట తగుగా - రాజేంద్రా॥యి॥ కటకట  
యిట్టిపాప - కార్యము డలపోయుట - యెటులగోరెమిహనమూ - యె  
వరైనా మెచ్చగలరా॥యిటు॥గ॥

గీ॥ అన్నయన నలని తండ్రిగా నెన్నవలయు † వదినెయన తల్లి  
సమమని మదిదలంచ † వలెనటంచును పెద్దలు బుటకుచుండ్పు † గాన  
మొరిట్లు కౌటిల్య మానవలదు॥

ప॥ నరేంద్రామియన్నగారు యెంతటికఠినము నీపై దలంచినను మిరిట్లుజేయ పాడియా యిందలకు వారికేదైన యొకశీత్యువుడుగాని చింపకుడు అయినను వారి నేవిధము సంహరింతుక.

కృ-దర్శు॥ యోచనజేసే దేమికనూ - మదియుచింతయుచితము లెన్నకనూ - యింద్రాయధముచు గొనివేగము - యారాత్రి వానికా ద్రెగజేతును | యో॥ ౨॥

గీ॥ నిద్దరించిన మాయన్న సిట్టిరాత్రి ♦ జంపనెంచితి నిట్లుగావింపవలయు ♦ మున్నుజంపడె ప్రార్థండు గన్నసుతుల ♦ ద్రోణుతనయుండు నిశిదిని ద్రోహుడనుచూ॥

ప॥ పీఠపాల యన్నైన యేమి నాయన్నైనయేమి తనకుద్రోహంబుజేయువారెవ్వరైనా శత్రువులనంబడదురు అట్టి శత్రువుల దృంచినా నేమిపాపము సీపీ శ్రీరంగనీతులు నాముంగిటం బలుకకు యిదే రాత్రమున మాయన్నను నిశ్చయముగాజంపకమానను. చూడుమునాప్రతాపము.

పి-ప॥ (తనలో) ఆహా శ్రీహరీ యిదియెంత కఠిన చిత్తమునేనెంతయు జెప్పిన-నంతకంత క్రోధంబు బెరుగుచునేయున్నదే.

ప్రకాశముగా మహాత్మా

పీ-ద॥ మానవేంద్రామిరిటులా - దలపోయుటా - కానికార్యములుయెట్టి - ఘనులైనా జెల్లావు - పూనిజేసినను జయమూ - బొందగల రెట్టులానూ॥ మాన॥ 3॥

చ॥ గురుసుతుడట్లుజంపగను ♦ గూడెను పుణ్యము పాపమెంచక

నరపతి పుత్రులందరగ ♦ న్యాయమెయ్యావిధి యెట్టులాయెనా

కురువిభుగాంచవేమొభువి ♦ కోసముతమ్ముల బాధపెట్టునా

కరణిని మీకు బాపములు ♦ గల్గవె దుష్కృతి రిత్తబోవునే॥

ప॥ కాపున కృతసేనా మున్నాకారపులు అశ్వద్ధామచే పొండవేయుల పుశ్యుల తలలుం గోయించి వారేపాటి జెయమొందినారు నిర్వంశులు గానులేదా మిరింత బలవరాకృతులయ్యి యుండి నిద్రించి యున్న వానింజంపుట యధర్మము గాదా నీకింత శౌర్యమున్నను యెదురుంజని యుద్ధమున జెయించుట శ్రుతియ ధర్మము వింటివారాజ్.

కృ॥ యెంతైనా నేవినియేనా-వానింతలూ దునుమక విడిచేనా ॥ యె॥ స్యాంతంబున పరచాలమద్దిశి - కాంతునిదలచియు గందుజెయంబు నూ

ఉ॥ ఆలము జేయుటన్నమన \* కాయద దిక్కుగు వారువేమిబల్  
పేలవహాను వారలను \* పేక్షగజూచిన మిత్రరత్నమా  
జాలిదలంప బోకుమిక \* జాలు భయంబిది యేలనానుడు  
గేలిగ నెంచబోకుయణ \* గించెదనన్నకు గల్లు గర్వము॥

కాబట్టి నామాట ప్రకారమే తప్పక మిరొప్పుకొని నేజెప్పిన  
ట్లానర్పవలయును సేను బరాజితుండనైన లేక బంధింపబడినను మాకిష్టం  
జేనా యెదురుంజని యుద్ధంబు జేసి జయించితే కాని యిట్లు జయించుట  
పురుషార్థముగాదా యెట్లులయ్యినను కార్యము సాఫల్య మయ్యేదేదో  
యదియె సాధింపవలయును వింటివా.

(వీరుడు తనలో)

ప॥ ఓహో కాబట్టి నకుదేటికి మూడేకాళ్ళనుచందంబున వీడు  
పట్టినపట్టు వదలకున్న డే తనకుం దెలియను యితరులు జెప్పిన వినడు మం  
చిది యింక నొకమాట బలికెదగాక (ప్రకాశముగా) రాజేంద్రా నింక  
నొకమనవి చిత్తగించి యిటువినుడు.

ఉ॥ కౌరవ పాండవుల బెనగు \* కాలమునందున న్యాయవర్తనల్  
కౌరవుల వధించి కల \* కాలము కీర్తినిబొంది పాండవుల్  
గౌరవ మొందినారటుల \* గాకనిజంబుగ చోరవృత్తిమీ  
కౌరవధింప జాలునొకొ \* యన్నను మన్నన లేక నీవిధి॥

ప॥ అయ్యో మీరన్నను బలిమిన సంహరించియునీ వెన్నాండ్లు జీవిం  
పగలవు యెవ్వరికైన మరణంబు నిక్కంటేకదా యిట్టి యశాశ్చ్యుత శరీర  
మును శాశ్వతమని యెంచి యిట్లు దుష్కార్యంబులు జేసిన నరకబాధ  
కలుగును ముచిది మియన్న దురాత్ముడైనను మీరుగూడ వారివలె  
దురాత్ములై యుండుటంతగునా అట్లు జేయుకుడు నామాటవినడు,

కవ్వసేనుడు క్రోధంబున

ప॥ యేమీ నీవు నాకెదురు వాదించుచు నేమి నీతులు బల్కుచు  
నేజేయువని యుల్లంఘణంబు జేయుచుంటివా యేమీ నాప్రతాపంబు  
నీకు దెలిసియుండునుగదా.

వీ-ప॥ (తనలో) అహో యాదురుమార్గండు నాపైకండ్లరజేయుచు  
క్రోధంబు జెంచియున్నవాడె యిందులకొకయుక్తి గావించి కొంతదృవ్యం  
నపహరించెదగాక (ప్రకాశముగా) రాజేంద్రా మీరాజ్యము వేరున్ననా

యెన్నడైన మీయాజ్ఞలో మెదులక యున్నవాడనా సరేకాని నాకు రుణ బాధ గలిగి యెటుదోచబడకున్నదిగదా.

కృ-వ॥ యేమి సీకు రుణబాధ గల్గినదా నీవు యెవ్వరికి బాకీ యుంటివో యెన్నిరూప్యములో తెల్పుము.

వీ-గీ॥ వాసిగల చోలమద్దనివాసుడైన ధనుసుడు వైశ్యుడు పడి గెల గంగరాము ధి కివ్వవలె రెండువేలతని కివ్వకున్న నొక్కఁఁగుడియైన తాళియూర్కుండడయ్యా॥

వ॥ కావున అట్టి పడిగెల గంగరాము శాహుకారికి రెండువేల రూప్యములు బాకీ యున్నాడను అతడు నిన్నటినుండియు మాయొంటి కొచ్చుచు చాల బాధపెట్టుచున్నాడు అట్టి రుణ దీరినట్లులైతె యిక నాకేమిలోందర నుండబోదు పిమ్మట మీపెంట నుండి మీరుజెప్పిన పని చేయగలనుగదా.

(కృత సేనుడు తపస్వీ)

వ॥ యీసమయంబున నితనికివలయు ద్రవ్య మివ్వకున్నచో నే జెప్పినమాట వినడు వినకున్న నేదలచినకార్యము కాబోదు కావున యీ ముత్యాలహారంబిచ్చి రూబాధయొదలుకొమ్మనియెడగాక (ప్రకాశముగా) మిత్రమా నీవేల చింతించెదవు యిదో నాముత్యాలహారము రెండువేల రూప్యంబుల వెలగలది కాబట్టి దీనినిగొని యాపడిగెల గంగరాంశాహుకారి కొనంగి నీరుణమునుతీర్మాణముచేసుకొనిరావొమ్మనియిదోగొనుము

(అని ముత్యాలహారము యిచ్చిన వీరుడుగైకొని)

వ॥ ఆహా రాజేంద్రా యిపుడుగదా నాబాధ మాన్పితిరి యిక నిట్టి ముత్యాలహారమా పడిగెల గంగరాం శాహుకారికి కొనంగి నా రుణము దీరినదని చెప్పెద మీరైతె ముండనడుపుడు.

కృ-వ॥ మంచిది నీవైతె వేగిరంబున రమ్మ అదో ప్రాద్దుగ్రంథు చున్నది యిదేరాత్రమువెళ్ళి ధీవిశారదుని పరాక్రముని మొదలుఁబండించి పిదప మాయ్నయగు పుదయసేనుని సంహరింప వలయును యిక నీవు బోయి త్వరగారమ్ము (అని వీరుడు వెళ్ళిన శూరుగని)

కృ-వ॥ వరే వీరశూరా నీవీతక్షణంబున వెళ్ళి చంద్రాయుధము గొనిరమ్ము అలస్యంబువలదు.

శూ-వ॥ దేవా అటులనే గొనితెచ్చెదామిదో నేపోవుచున్నవాడ.

(ఆని యిరువురు వెళ్ళిన వీరుడు తనలో)

ప॥ భేష్ భేష్ నేటిన్నినయుక్తి ఫలించెనుగదా యీ ముత్యాల హాగమైతె నాకే జిక్కినది యీధన మింతనిచెప్పరాదు సర్వజ్ఞేనో కాంచన మాశ్రయంతీ యనుమాట సత్యంబేకదా యిది యెట్టులన్నను.

సీ॥ తలిదండ్రునిజయించు వలపునుగురిపించు ♦ మానినీమణులను మలుపుధనము ♦ దేశంబులనుద్రిప్పి దేవాలయంబులా ♦ నన్యతంబు లాడించు నరయధనము ♦ కూటసాక్షింబుల గూర్చున్యాయమొకింత ♦ బలుకంగనియ్యదీ పాడుధనము ♦ తెలివితేటలులేనిదేవలచెంతనే ♦ నిలచి మిక్కిలియుండు నిట్టిధనము॥ గీ॥ మరియునబ్బించు నేడ్పించు నరులనెల్ల ♦ నరయ మన్నించుతన్నించు నవగుణముల ♦ నమరుధనమన్న సామాన్య మపునెఱగతి ♦ నెన్నజాలము దీనినింకెన్నొ గతులూ॥

అనుబంధము

దర్శ॥ యీధనముయీధనమూ - యీధనమెంతో సాధనమూ యీధనమునగద యేవనులైనను - సాధనమగును యనాదులకైనను ॥ యీ॥ మేలుమేలు యద్దాలమేడలును - వాలాయచులును వాహనంబులును - వేలసేవకులు విటదాసీలును - పూలలోటలును భూములనేకము- శ్రీలకండ్లకును శృంగారునిగను - పాలునెయ్యిదధి పరమాన్నములును - పాలునిచ్చు బహు యాలచుండలును - చాలగనెంతో సౌఖ్యంబులును ॥ యీ॥ ౨॥ పట్టెమంచములు పరువులు మెత్తలు - పట్టు దుశాలల పచ్చడంబులు - పట్టెనిండబిలు పీతాంబరములు - ఘట్టిలగల టంగారు కడియములు - అట్టెదిరుగుతనచుట్టుబంధువులు - బట్టుబాహ్మణులబహుగ దీకెనలు - కట్టివిడువగను కనకాంబరములు - ఘట్టిగ సౌఖ్యము నట్టె యిచ్చుభిళి ॥ యీ॥ ౩॥ యేకులమైనను యెక్కువనిపించును - ప్రాకట ముగతన ప్రభువనిపించును - వ్యాకులమును బోవగజేయునుమది - యే కొంకలైన నిచ్చుతమ్మలపా - కులంబడియాల బహుగభోగముల అనేక సొమ్మలు నిరర్జవటిగా - లోకుల కండ్లకు రూఢిగ మెరియును - సాకల్యంబుగ సంతసపెట్టును ॥ యీ॥ ౪॥ యెంచినపండిన యంటికివత్తురు - కొంచె గాడైన గొప్పగజాతురు - వంచబాణుసరీ భ్యాకుగనబడ - మంచివి చెడ్డలు మన్నింతురుమతీ - చంచలుడైనను చాలమద్దిహారి - నెంచెడు

వాడని యెంచుచునుందురు - యెంచగలోకుల నీధనమును - నవ్వించును  
తుదకేడ్చుచును భీభీ ॥యా॥౧॥

గీ॥ పరమ పాపాత్ములకెజిక్కు పాడుధనము ♦ పుణ్యపురుషుల  
కడనుండ బోదుధనము ♦ తననుతిననివ్వ దొకరికిదానమైన ♦ నివ్వనివదిట్టి  
ధనగుణంబేమనందు॥

వ॥ కాపున సేనీకవారసేనుని యాజ్ఞలో నుండి యెట్టిదుష్కార్యం  
బులయిన జేయునది యీధనము వలననేకదా అదియునుంగాక వీనిమాట  
వినకయున్నను యిప్పుడే చంపబూనును మంచిదికానిమ్ము కాగలవనులు  
గాకదీరవు.

విమలాదేవిప్రవేశం దర్శు.

శ్రీరమణీవర - సింధూదయాకర - మారజనక యిటురావేరా ॥శ్రీ॥  
సారసలోచన పజ్జనపోషణా । స్వారాద్విధిమృగ సన్నత కేశవా ॥ శ్రీ ॥  
నందయోళోదా - నందనవరముచు - కుందవందితుడ వీవేరా ॥ శ్రీ ॥ మం  
దరధర గోవిందహాని హృన్మందిర శ్రీధర మముదయగేలరా । శ్రీ ॥ ౨॥  
దీనజనావన దివ్యచరితమద - దానవహర యేదశవేషా - పూని చౌల  
మద్దీనగరీశ్వర ॥ శ్రీనారాయణ శ్రీతజనపాలన ॥శ్రీ॥౩॥

చ॥ పరమదయాళో నీపతిత ♦ పావననామ మదేవిజేసిలో

నిరతము గొల్చుదాన ♦ నవనీతలమందున లేరులేరుసం

బరమున రాగదయ్య నెడ ♦ బాయని ప్రేమను దాసిగాననో

సరసిజనాభ నీకుచెయి ♦ జాచినమమ్ముల నెమ్మిప్రభోవశే॥

అని చిన్నబోయియున్న విమలాదేవినిగాంచి కీరవాణియను చెలియ  
యిట్లునియె.

చె-వ॥ అమ్మా విమలాదేవి నేడేమొ నీమోము చిన్నబోయి  
యున్నది అదెట్టికారణమో నాకుం దెలుపు తల్లీ.

యిరువురికి డైలాగ్.

వి॥ కామినిమణి నీకది యేమని తెలుపరాదునే ॥కా॥ నామదికెం  
లోభయా మేమొదోచుచుండేనే ॥కా॥౧॥

వ॥ కీరవాణి నేడేలనోనామనంబుమిక్కిలి తహతహలాడుచున్నది  
యిదియుంగాక నిన్నటిరేయి నొక దుస్వప్నము గంటిని యద్దానిచే

విక్కిలి గుండుచున్నది యదిగాక నాకుడిభజ మదురుచున్నది యేమి గానున్నదోగదా.

కీ॥ యింతటికై నీమదీ చింతిల్లనేటికీ ॥యిం॥ కొంతైనా ధైర్యముగొనవలె ముమ్మాటికీ ॥యిం॥

ప॥ తల్లి విమలాదేవి కలలన్నియునిజంబొస శరీరత్వము ననుసరించి యప్పుడప్పుడు హృదయంబు నదురుచుండును కావున జననీ నీకిది యేమి ఆనుమానము యిక నీకిట్టి చింతవలదు.

వి॥ కన్నియారోసీవు నాకెన్నియు దెలిసిననూ ॥ క ॥ యున్నభావంతంబును యుడలియు బోదాయెనూ ॥క॥

ప॥ నెచ్చెల్లీ నీవు జెప్పినదంతయు నిజంబేకాని నేడేలనో కాని నామనోవిభుండు సభనుండి యింతవరకై నరాకయున్నవాడు కారణమేమై యుండవచ్చును.

కీ॥ సభయందుజర్గినా - సంగతియేమందునే ॥స॥ విభవాక్షీనామది కడువితైదోచెనే ॥సభ॥

ప॥ దేవీ మనగృహంబున కప్పుడప్పుడు వచ్చుచుండు సత్యావతి కూతురును నీమరందియగు కూరసేనుడు చెరబట్ట దలంచెనట అందుకు దానితండ్రి మొదలయినవారు యింతకుమున్ను మనరాజుగారివద్ద మొర జెట్టుకొనుచున్నడన వింటిని అందులకై దడవు గావచ్చును.

వి॥ యింతటిదుర్మార్గము - నేరికైన జెల్లనా ॥ యిం॥ యింతిరోక్షత్రీయులా - కిదిధర్మమయ్యినా ॥యిం॥

గీ॥ కూరసేనుడు తాజేయు క్రూరములను - వీడిప్రజలను బ్రోవంగవెడలెనెవుడో - ననుచు శౌరినినుతియించు యనవరతము - మొగ్గుచుంటిమి ముందేఁచ దిక్కుగలదో॥

ప॥ కావున యిట్టి కూరసేనుడు జేయు దురుమార్గములకయ్యె మేము భయంబు నొందుచున్నవారముగదా.

కీ॥ శక్రహస్తుడైనశ్రీ - చాలమద్దీ వాసుడూ - సక్రమముగా విమ్ములా సవరించు శ్రీశుడు ॥చక్ర॥౨॥

ప॥ ఆమ్మా యగ్నివలన యిసుముకు సమ్మెట పెట్టువచ్చునట్లు యీకూరసేనునిచే మీకులమున కవకీర్తియుగలిగి కష్టములేగలుగుచున్న వి నయ్యాదవకులముంజెరువముసలముద్భవించినట్లు విాయెంటనతుండుజన్మిం



చియున్నవాడుగదా.

వి-చం॥ గతియెటులుండునో నిజము ♦ గానినిజంబు వచింప సఖ్యమే

సతతము నేడిపించెగద ♦ సమ్మతిగావతి యట్టివాడుమా

కెది యొనగూర్చునోయనుచు ♦ కేలునుమోడ్చిన గాంచడాతడే  
క్షితి నెటు కాలుముగ్గడువు ♦ క్షీణదశక్షితి పాటుడక్కటా॥

వ॥ సకల జనంబులకు బిడ్డలవలె సవరింపకున్న రాచధర్మంబు  
గాదనియు మూకపూరసేనుండు జేయు దురుచూర్ణములు నేనెట్లు సయిరిం  
తుననియు యిదియొక్కడి సంగటంబులని నామనోహరుండురాత్రింబగల్గు  
చింతాక్రాతుండై యున్నవాడుగదా చెలీ.

కి-వ॥ తల్లీ చింతపడకుము అదో మనరాజుగారు విచ్చేయుచున్న  
వారు వీక్షింపుడు. (అనిన విమలదేవి వచ్చుచున్న రాజు ముఖంబు  
జూచి కీరవాణితో)

వి-వ॥ కీరవాణి అదో చూచితివా నావిభుని ముఖము వెలవెల  
బారిసందై ముఖకళలు తగ్గిపోయినవి యదియేమి కారణమో తెలియదు.

కి-వ॥ జననీ యది యెటువంటిదో యడిగి తెలుసుకొనుముయిక  
నేజోయెదా (అంతట నుదయసేనుండు విచ్చేసి కూర్చున్న విమలా)

వి-వ॥ మనోహరా మీకిదో నమస్కరించెదా కిటాక్షించుడు.

(అనిన మాటాడక యున్న విమలాదేవితనలో)

వ॥ అహో యిదియేమో నేడు వింతగానున్నదే వీరికెట్టిచింతగలిగి  
యున్నదోయెట్టికష్టంబులందైనను నన్ను గాంచిన లోడనే చింతలన్నియు  
మాయుననువాడు నేడిరీతిగా నుండు కారణంబేమోకదా.

సీ॥ ధనధాన్యరాసులుదహించిననుగాని ♦ చలియింపడినాడు  
చపలుడయ్యె ♦ తలిదండ్రులతోయిన దానుగణింపడు ♦ యీనాటివ్రాత  
నేనేమనందూ ♦ కలనయిన భయమును దలపోయడినాడు ♦ భయమొం  
దెనింకేమి బలుకినగడు ♦ కూరసేనుడుజేయుకుచ్చితములకై నయిసుమంత  
దొనగడిదేమియొక్కొ ॥గీ॥ యేమిగతిచ్చెనో యది యనేక గతులా ♦  
దెలియ సంతోచమేమియో గలిగియుండు ♦ చింతదోచెను నేనేమి నేయ  
ఫలయు ♦ అడిగినందెలునునట్టి సంగతులుచువుడు

వి-వ॥ (ప్రకాశముగా) ప్రాణవల్లభా యేల మీరిట్లు చింతా  
క్రాతులై యున్నవారట యిదియేమికారణమో నాకుం దెల్పుము.

అనుబంధము

పుదయ సేనునికి విమలాదేవికి డైలాగ్

పు॥ యేమని తెల్పుదునే - వోభామామణి నీకామహవార్తయు॥  
యే॥ తామసమున మాతమ్యయ్యయుయిం - కేమి జేయగలదో మది  
దోచదు ॥యే॥౧॥

గీ॥ చంపె మొదటనే యాధీవిశారదున్ని † యట్టై వధియించె  
నాసేనానాయకున్ని † యిట్టి నాకును మితృలైనట్టివారి † నిడచిబ్రతుకేమి  
సేయ నీవుడమియందూ॥

వ॥ కాంతామణి నాప్రాణమితృలైన ప్రధానియగు ధీవిశారదున్ని  
సేనానాయకుడగు పరాక్రముని వధియించి యున్నవాడుగదా సేనిక తల  
లేని మొండెమురీతి నైతిని యిక సేనేమి సేయుదును చెల్లి.

(అని దుఃఖింపుచున్న విభుని కండ్లనీరు దుడుచుచు)

వి-వ॥ మనోహరా యిదియేమి దుఃఖము యూరడిల్లుడు అహ  
యాకృతరసేనునింత కార్యము జేసినడా.

వి॥ నామనోహరామిరీటులా- మానసమందున బెగడొందుటమే  
లా ॥నా॥ తాముయిట్లుమది ధైర్యము జెడినను నామనమందున నాలె  
చింతబహు ॥నామనో॥

వ॥ వల్లభా మిరేయిల్లు ధైర్యము జెడియున్నను మాకుధైర్యం  
బుజెప్పవారెవరు యెన్నికష్టంబులు గలిగియున్నను మీవంటి శూరులిట్లు  
ధైర్యంబు జెడవచ్చునా నాథా.

పు॥ నారీసీపెన్నిబలికినా - యికనామనముకు - ధీరత కుదురదు  
గదే ॥నా॥ కారణ మెట్టుల గానున్నదో యాకృతగుడు జేసెడుకుటిలత్వ  
మునకు ॥నా॥౩॥

చం॥ గతివచియింప నేలగల † కష్టమెరుంగడ నీవుగూడనా

స్త్రీతివినియుండి నేడిటవి † సీయిటు జెప్ప గన్వాయహానెవో  
సతి యెరుగంగ లేదెమును † సాంతము నేర్చెను మంత్రసత్తము  
చతురతదేల నింకపరిః చారులజంపిన యేనులెక్కయో॥

వ॥ వింటివా నాప్రాణతుల్యులనెల్ల గావించెను యీవిధంబుననే  
నన్ను గూడ చేయునని నాకు దోచుచున్నది యిట్లు జేయుటకు దూర  
మున్నదాసఖీ.

వి-వ॥ నాథా యెందుకటులొను మిరిట్లు యమంగళము పలుకులు పలుకకుడు నాథా.

వి॥ ధర చాలమద్దీశ్వరుడు - మిము దరిజేర్చును బ్రోచును - బ్రోచును జగదీశుడు ॥ధ॥ మరియిట్లుల యనుమానము గొనకను స్మరియించుడి శ్రీవరుని మరువకను ॥ధర॥౪॥

గీ॥ పుట్టిగిట్టిరే జనులెల్ల నెట్టులైనా ♦ బరగజాతస్య మరణ ధృవం బటంచు ♦ వినియు గనలేదే దీనికి విధముమీరు ♦ చింతసేయంగనేలనే వంతగనకా॥

వ॥ అట్లు గావునా సమస్త ప్రాణికోటులు పుట్టడము గిట్టడమున కయ్యెకదా యెట్టిమహాత్ములైన యెల్లకాలము జీవించియుండురా అయినను మిరిట్లు దావంతపడినను కాగల కార్యములు గాకతీరునా.

పు-వ॥ ప్రాణనాయకీ నావారుబోయిన పిదప నాదు దారియేదీ నన్నాకృతార్థుడనుడు చంపక మన్నించిననుగాని నేనే స్వయంబుగ ప్రాణి విడుచుట మేలని లోచబడుచున్నదిగదా.

వి-వ॥ నాథా యిట్టి యమంగళం పలుకులు పలుకుచుంటిరీ యిది యేమి కారణం.

సీ॥ తలదండ్రగతియొప తనయులుబ్రతుకరే ♦ జగమందునెవ్వారు జచ్చువారు ♦ తమ్ముడు బోయిన నెమ్మలోడనెయన్న ♦ గూడబోవునె వాని కొరతదీర్చ ♦ కులసతియెట్లులైన గూడబోవునెభర ♦ బ్రతుకగాలేక విభ్రాంతి పడునె ♦ మగడు బోయినమది తెగగుందియునుభార్య ♦ గూడ నరగునెవాని గుణములెరుగ, ॥ గీ॥ సంతియెకాని చనిపోయినట్టి జనుల లోడబోవరు వానిలో గూడదివికి ♦ మరెవరిగిన కొమ్మయు మ్రానుగాదే అట్టె జననసంతతులు వృద్ధి నొందుచుండు॥

వ॥ కావున నాథా దేహ సంబంధములైనవారు ఆత్మసంబంధులగుదురా మీరు సర్వంబును దెలిసినవారై యిట్లు యజ్ఞానంబులో ప్రవేశింపదగునా.

పు-వ॥ నారీమణి నీవు జెప్పెడివన్నియు లోక విభ్రాంతికే కాని వేరుగాదు యీకృతార్థుడనుడు నిర్దోషియైన ధీవికారదుని పరాక్రమవంతుని జంపినవాడు నన్ను విడుచుటకల్లా యొకవేళి విడచియున్ననుగాని వాకొతమాత్రము యిద్దురాత్ముని చెంతనుండి బ్రతుకుటకు యిష్టము

లేకయున్నది బలిమిన ప్రాణములు విడుచుట మేలుగదా తరుణీ.

(ఆనిన విమలాదేవి దుఃఖముతో)

డైలాగ్

వి॥ యిదిమాకు మరియూదేనా - యిటుల సాహసము బూనా -  
మదికిచాలా - విచారా - మదిజేయుడిలోనా ॥యిదిమాకు॥

ప॥ నాథా తమకుంజెప్పు సమర్థత నాకుం లేదుగాని పాపముతో  
గొప్పపాపము జీవహింసయేగదా మిరిట్లు బలిమిన ప్రాణ పరిత్యాగం  
బుజ్జేసినను నరకంబంటదా అహర్నిశము మీరే దైవసమానులని నమ్ము  
కొనిన నాకేమిగతి జూపెదరు ముక్కుపచ్చలారని మనముద్దుల బిడ్డల  
గతి యేమీ అయ్యో ధైర్యంబుజెడి యిట్లు బలుకంజెల్లదు నాథా.

పు॥ తరుణీమణీ నీకిది తగదే దుఃఖంబుమదీ ॥తరు॥ ఆరయ మన  
ప్రాప్తామెట్లా మరిదెల్పుదునె నీకదీ ॥తరు॥ ౩॥

గీ॥ తల్లిదండ్రులెవరు తనయులుయెవ్వరు ♦ భార్యయెవరు తనకు  
భర్తయెవరు♦ తెల్పుమింకమీరు దేహబంధులుగాని ♦ ఆత్మబంధులు మీర  
లేదురెట్లా॥

ప॥ కావున కాంతామణీ యిట్టి యాషణత్రయ వాంఛలు దేహం  
బున్నంత పర్యంతమేకాని యీకలేబరమునుండి వెళ్ళిన ఆత్మలకిట్టి వాంఛ  
లుండజోవు ఆయినను మీరు దృష్టం బెట్టులున్నదో యెట్లులే జరుగగలదు  
కాగల కార్యంబులు గాకతీరునా యిందు మన పురుషార్థం బేమున్నది  
యదిగాక నాయాయుష్యంబునకు మీరుకర్తలుగారుగదా మీకుదెలి  
యదా చెలీ.

వి॥ ప్రాణముందాకను - వ్రథలుమీరొదురూ ॥ప్రా॥ ప్రాణాము  
కావలా పరమాత్ముడనియందూరు ॥ప్రా॥

ప॥ నాథా మీరుందెల్పినది సత్యమేకానీ యసత్యంబుకాదు దేహ  
మున్నంతవరకైతే దేహసమ్మందుల సవరించవలయునుగదా అట్లు సవ  
రించకున్న దైవం బెట్లమెచ్చునూ యిందులకు నాకొక యోచన గనబడు  
చున్నది యదియేమనా.

చం॥ కొడుకును రాజుజేయుమొన ♦ గూడునుముక్తియు నట్లుజేసినకా  
యడదల దిక్కదేదితమ ♦ రెన్నిన రీతిని పొదుకాలముకా

బుడుతల కేది దారిగుణ ♦ పొందికెరంగితి మీదుతమ్ముడు  
నడవడిజేసి మీరినెటు ♦ లైనదు జంపడె ప్రాణనాయకా॥

వ॥ కాబట్టి రాజ్యభారముల మనముద్దుపుత్రునకొసంగియుమనము  
వనాంతరమున కరంగి శ్రీహరింగూర్చి తపంబు జేయుటకర్తవ్యము యని  
నాకుందోచబడుచున్నది కావున మీరుదీనికంగీకరింపవలయును నాథా.

పు-వ॥ (శనలో) అహహ యెటువంటివిగదా యీ యిల్లాళి  
మాటలు.

గీ॥ నావనడిపెడి చుక్కాని నావికువలె ♦ భర్తదౌర్భల్య మెల్లను  
బరగగాంచి ♦ మంచిమార్గంబు భర్తకు మానవతియె ♦ నిచ్చిచెప్పునే  
యెన్నడు పొచ్చుకథలా॥

వ॥ కావున దీనివాక్యంబులు శాస్త్రసమ్మతముగానే యున్నవి  
మంచిది యటుల యొనర్చి కీర్తివహింపవలయును.

పు॥ చాలమద్దీశునీ సవరణ నేగనీ ॥చా॥ మేలొను నీవాక్కులూ -  
మెచ్చితిధాతినీ ॥చా॥

వ॥ జీవితేశ్వరీ నీపలుకులు అత్యంత శ్లాఘనీయములుగదా నీవన్న  
టులే మన కనకసేనునికి రాజ్యవట్టాభిషేక మొనరించి మనము తపంబు  
నకు పెట్టుటే కర్తవ్యము వింటివా.

(అంతలో తార కనకసేనుడు ప్రవేశించి తలిదండ్రుల)

కనక-వ॥ జననీజనకులారా మీకిదే నమస్కరించెదా కల్యాణించి  
మీరుంజేయు ఆలోచన యెట్టిదో.

డైలాగ్

పు॥ రారాధీలోలానాబాలా - రారసుగుమారా - కుమారా -  
రారనగధీరా ॥రా॥ కృతసేనుని కృత్యములెల్లను - ఆరాధిగ నేమనివిని  
పింతును ॥రారా॥

వ॥ నాయిన్న కనకసేనా మీపనతండ్రి యొనర్చు దుష్కార్యము  
లను గురించి నామది యెటుదోచక చింతాశ్రాంతుడనై యున్నాడను  
యిక యేమిసేయనగును.

కనక॥ యేలావ్యాకులము - మీమనము - యీలీలను ఘనమూ॥  
నీలీల॥ ఆలములోన దురాత్ముని దృఢచియు - చాలగ జెనులను సవరిం  
చగవలె ॥యే॥

గీ॥ సైన్య నాథుని జంపె దుశ్శీలు డగుచు † వాని విడచిన సుంక  
బల్ హానివచ్చు † బ్రతుకనిచ్చునె పాముకు పాలుబోసి † బెంచినను  
గరువకుండునే బ్రీతి నెరగి॥

ప॥ తండ్రి అందుకా కృారుని జంపివేయక నేల యూర్కొంటిరీ  
క్షరాత్ము లెవ్వరైనను శీక్షించి ప్రజలను సవరించుటయు రాచధర్మము  
గదా మికుందెలియదా.

పు॥ యోచింపగనిందూ । మరేమి నోచదు యేమందూ । ఆచక  
వానిని అంతమొనర్చినా । రాచకులముకిది రవ్వపాలుగదా ॥ యో ॥ 3 ॥

గీ॥ రాజ్యలక్ష్మికి నా శించు రాజవరుడు † దుర్మదాంధుడునైతన  
లోడబుట్టు † తమ్మునిజంపెనంచు యీధర జిజనులు † నిందజేయరేపాపంబు  
జెందకున్నె॥

ప॥ అట్లుగావునా కుమారా లోడబుట్టిన వాని నిట్లుజేసి యుద  
యంబున మన మంత్రితో వాని చరసాల నుంచుడని చెప్పినందులకు నిది  
యు పాడెరింగి ధీవితారదుని పరాక్రముని సంహరించెనుగదా. యిట్టి  
కృారుని యెట్లు శీక్షింపనగును తనయా.

కనక॥ భయమేలనుమిహూ । మనముహూ । పాపమనగబోహూ । భ॥  
జయమొసంగువర చాలమద్దిహారి । నయముగ మనలన్నాడుకోగలడు॥భ॥

ప॥ తండ్రి మీకింత ధావంతమెందుకు తెల్లవారు లోపలనే యేను  
వానిని బంధించి కారాగృహ బద్ధుని జేసెదనమ్ము.

పు-ప॥ పుత్రా నీవు పసిబాలుండవు వారలు కడుదుర్మార్గులు  
హరిచెంతకు బోకుము తండ్రి మీయక్కయగు తారయుతము నాయెద్దనే  
పండుకొని యుండుడు రాత్రమతిక్రమించినది నాయనా.

(తార తమ్మునితో)

తా-ప॥ సోదరా కనకసేనా పిన్నవాడవగు నీకాపనిజేయ శక్తిం  
బుయగునా తమ్ముడా యూర్కుండుము మన నాయన్నగారి యాజ్ఞ  
మేలంగుట కర్తవ్యము మనమిక పండుకొని యుండము రమ్ము.

(అంతలో తార కనకసేనుడు విశ్రమింతురు)

(వుదయసేనుడు విమలంగని)

గీ॥ కీరవాణిరో వినవె నాకేమొయిపుడు † కడుపులో బుగులు

దోచియు కరపదములు \* వణకుచును దేహమును పరవశము గలిగి \*  
యుండెనాకెటు దోచక యుండెనకటా॥

ప॥ యిట్లు యగుచు నాకేమో యెన్నడులేని నిద్రకండ్లకు గవ్వ  
కొని వచ్చుచున్నది యిదియుంగాక రాత్రియతిక్రమించుచున్నది కొంత  
నిదురించగా యీదేహ గుణములు శాంతినొందును నీవు గూడ పండు  
కొని యుండుము.

వి॥ అకటా నేడేమో మాకు కడుదుర్దినముగా కనబడుచున్నది  
గదా, యేనూట బిల్కినను యమంగళములే బల్కుచున్నారు యిది  
యేమి హేతువో తెలియదు. నాథా యిక మీరు పండుకొనుడు యేను  
కొంతవరకు మీపాదసేవ జేయుచుండేదా.

(అని భర్త శయనించిన పాదంబులొత్తుచు తనలో)

ప॥ యెన్నడు లేనిది మృత్యునాథుని ముఖంబేమొ లేజోవిహీ  
నమై యున్నది నేడుదయమునుండి దుష్టలక్షణంబులుగలుగటచే కాబోలు  
ను యింకా ముందరేమి గానున్నదోకదా నాకుంగూడా ననేక నిద్ర  
వచ్చుచున్నది యింకను విశ్రమించెదగాకా.

అని భర్త పాదంబుల దిశకు పండుకొని యున్నంత క్రూరసేనుడు  
వచ్చి మెల్ల మెల్లనా సమీపించి తనలో.

ప॥ నన్ను చరసాలలో యుంచ సిద్ధముగానున్న సేనానాయ  
కుని మరియు ధీవిశారదుని మొదటనే వధించితిని యిక మాయన్నయే  
యున్నాడు యేడీ (అని అన్ననుగాంచి వీర శూరులతో)

ప॥ వరే వీరశూరులారా మీరిరువురు తార కనకసేనుల యొద్ద  
నుండుడు యేనిప్పుడే మాయన్నను యీచెంద్రదాయుధంబున సంహరిం  
చెదను చూడుడు. (వీరశూరులు)

ప॥ మంచిది మేమటులనే యుండువారము గాని యిక మీరాల  
స్యంబు జేయకుడు (అనిన అంతలో క్రూరసేనుడు తన చంద్రాయుధం  
బున అన్నను నరుకును అట్టి ధ్వని విని విమల తారా కనకసేనులు అదరు  
పాటున లేచి హాహాహా యని కేకలు వేయుచుండ క్రూరసేనుడు వీర  
శూరులు వెళ్ళిపోయిన పిదప కంఠంబు దెగి పడియున్న భర్తనుంగని విడు  
లాదేవి తారా కనక సేనులు శవముపై బడి దుఃఖింతురు యేమనియు.)

వి॥ ప॥ ఓ బీభత్సరా మమ్ము విడనాడి పోయినవా (అని పడును)

తా-క-ప! హా జనకా మమ్మువిడనాడి పోయితివా యిక మాగతి యేమి. (విమలాదేవి అనుబంధము రూపకం)

వి! నాథా! నన్ను వీడనాడి పోయితివా! నిన్ననాతో బ్రతికి యుంట్రీ! కిష్టము లేదనియు యిట్లా || బన్నియుంటివయ్యయ్యోనీ! వన్న రీతి నయ్యెనహాహా ||నాథా||౧|| యితళార్యమవునని నేనెంతమాత్రమెరుగ నైతి | శాంతనిన్ను బాసియు | జీవితమెట్లు ప్రాణములలో |నాథా||౨|| పాపి కన్యాసేనుడింత పనియుజేసే నీవుయేమి | పాపము జేసితి వతనికి బలిమిన నీప్రాణిదీసె ||నాథా||౩|| నన్ను బోలుదురు భాగ్యులు | నన్నరా యిలోకమందూ | చెన్నగుకీ చాలమద్ది | పెన్నునికృప యెటు బోయెను ||నాథా||

ప! హానాథా నాథా నీవేమని తలంచుకున్నవోయదేరీతి ప్రాణ ములు విడిచితివా యికన్యాసేనుడు నన్నుగూడ నీవలె సంహరించినను నాకీ దుఃఖంబుండక పోవునుగదా యిక నేనీ భూమిమాడ నెటుల ప్రాణంబులతో బ్రతికియుండును నీతోడనే నన్ను గొనిపోరాదా మనోహరా.

తార కనకసేనులు - అనుబంధము ఆది.

తా-క|| హాజనకా మియాత్రిజలమగుమం - మ్మితగమన విడి యేగితే దివికి || భూజన నుతమహా - పుణ్యులు మిసరి రాజవరులు యెవ్వారు ధరణి ||హా||౧|| బలిమిన ప్రాణముబాయుమనియునా - నలు వ్రాసి యున్నాడో ఫాలమున || హా||౨|| నీతమ్ముండును నీకుజముడై నీతోడను జన్మించియునుండె - నీతరి మమ్ముల నెవ్వరు కరుణయు - జూతురు మాగతి యేతరిగలదో ||హా||౩|| పాలుమరువని బాలులమగుమం మేలవిడచిపోయితివి యిదితగునా - చాలగక్రికచాలమద్దిహరి | యేలీ లను దరిజేర్చునో మమ్ములా ||హా||౪||

ప! హా తండ్రి పసిబిడ్డలమగు మమ్మెవరి పాలుజేసి పోతివీ హా జనకా మియెంతటి బలిమిచావు గలిగెను నీప్రాణంబెంతెల్లడిల్లెనొకదా (అని తల్లిపై యింబడి హాజననీ యికమనకెంతటి కష్టకాలము సంప్రాప్త మయ్యెను యికమన కేదిదిక్కు.

నిను-ప! హా నాముద్దుల బాలులారా మనగతి యెంతకువచ్చెను



(డ్రెలాగ్)

కనక॥ అమ్మరో గతియేది - మనకికాపులెవరూ - యిమ్మహి  
మాతండ్రివలెను యెవరు జాతురూ ॥అమ్మ॥

వ॥ జననీ యిక మననాదుకొనువారు యెవరు మనముగూడ జన  
కునితోడనే జనియుంటే మేలని లోచబడుచున్నదిగదా తల్లీ.

వి॥ పుత్రకా నీబిట్లుబిటకా బోకుమియెడకో - ధాత్రిలో మన  
ప్రాప్తమెటులో దలచిచూడగో ॥పుత్ర॥౧॥

వ॥ తనయా విజనకుని లోడనే మనము ప్రాణ పరిత్యాగంబు  
జేసినదే మేలని పలుకుచుంటేవైతే యదియు మన యనుమతిలోగలదా  
మనమింక యెంతకష్ట మనుభవించవలసి యున్నదో యవి యన్నియు  
గడువక తీరునా మన యదృష్టమే మంచిదైనచో విజనకుడేల గతిం  
చును ఆహా యెంతటి దురాదృష్టులము కుమారా.

కనక॥ యింతకునంతైన పాప - మేమిజేస్తేమి - స్వాంతములో  
నందరి మనసమము జూస్తేమి ॥యింత॥౩॥

వ॥ తల్లీ యిదంతయు పూర్వజన్మంబునకో జేయు పాపకృత్యమే  
కాని మరేమియుంగాదు మనబ్రతుకు యడవిం గాచిన పెన్నెల విధం  
బాయెనుగదా జననీ.

వి॥ ధారుణీశ్రీ చాలయద్దీ - ధాముడేలునూ - కూరిమినా పుత్ర  
చింత గొనకు మదిననూ॥

వ॥ ఆయ్యో నేనిట్లు యెడ్చుచున్న పసిబాలలు గుండెజెదిరి  
యుందురుగదా అయిన కార్యంబునకు చేయుచదేమున్నది ధైర్యంబు  
బానుటే కర్తవ్యము కుమారా యిట్లు ధైర్యంబుజెడి దుఃఖింపుచున్న  
మన నోదార్చువారెవరు కాగల కార్యంబులు గాకతీరునా యిక నీవిట్టి  
దుఃఖంబుమాని విాతండ్రిగారికి దహనాది యుత్తర క్రియలు గావించుటే  
ముఖ్యముగదా కొమారా.

కన-వ॥ తల్లీ అటులనే గావించెము రెమ్మ.

అని యిట్లుడయ సేనునికి పుత్రరక్రియలు గావించి యున్నపిదప  
కృతసేనుడు విమలను చేతం బిట్టుకవచ్చి.

కృ॥ విమలా యిటువినుము.

ఉ॥ యొక్కడి కేగినా విడువ ♦ యెవ్వడు నడ్డము వచ్చువాడునీ  
కొక్కడిదిక్కు దెల్పుమిక ♦ నెవ్వరు సాయము జేయువారలో  
చక్కనిచుక్క నీకుచెయి ♦ జాపితి గావక నెందుబోయెదో  
తక్కురి నానుడులో వినుము ♦ దాన సుఖంబులు నీకుగల్గెడిక॥

ప॥ కావున సుందరీమణి నేటినుండి నన్ను నీభర్తగానెంచి నాతో  
సకల సుఖంబు లనుభవించుచుండుము యేనుగాక నీకెవరుదిక్కు.

వి ప॥ (తనలో) ఆహా యిదియెంత పాపము యీ దుర్మార్గుడు  
నాభర్తను జంపిచేగక నన్ను రతికేలికి రమ్మని బలిమి జేయుచున్నడే  
హా జేవిలేవ్వరా యిట్టి పాపకృత్యంబు నీవుంజాడ నోపకముందుగనే మర  
ణించితివా హా ప్రాణవల్లభా ఆహా నాథా నాథా నీవెచ్చటి కేగితివి  
యీభాధ దప్పించి నన్ను గొనిపోరాదా దైవమా.

(అని మూర్ఛిల్లియున్నంతాచి కృపారుడు)

డైలాగ్

కృ॥ కాంతామణిరావే - ననుకొంగలించుకోవే ॥కా॥ యింతి  
నీవైనెమది భ్రాంతి గలిగున్నాడను ॥కా॥౧॥

ప॥ సుందరీ మాట్లాడ పెండుకు నీటక్కురి చేతలన్ని నాకుచక్కగా  
దెలియును యిట్లు ప్రాణము లేనిదానివలె భూమివయింబడినను యేను  
విడచి పోవువాడను గాను లెమ్ము యొకసారి కాంగలిమ్ము చెలీ.

(అని లేపి కూర్చుండబెట్టిన విమల తనలో)

ప॥ హా మనోహరా నీవెచ్చట నున్నాడవు యీకృపారుని బారి  
మండి నన్ను విడుపించుటకై రావెందుకు నాథా.

కృ॥-ప॥ సుందరీ నీ మనోహరుండు యెందున్నవాడని గుండు  
చున్నదానవు నన్నే మనోహరునిగా భావించుకొని నాపరితాపంబు  
దీర్చుము చెలీ.

వి॥ తగునటె మీకురాజేంద్రా - యిత్రరిక నన్నుగోరక ॥తగు॥  
జగతియందు నిట్లు వదిలెనుగనీ - తగవదించువార లున్నరుమది - పగ  
దలంచ బోకుమీకు - నమస్కరింతు - మదిదలంతు ॥తగు॥ ౨॥

గీ॥ జారిజింగాను నన్నటు జాలిగొనవూ ♦ ఆన్నభార్యనుగద  
నిన్ను గన్నతల్లి ♦ విధమటనియెంచు కొనుడిక విహితమంచు - వినగ  
వలెనుమ్మి నామాట మీమలరా॥

వ॥ అయ్యో మీయన్నను జంపియైనా శాంతింపక నన్నిట్లుదుర్భాషలాడుట న్యాయమా యికనయినా నాయెడ కృపదలంచి వీడి మరి యెచ్చటికయిన మీకుందగిన రసికురాలిం జూచుకొని మీకుంగల కోరిక దీర్చుకొనుడు. మీకిదే నమస్కరించెద.

కవ్రా॥ యిందుముఖినీ పలుకులకేను - మెచ్చియుంటినీ ॥య॥ అందముగా నాకోరికయుం దెలిపెద వినుమంటినీ ॥యి॥3॥

గీ॥ రాత్రిబజలును నిన్నువో రావదనా ♦ గలయగానెంచి యన్యలగాంచనైతి ♦ నివుడు మానంగ తరమానె యట్లుబలుకా ♦ యెట్టిన్యాయంబు నామాట లింకవినపే॥

వ॥ కావున మోహినీ నీవు నాకు చక్కనిమాట జెప్పితివి యేను నిన్నుగాకా కన్యశ్రీలగోరి యుండలేదు మిక్కిలి నీయందే భ్రాంతి గలిగున్నవాడను యింటివా.

వివ॥ (తనలో) అక్కటా యీకలుషబుద్ధి యొక్కటే పట్టుబట్టి యున్నాడుగదా. యికనన్నేమిజేయునో హావరమేళ్ళరా నా ఫలివ్రత ధర్మంబు గాపాడి నన్నేలుకొనుము (అనియూరకున్న)

కవ్రా-వ॥ విమలా మాట్లాడవెందుకు యొకసారి నాతో సరసవచనంబు లాడుము తాళెకున్నవాడను.

విమ॥ యిదియేమి నీదు దుర్బుద్ధి - వినవేలా నాసుబుద్ధి ॥య॥ మదికిచాల దూరభార మెంచియూ - మానవలయు యిట్టి దుర్గుణంబులు పిదపయెట్లు శౌరిమెచ్చునినుయీ వెలితనము విడవు గనుము ॥యి॥2॥

ఉ॥ చావగనుంటి నేనికను ♦ చాలులమించెడి కోర్కె తీరున

గావగ నెంచవీవుకుల ♦ కాంతలకియ్యది న్యాయమానెనా

దేవుడుబోయె వెంటనరు ♦ దేరఫలంబిది యేమిమీకునా

పూరిలుకాని సాయమున ♦ బూనితి వంతియె నన్నువీడుమా॥

వ॥ మహాత్మా నన్నుమిరిట్లన బాడియా నాబోటి దీనురాలనెవ్వరైనా బాధ పెట్టిన మీబోటి శూరులు రక్షించవలయుగాని యిట్లు పాపకార్యము దలుపగనగునా ప్రాణము లుండునందాక యిండుకు నమ్మితింపను యికనైన కరుణింపుము.

(అని పాదంబులపైయింటిడిన కవ్రాసేనుడు కాలుతో దన్ని)

కృ-ప॥ యేమీ నిన్ను కరుణజూచుటయా యదియెట్టిదో నావు  
ట్టుకనుండియే లేదు. యిట్టి శ్రీరంగనీతులు చాచుండరేమీ సాగంబోవు  
నమ్ముము.

కృ॥ నీవేదాంతంబులును - నీకేజేల్లునుగాని । నీ ॥ భావింపగ  
నాకొప్పదు - భామామణి నేవంటినీ ॥ద॥గ॥

చం॥ వలచినదెల్ల రంభగునె ♦ వారికిమోహము కన్నుగప్పవో  
యలికులవేణి నీవిటుల ♦ నన్నన జెల్లునె భూరిప్రేమచే  
వలచినదెల్ల రంభయగు ♦ వావులు గల్గునె కేలిగూడనా  
దలవును నిట్టిదేమదిని ♦ దల్పుము నాతగు వాంఛదీర్చవే॥

ప॥ వోసీ దురాత్ములారా యెంతజెప్పిన నామాట వినక యున్న  
వుగదా నామాటలు బూడిదలోనేయిబోసినచందంబయ్యెనుయికనిను బల  
వంతముగా గాఢాలింగన మొనర్చి కాముకేళి గూడిన నెవ్వరునడ్డగించు  
వారు చెలీ అని కౌంగలించుకొన్న విమల తప్పించుకొని తనలో.

ప॥ అకటా యికనాగతీయేమీ హా సర్వేశ్వరా నాయెడ నించు  
కైన నీకు కరుణ రాకయున్నదిగదా ప్రస్తుత మీతని నేనెట్లు దప్పించు  
కునగలను. (ప్రకాశముగా) అయ్యా.

విమ॥ వినగలేదె శాస్త్రంబులిక - గనగలేదె ధర్మములక ॥సు॥  
ఘనముగాను యిట్టి విషయవాంఛలు గలుగువారికెల్ల నరకమనియును -  
ఘనులు చొలవదీ శౌరిభక్తులూ - వినుపగాను - వేదములను । విన!  
ఉ॥ కాలడు గాచునేనినుయ ♦ కాళపు మృత్యువు రాదెనీకునక.

జాలదలంప త్రోవుమరి ♦ చారినెదాసినె నన్నుభార్యనే  
లీలవరింపగానగునె ♦ లేడె రమాధిపు డిందునందనక

జాలదె నిన్ను మానసువి ♦ చారమొకింతయు చింతజేయుమా॥

ప॥ కావున యింతకు మించిన రవరవాది నరకం బెద్దియైసం  
గలదా వండితులు జెప్పెడు వేద శాస్త్ర పురాణేతి హాసంబు లజ్ఞధమా  
యిట్లు దుడ్డుదకలు నడచీ యూరికె నరకముల పాలయ్యెద పెంధుకూ  
యికనైన మంచిబుద్ధి దెచ్చుకొనుము.

కృ-ప॥ విమలా నీవు బల్కివన్నియునిక్కంబా వేదశాస్త్ర  
పురాణేతి హాసములన్నియు నబద్ధవేకదా యెవరో ప్రొద్దుతోక వ్రాసి

మునులపేర్లు దగిలించినారు యొకవేళ నా మనులేవ్రాసినను బారెడు గడ్డములు బెట్టుకొనడముదప్ప మరేమియుం దెలియదు యేను సకల శాస్త్రములంజదివి తెలుసుకొని యున్నాడను పాపం బెచ్చుటున్నది పుణ్యం బెచ్చుటున్నది నీవెన్నడైనంజూచి యుంటివా నల్లగుండునా తెల్ల గుండునా యిక నీశుష్క వేదాంతములు నాముందరేమి సాగవు నమ్ముము.

వి-వ॥ (తనలో) అటా పీడెంత దుర్మార్గుండు వేదశాస్త్ర పురాణము లన్నియు అబద్ధంబని యెంత నుపన్యసించెను హాశ్రీహరీ దాటపిలు గాని కష్టములుం బెట్టితివా తండ్రి. (యని యూహింసును.)

డైలాగ్

కృ॥ పలుక వేమెవో భామామణినాతో - నీవలగియున్న వేమి కారణం ॥వ॥ కలికినాతోనీవును పలుకకున్న నొర్వనూ - బలుకుమొకటి చిలుకపలుకు వగల్ ॥పలు॥

వ॥ ఏచ్చిదానా నీవేమో లేనిపోని వేదాంతములు బలుకుచు ప్రాద్దు గడుపుచుంటివి యొకవేళ పాప పుణ్యంబులు నిజంబని యను కొన్నను ముండిటి వారెందరో యిట్లుజేసి సౌఖ్యపడలేదా అట్టికథలు ప్రాద్దుబోవుటకు వ్రాసియుండలేదా యిందునుగురించియెంతకాలంబైనను నుపన్యసించగలను వింటివా యికనయిన మూర్ఖింపక నాచెంతజేరుము.

వి-వ॥ (తనలో) పాపభీతిలేని యీపాపాత్మునకు నేనెన్ని నీతి వాక్యంబులు బలికినా నేమి ప్రయోజనము (ప్రశాశముగా) మహాత్మా తమకుం దెలియని ధర్మశాస్త్రంబులు లేవుగాని యొక నొకమనవి చిత్తగించి ఇటువినుము.

వి॥ తగదయ్యా మీకింత - తగనీ కార్యముకై యంత - వగ లేల బలికేకునే - మిగుల పతివ్రతను సుమ్మా - అగడు జెందిననీకూ - నాదాన గానుపొమ్మా ॥తగ॥ ౨॥

గి॥ చావ సిద్ధంబుగానున్న చానకిపుడు † ప్రేమ యననేమొ మోహంబు ప్రీతియేమొ † చచ్చి చావక సిద్ధమై చావుకొరకు † గాచు కొనియుంటి ననుజంపు కరుణలేకా॥

వ॥ యేను ప్రాణంబులు బోయిన నొర్పెదను గాని యీపాప పట్నాల్పాళకుంజిక్కజాల తమింపుడు నాపాతివ్రత్యమునకు కళంకము

దెచ్చుకొనజాల పూర్వమెందరో పతివ్రతా శిరోమణు లధికముగా కష్టముల పాలుగాను లేదా యిట్లుకష్టపడి తుదకు సర్వసౌఖ్యంబులతో బొందియుండిరి వింటివా.

కృ-వ॥ (తనలో) ఓహో నేనెంత వెరిపించినను దీని మనస్సు కరుగకున్నది గదా మంచిది వీరశూరుల నిండు రావించి తారా కనక సేనుల నిటకు బట్టి తెమ్మని వారల బాధలం పెట్టెదా అటులైన నేజెప్పినట్లు వినగలదు (అని వీరశూరులంజూచి) వోరే వీరశూరులా తారా కనక సేనుల నిటకీడ్చుకొని రండు వేగంబున బొందు.

అంత వీరశూరులు

వ॥ మీరాజ్ఞాపించిన విధంబై తార కనక సేనుల నిచ్చటికీయీడ్చుకొని వచ్చెదము యిదో పోవుచున్నారము.

విమ-వ॥ (తనలో) అయ్యోఅని రొమ్ము జరుచుకొని) తనయులారా యీ కృారుడు మిమ్మెంత బాధ పెట్టునోకదా నాకండ్లతో జూచుచు నేనెట్లతిరింతును (అని దుఃఖించుచుండ కృారసేనుడు)

వ॥ వోసి మూర్ఖురాలా నీసమ్మంధ ప్రలాపములకేను వెరచువాడనని తలంచితివేమొ కాబోలు యిక నోరుమూయుము.

కృ॥ యెంతోనీకు విహితంబు దెలిపినా - కాసంతనయిన బుద్ధి రాదాయె॥ యెంతనా ప్రాతాపము - గాంతుపీఠిణంబునక పంతము లాడెదవా॥ యెంత॥

గీ॥ నీదుబిడ్డల జంపియు నీవుజూడ ♦ మేకలనుగోసి దుర్గకు మేత నిడిన ♦ చందమున కనకతారల జంపిసీతు ♦ దుఃఖముగూర్తు చూడు మో ధూర్త వినవే॥

వ॥ కావున నీబిడ్డలంబట్టి నీముంగిటనే కంతంబు తెగవైచెదను అప్పటికి నీకు బుద్ధివచ్చి నేజెప్పినట్లు మెలంగెదవు కాబట్టి సంగీతమునకు చింతకాయలు రాలవన్నట్లు నావిహితోపదేశమునకు నీవు వినుదానవా మంచిది యింక జూచెదను.

విమ-వ॥ (తనలో) హా చిరుతలారా యావిధాత మీ నొడుట యిట్లు వ్రాసియుండెనా అయ్యో యిక మనకెవ్వరుదిక్కు దీనికుపాయం బేమిగలదు యెన్ని సంకటంబులొచ్చినను పతివ్రతాధర్మంబు దప్పరాదు గదా నాకాశ్రీకూరియె కలదు (ప్రకాశముగా) అయ్యో!

వ॥ వరే పీఠాశూరులారా నాయాజ్ఞయుఁ దప్పక నిప్పుడే యీ కనకతారలం గొనిపోయి కారడవి మధ్యంబున తలలుద్రెంచివైచి రండు యిప్పుడేపాండు అట్లు జేయకున్న మిమ్ముల నంతకునింపొల్కుకంపించెదను పాండు.

పీ-శూ వ॥ నరేంద్రా మిరనువిధంబు జేయువారము యిదేమేముం బోవుచున్నవారము. (అని కనకతారలం బట్టుక పోవుచుండగా విమలా దేవి దుఃఖంపుచు తనలో)

వ॥ హా చిరుతలారా యిక నేనేమిచేయుదును యికమిటునేటిలో ఆయుష్యం మూడెనా (అని మూర్ఛిల్లిన లేవనెత్తి)

కూ-వ॥ హేపాపిష్ఠురాలా యింతటిలో నిన్ను విడచువాడ నను కొంటివా యేమీ నీబాలుల తలలు ఖండింప నరణ్యంబునకు బంపినది నీవు జూచియే యుండువుగదా యిక నీకెవరుదిక్కు.

(అనిన విమలాదేవి భగవంతునుద్దేశించి)

వి॥ ధరణిశ్రీచాలమద్ది పురివల్లభా - పురివల్లభా ధ॥ కరుణాకర మిచరణ యుగంబులు - స్మరియింతుమముఁ దరిజేర్చుమిక్క॥ ధ॥

సీ॥ మోహినిరూపివై మోహంబుగల్పించి యమృతంబొసంగినా యట్టిసీవు ♦ పద్మాక్షి సీతను బహురావణుగూల్చి ♦ భువికిరిగాంచిరా పుణ్యుడావు ♦ సకల రాక్షసులను సమయించి జగమందు ♦ ప్రఖ్యాతి గాంచినా పతివినీవు ♦ రాతిని స్త్రీజేసి ఖ్యాతిగడించెయి ♦ గుహునికి ముడమును గూర్చితీవు॥ గీ॥ అట్టిలీలలు యెన్న నెవ్వారితరము ♦ నాథ శ్రీనాథ భూనాథ నాథనాథ ♦ సాధుపాలితి దేవయో సరసిజాత ♦ దీన జనరక్ష పాండు ప్రసూనరక్ష॥

వ॥ హేజగద్రక్షా నాథరను జంపినదేగాక నాప్రియసూను లను గూడ యాదురాత్ముడు ఖండింపందోలించె శ్రీహరీ యికనే బ్రతికి యుండి కాల్చనా యొక్క త్తణంబైన నిలచి యుండజాలను యీసము ద్రంబులోబడి ప్రాణంబులు విడిచెదగాక.

(అని సముద్రంబులో బడినంత కవారసేసుడు)

వ॥ భీ పాపిష్ఠురాల నేటిలో నాపీడ వదలినది పొమ్ము.

అని కూరసేనుడు వెళ్ళినా ఆరణ్యములో కనకతారలువీరశూరులు.  
కనక తారలు అనుబంధము ఆది.

కనక-తా॥ శ్రీ॥ నాథా సింధుశయనా - గానలోలా మముగావ  
రేలా ॥శ్రీ॥ దీపజనావనా - దేవదేవకడు - దీనులమగుమము కడలేర్చు  
ము॥శ్రీ॥ ౧॥ తల్లివి దండ్రుది - దైవమునీవనియుల్లమునమ్ముకో నున్నమయ్యా॥  
శ్రీ॥ ౨॥ మాపినతండ్రియు మాపైయింతయు - పాపమనక నీవగిదిజేసె॥  
శ్రీ॥ ౩॥ యేపాపము మేమెరుగనివారము - తాపససుత మముదయ సేలము॥  
శ్రీ॥ ౪॥ జెనని జనకులాకును నోచనిమా - పనువులు గాపాడ వలయు  
ను॥శ్రీ॥ ౫॥ చాలమద్ది జలశాక్ష పరాత్పర - నీలవర్ణకమ లాలయ  
నుత ॥శ్రీ॥ ౬॥

వ॥ సర్వేశ్వరా దీనులమగు మాకెట్టి యాకష్టము లొనరించితివి  
అయ్యా కూరసేనా నీవు మాపినతండ్రివై యింత గాసిపుచ్చ దలంచి  
తివా తండ్రి.

సీ॥ పినతండ్రివై నీవు గనరావు మమ్ముల ♦ జంపగన్యాయమా  
జగతిగలదె ♦ పాపపుణ్యంబులే లోపంబెరుంగము ♦ మమ్ములకెచెండాడ  
మనసుబడనా ♦ మియడి నోషంబు మేమేమి జేసితి ♦ మయ్య విను  
మయ్య మాకుయ్యలివుడు ♦ కౌగింపవై నీవుకుచ్చితంబులబూని ♦ మము  
నిట్ల జేయనీ వదిముదంబె॥ గీ॥ వైరి అయినను శిరణన్న వదులుముదు ♦  
రట్టైబోవంగరాదె రానట్టడవిని ♦ కమలగర్భుండు మాకిట్లు కడినుడయ్యా  
వ్రాసెగాబోలు యింకమా ప్రాప్తమేమో॥

వ॥ శ్రీహరి యిట్టి ఘోరారణ్యంబున నీవుండపు మాకుదిక్కె  
వ్వరు నిర్దయుండవయ్య మాపినతండ్రి మమ్మిట్లుజేయ న్యాయమా వో  
యనాధరత్తక నీకిసుమంతయిన మాయడ దయరాదా దీనులపాలితిదైవం  
బగు నీవెందుబోయితివి హా జగదీశ్వరా రక్షించుము.

పి-కూ-వ॥ చాలుచాలుమా సంభాషణలు యిక తాలము గడుపు  
చుంటి రెండులకు వరే వింటిరా వీరి వేదాంతములు కిట్లు చిన్నది కూత  
పెద్దది యనునట్లున్నది. యింక చూచెద వెందుకు యిప్పుడే వీరి కంతం  
బులు నరికివైచి వెళ్ళవలయునుగదా (అని కనకసేనుంబట్టి యనుట)

వ॥ ఒరే బాలా మొదలైతె నీకంతంబుట్టి తెగవైచి విడవ  
నీభగిని తల ద్రెంచెదను యిక నీవీ భూమినంబడము.



(అని కనకసేనుని కిందబిడవైచిన తార తమ్మునిపైబడి)

ప|| హా తమ్ముడా కనకసేనా మనకెట్టి కష్టములు సంప్రాప్తమాయెనురా తండ్రి.

తార-కనక|| డైలాగ్ (యేమిపేతామిక భీమయ్య)

తా|| కనకసేనా మనగతియేమిరయికా - ఘనులు యెవరు మనలను రక్షింప - జనని జనకులకు నోచని దుర్దశ - గొనినమనకు చేకూరునె మనకు - చేకూరునె సుఖము ||కనక||

చ|| మనపినతండ్రియిట్లుదయ ♦ మాలివనంబులొ జంపబంపెనిం  
దనగను వారులేరుకడు ♦ దుష్టలమయ్యెను నాశరీరమం  
దనయము బాధ పెట్టియును ♦ దారలు లేరాకొ నీక్షితిన్ మనన్  
గనుగొనువారులేరుదరి ♦ గానము బాధెటు దప్పునోయటన్ ||

ప|| అయ్యో తమ్ముడా మెత్తని పాన్పులందు శయనించు నీశరీరము పలుగురాళ్ళలో బొరులుచుండెను గదా హా తమ్మా యిక నేనెట్లు తరింతునురా.

కనక|| భగినీసీవు యీపగిది యేడ్వగనూ - బుగులుందోచెను-భూరిగ యివుడు ||భ|| అగణిత వైభవులము మనకింతటి - తగనికష్టములు దాపురమాయె ||భ||

గీ|| చావగానున్న జనని యెచ్చటికిబోయె ♦ జచ్చెజనకుడు మునుమున్నె జావకునికి ♦ బ్రతికినారము దైవంబె బాలుపడినా ♦ నీచజన్ముల నెవరుద్ధరింతురకటా||

ప|| కావున భగినీ మనకా బ్రహ్మదేవుండు నాయువ్యంబుతటికే వ్రాసియుండబోలు లేకున్న యిట్లుగుట కేమికారణం అట్లు గాకున్నందులకు మనమిట్లు దుఃఖించ నేమి లాభము కాగలకార్యములుకాకతీరునా.

తా|| ముందటి జన్మమునందున నీతరి - యెందరి ప్రాణములుం దీసితిమొ ||ముం|| అందుకె మనకీ యాపదలన్నియు - జెందుచుండెయిక జయమను దేమో ||ముందటి||

ప|| కావున తమ్ముడా పూర్వజన్మంబునం జేయు కర్మంబు లేవరు దప్పింతురు యెంతటి మహాత్ములకైన యనుభవింపక తీరదు యందుల కయి మనముం దైవముందూరిన నేమిఫలము తమ్మా.

కనక॥ సారసాక్షుడగు చాలమద్దిహారి - నీరీతిని స్మరియించినమనము - కారుణ్యము రాక యుండెనుమన- మేరీతిని దరి జేరగలము॥సా॥

వ॥ అయ్యో దైవమేలేడు అలేడే యున్నయెడల మనకేలబట్టి బాధలుం గలుగును అక్కా- మనమిట్లు దుఃఖింపుచున్న మన నాదరించు వారెవరు యీ యాపద సముద్రమునుండి దాటగలమా దైవవిధి దప్పించినెవరితరము.

తా-వ॥ తమ్ముడా చావనునది ప్రతిమానపునకువిధింపబడియున్నది గాన దాని ప్రమాణంబు దెల్పలేక పోవుటచే యిండుక దైర్యంబుండదు గదా. మనకైన నట్లులేనే మృత్యువు సమీపించి యుండబోలునుగదా.

శూ-వ॥ అబ్బా. వీరి వేదాంతోపన్యాసము యింక ముగియకున్నదే వేయిరాత్తులు వేయు పగలైన నిట్లులే జెప్పకొనుచుందురు వారే వీరా యింక జూచెద వెందుకు నీవిటు రమ్ము వీరిరువురిని కదలకుండ ఘట్టిగా పట్టుకొనుము. యొకదెబ్బకే వీరి రెండుతలలుం క్రిందబడునట్లు యీ గొడ్డంటం నరికెదను.

కన-తార-వ॥ హా సర్వేశ్వరా యికమాగతియేమి.

(అని మూర్ఛిల్లినంజూచి వీరుడు శూరునిలో యిల్లనియె)

వ॥ వారే నీవెంత కఠినుండవుర రాళ్ళుగరుగునట్లు యేడ్చెడు పసి కూనలం జంపుటకెట్లు నీచేతులు వచ్చునురా.

శూ-వ॥ సరసర విమాటలకేమిలే వీరినిచ్చటం జంపకున్నను మననచట కూరసేనుండు బ్రతుకనిచ్చునా.

## దైలాగ్

వీర॥ వినర శూర నీకునొకటి - విన్నవించుమనము॥విన॥ మనకు వీరినిట్లుదృఢంబ మరియాదయు గాదికా ॥విన॥

వ॥ వారే తన ప్రాణముల గోల్పోయినను సరేకాని యితరుల ప్రాణములు రక్షించుట సజన లక్షణమని యెరుంగవా యిదియుంగాక జీవహింస జేయుట మహానిరకంబు సిద్ధించును వింటివా.

శూ॥ యిందుకు నాలోచన - నీవేమి జేయుచుంటివీ - పొందుగ నిట్లానరించిన భూరిపాపమంటివీ ॥యి॥

ప॥ అబ్బా అంతయోపిక నావద్ద లేనేలేదు నీవు యోపిక గలవాడవై పీఠలను విడచి పెట్టి పోదామని యందువేమొకాని మన యజమాని మాట జవదాట రాదుగదా.

పీరు॥ యెవరికైన ప్రాణభీతి - యెక్కువగానుండును - సవినయముగ నందరితన సమముజూడ వలయునూ॥ యె॥

ప॥ నీప్రాణములమిదితీపి నీకెట్లుయుండునో సకల ప్రాణుల కెట్లు లనే యుండునుగదా యీపసిబాలులకింక యెట్లుండునో నీవే యోచించుకొనుము మన యజమానిమాట జవదాటనందున వచ్చునదేమి యీపసి కూనలరక్షించి మనము పుణ్యము సంపాదించుకొనవలయు వింటివా.

శూ॥ ధారుణిశీ చౌలమద్ది - ధాముడె రక్షించును - ఆరూఢిగనీవుదెల్పు యాజ్ఞయు నేమిరనూ॥ ధారు॥

ప॥ (తనలో) యితండు మహా నేర్పరుడు యిదియుంగాక మిక్కిలి పరాక్రమశాలి యితనిమాట వినకున్న యెప్పటికైన ముప్పు వాటిల్లక తప్పదు కావున యితని యిష్టప్రకారమే మేమలవలయును (ప్రకాశముగా) అన్నా అటులైనను యీవిషయమయ్యా సర్వభారం నీదేశాని నాదేమిలేదు నీవెట్లు జెప్పిన నట్లువినగలను వింటివా.

పీరు॥ మంచిది నీకెంతమాత్రం నేనుండగా భయంబులేదు నమ్ముము. (అని మూర్ఛనొందియున్న కనకతారలలేపి)

ప॥ నాయిన్న మిమ్ములం జంపుటకు మామనస్సొప్పకున్నది మిమ్మిచ్చటనే విడిచి పోయెదముగాని మీరు మీపినతండ్రుగారికి కనబడకుండ చాలదూరము వెళ్లిపోవలయునుగదా.

కన-ప॥ ఆహా పుణ్యాత్మా మీరుమాయందు కరుణబూని మిమ్మిం ఫదలచితిరా సరి మీరుండెల్పునటులే యెందులకైన గానరాకుండ వెళ్ళిపోయి క్రితకెదము తండ్రీ.

పీరు॥ మంచిది మేమువెళ్ళుచున్నారము (అని వెళ్ళుదురు తార కనక సేనుగని)

తా-ప॥ కనకసేనా చూచితివా భగవంతునిమాయ యెంతలోనే మారినది ఆహా జగన్నాటక సూత్రధారియగు నాదివ్యపురుషుని లీలలు గనుగొన నాబ్రహ్మకైన తనమా సరి తమ్మయ్యా యిప్పుడుగదా మన ప్రాణములు దక్కినవిగాని.

గీ॥ నీరములుదెమ్ము సోదరా నిలువలేను ♦ ప్రాణములుబోవ  
సిద్ధమై త్రాణియుడిగె ♦ దాహముగుచుండ త్రాణమైనతొళిజాల ♦ కనులు  
చీకట్లు గ్రమ్మెను కానరాదు॥

వ॥ కావున సోదరా నాలుక యెండి లోనికి యీడ్చుకొని పోవు  
చున్నది శీఘ్రంబుగ జెలంబులు దెచ్చియిచ్చిన బ్రతుకుదును లేకున్నను  
బ్రతుకలేరుగద.

కన-వ॥ అక్కటా యీ భీకరకాంతారంబుననెట్లు జెలంబులు  
సంపాదించగలను యిచ్చోట దొరుకునట్లు గాన్నించదు యేదైన  
నొక గ్రామంబు జేరబోయిన నీరములు దొరుకగలవు మెల్లమెల్లన  
బోగలముఅక్కా.

తార-వ॥ తమ్మా అటులైన పోవుదము పదుము (అని తనతల్లిని)  
దలంచి హా జననీ పసిహుసలమగు మమ్ముల విడనాడి యెందుబోయితివి  
మాకష్టంబులు యెవరికి ముప్పు తల్లీ.

డైలాగ్ - యేకతాళం

తార॥ అమ్మా యెటుబోయితివే - మమ్ముల గనరావే ॥ అ ॥  
అమ్మాయిలలోమనల్లదైవమొడ బాపెనయ్యయ్యో ॥ అమ్మా॥

గీ॥ తల్లిప్రాణంబు విడనొచ్చి దారుణమగు ♦ వనధి గూలుగ  
బోయితే మరియవంగా - వింటి తల్లియటంచు మేమొంటి నెవరి ♦ బిలుతు  
నోయమ్మ మాకు లభింతువేమో॥

వ॥ అమ్మా నీనానాడు క్రూరునిచే జిక్కుబడి కష్టముల బడు  
చుండ మమ్ముగని విలపించితివి గదా నీకష్టములే నీకు గలిగుండ మా  
కష్టములు గూడ చూచి సహృదయక పోయితివి బిడ్డల ముడియు నిన్ను  
రక్షింప కుంటిమి మావలన నీకు మరింత దుఃఖము గలిగెనుగద తల్లీ.

కనక॥ తల్లీ నిన్నెడబాపెనూ - దైవమానాటికి ॥తల్లీ॥ మళ్ళయు  
కండ్లకు మరియుగానరావేమో ॥తల్లీ॥

గీ॥ పొరుషములేని బ్రతుకొక్కబ్రతుకుయగునె♦ యెనుజన్మించు  
లాభంబిదేమిగలిగె ♦ నమ్మ గాపాడలేకనే ద్రెమ్మరిలుచు♦ నుండలాభం  
బిదేమి నేనుడిజగతి॥

వ॥ అమ్మా నీకడుపున యేమి మొగబిడ్డనై పుట్టి నీకష్టములునీర్పు  
లేక పోతినిగద నాది వృధా జన్మముగద తల్లీ.

తా॥ తమ్మి యికేమిసేతూ - దాహంబు కోర్వలేనూ ! తమ్మి !  
సుమ్మినడువజాలా - దేహమ్ము - పరవశమయ్యెను ! తమ్మి॥

ప॥ సోదరా యిక నేనేమి సేయుదును కన్నులకు చీకట్లు గ్రమ్ము  
చున్నవి విస్మృతి దప్పుచున్నది యిక నెట్టులైనను గాపాడుకొనుము.

(అని మూర్ఛిల్లిన కనకసేనుడు)

ప॥ అహో దైవమా యిక నేనేమిసేయుదును మద్భగిని మిక్కిలి  
దాహంబుగొని మూర్ఛాగతురాలయ్యెనుగదా.

కన॥ ధార్మజీశ్రీ చాలమద్ది - నారాయణాచ్యుత - శారుణ్య  
మునమమ్ము గావవ దేవార్పితా ॥ ధా॥

ప॥ శ్రీహరీ మాయెడ కృపదలంచి జలంబులం గాన్పింపజేయుము.

(అని జలంబులకై వెళ్లును)

—♦ దొంగ ప్రవేశం - అనుబంధము —

దొ॥ దొంగతనమె చెయ్యారె - దొరపేరులేవారే - అంగై న  
యిండ్లల్లో బింగారం దొయ్యారే ।దొ॥ దొంగోల్లకందరికి దొరనయ్యి  
యున్నాను - యింగిత మెంగివనిసింగారుడయ్యెను ।దొ॥ అందరికన్న  
యెక్వ అదురుట్ట మంతున్ని - యెందైన నావోరె యెవరు సీమంతున్ని ॥  
దొ॥ మేటి చాలమద్ది - హాటకంభారూని - మాటికిదల్తునా నోటిబిత్తి  
తోని ।దొ॥

ప॥ యాయాల్ల కాలికమ్మ దెగ్గరికెల్లి నేనెక్కడికెల్లినా జయం  
గావాలని మొక్కెను మొక్కంగనే నాకాదేయి వత్తె చ్చమయ్యయేమం  
టాది నాకు కన్నెభలేత్తె నీకు మేలు జెత్తనన్నది నేను యెంత యెదికిన  
పిల్ల సిక్కిందికాదు తిర్దితిర్ది సూత్రపున్న అది దొర్కుతాదోలేదో నాకో  
రిక సఫలంబాతాదోలేదో తల్లికటాచ్చుం బెల్లున్ననో అని యెల్లా మం  
చిది యింకా యెతికి యెతికి కన్నెపడుచును తీసుకోచ్చి యాకాలమ్మకు  
భలిత్తగాక.

(అని వెళ్ళును అంతట తారలేచి)

ప॥ సోదరా కనకసేనా నాదాహము తీర్పుటకై నీరములు దెచ్చి  
తివా లేదా (అని అటుయిటు జూచి తమ్ముడు లేనందున)

ప॥ తమ్ముడా తమ్ముడా ఆయ్యో యొక్కడను లేడయ్యో యిక నేనేమి  
సేయుదు హో శ్రీహరీ తల్లిదండ్రు నెడబాపినదిగాకను మమ్ములగూడ

బాపితివా హా కనకాదేహము దెలియక దాహముగొని పడియున్న నన్ను విడనాడిపోవ నీకు యెట్లు కాల్పింజను.

(తార ఆనుబంధము)

తా॥ యెటుబోయితివిరా - నన్నొంటరిగనువిడనాడి - కటకట నాయందునింత - కఠినము డలపోసితివా - యెటుబోదు నారణ్యములో నెవ్వరాదుకొనంగలరు ॥యెటు॥

చ॥ యెటు జనినాడవీవునిను † యెవ్వరెరుంగగ జాలువారున † పటుతరమైన బెబ్బలులు † బాపురె యాయడ వండుగల్గునీ వెటుల చరింపగాగలవు † యెవ్వరుదిక్కిట నాకునింకయీ యటవిని దిక్కుదేదిక † రయంబున రాగద పోయితమ్ముడా॥

తా॥ యేరీ నీసాటి - బలుకారుణ్యము గలవారిల యే॥ ధారుణి శ్రీచాలమదీ దాశరథికి నింతైనను కూరిమి రాదాయెనిన్ను యారీతిని బాచెనహా॥

వ॥ ఆహా నేనెంత తెలివితేనిదానను దాహము దాహమని పలు మారు కలువరించి మతిదప్ప భూమిపైయింబడగాజూచి నీరుదెచ్చుటకై పోయి యుండవచ్చును అట్లుగాకున్న నన్నేల విడిపోవును మంచిది జలంబులు గొనిరాగలదు కొంతవరకు తాళియుండెదను కానిమ్ము.

(అంతలో దొంగవచ్చి తనలో)

వ॥ యిదొల్లోకాని యిక్కడోక్కతె కూకుండి తమ్ముడతమ్ముడా అని యేడుతున్నదే దీనికి తమ్ముడోడుగావచ్చును కొంచము దగ్గరకెల్లి మాట్లాడితగాక (అని వెంటనే) పిల్లా వోఃల్లా మిఠోలే నాకు జెర్రా చెప్పగదా.

(తార దిగ్గునలేచి తనలో) దొంగనుజూచి భీతిలో

వ॥ యేమీ పినిరూపంబు జూచినను నామది భీతిగలుగుచున్నదే పిడవండో కాబోలు యాయడవిలో నివసించు దొంగవాడుగానున్నట్లు వున్నది శ్రీకూరీ పిడు నాకేమి కీడు చేయునొకదా.

దైలాగ్

దొ॥ వోల్లెపిల్లనీవు పూకేయేడుతున్నావు - కల్లాలాడాక నాక దెంటోశెప్ప - తల్లిపేరేమో నీతండ్రిపేరేమో - నాముల్లాము రండ్లల తెల్లముగబిల్లు ॥వో॥

ప॥ పిల్లోవోపిల్లా మాటాడజేం నీయయ్య పేరేమి నీలవ్వ పేరేమో  
యింక తమ్ముడాయని యేడుత్తున్నావు అని పేరేమో నాకయిన జెప్పు  
యింటా. (తార తనలో)

ప॥ వీనిలో నాయదార్థపు వృత్తాంతంబు సంతయు దెప్పితినా  
మేలు జేయవచ్చునేమో తెలిపెద.

తా॥ యేమనితెల్పుదును - నాశ్రమలుక్ యే॥ శ్రీమంతుడుదయ  
సేనుని పుత్రిని - నామమతారా - యనిపిలుతురునే॥యే॥

ప॥ అయ్యా మాతండ్రి వుదయసేన భూపాలుండు నాతల్లివిమలా  
దేవి నాతమ్ముడు కనకసేనుండు నాపేరు తారాయని పిలుతురు నాయిన.

దొ॥ భేష్ భేష్ నీవు రూపగోడగు దొరొరి బిడ్డవేనా నేనెట్లో  
యని యనుకున్నాను.

దొ॥ వారెవా నాకు సంభారమనిపిచ్చె॥ వా॥ కూరీమిసీవెందు  
కోసామిటా జేరంగవత్తివో - జెప్పావె నాకదంతా - భూరింగనేజేయు  
పుణ్యం ఫలియించెను॥వా॥

ప॥ మరి సీవొక్కదానవు యిక్కడెందుకెట్లాచ్చావోయేది చెప్పు.

తా॥ నిక్కముగను యేనూ - నుడివెడనూ॥ని॥ చక్కని శ్రీకర  
చాలమద్దీమరి - మక్కువలోనను మన్నించుమునుమి॥

ప॥ మాపినతండ్రియగు కృతసేనుడు మంత్రిని సేనాధిపతిని  
జంపి మాతండ్రిగారినిగూడ హతంబొనరించి మమ్ముల నీయడవిలో జంపు  
మని యిద్దరిభటులనిచ్చి వంపగా వారుమామీద దయగలవారై యిక్కడ  
విడచి పోయిరి అంతట నాకుమిక్కిలి దాహమగుచుండగా నాతమ్ముడైన  
కనకసేనుడు నీరములు దెచ్చుటకై జనియెను నీకుం గనబడియున్నదేమో  
తెల్పుము.

దొ॥-ప॥ పిల్ల నాకదంతయు తెలిసిందిగాని నేనొక మాటకెప్తా  
యిటువిను అదియేమంటే నేను కాలికమ్మకు కన్నెవడుచును బలిత్రానని  
మొక్కినందుకు కాలికమ్మ కటాచ్చం వలన నీవు నాకు దొరికితివి యిక  
నిన్ను కాలికమ్మకు బలియిత్తాను నడువుము పిల్లా.

(అనిన తారా గడగడ వడంకుచు తనలో)

ప॥ హా సోదరా కనకసేనా యెందుబోయితివి తమ్ముడా.

(అని మూర్ఛిల్లినా తారను దొంగ యెత్తుకొని పోవును)

—♦ జయసింహుడు ప్రవేశం - ఆనుబంధము ♦—

జయసింహుడనె - జనపాలుడా-నయమానసుడ విజయమొందిన  
ఘనా !య! భయరహితుడ దోర్బలుడ వైరులను - శ్రయమొందించిన  
శ్రీత్రియుడనునె ||జయ|| సారాచారుడా - సద్గుణుడా మారసుందరా  
కారుడ శూరుడ - ధారుణిశ్రీకర చాలమద్దినగ - ధీరమాధవుని కూరిమి  
నెంచెటి ||జయ||

ప|| సుబుద్ధి సద్గుణైశ్వర్య ప్రసిద్ధి.

సు-ప|| జయసింహ మహిపాలా యేమియాజ్ఞ.

డైలాగు

జ|| కుశలమా మనరాజ్యంబునగల - సర్వజనంబులకు ||కు|| నిశి  
చరాలి వలనగల్గుభీతియు - నేని లేకదానధర్మవరులై- నిసిచిరాదినెంతో  
భక్తి నెంచుచు - నిత్యతిభవ మనుభవింపుచునుబుల్ ||కు||

ప|| నేబిల్కునట్లు సర్వజనంబులు సుఖోపాయులయ్యెయున్నవారు  
గదా తెల్పుము.

సు|| నరవరా - తమరండనెట్టి కొరతగల్గు జెనములకు ||నర||  
ధరణి చాలమద్ది వాసుడగు శ్రీహరి మనమునందు భక్తి నెంచుచు -  
నిరతమెంతో సకల సౌఖ్యవరులై - నురుముదంబు నొందియున్నవారలు||

ప|| నరేంద్రా మనరాజ్యంబునా సకల జనంబులు సుఖోపాయు  
లయ్యెయున్నవారుగాని యొకవార వింటిని యేమన.

గీ|| కృతభావంబు నెంచియాకుచ్చితుండు! అన్ననటజంపిప్రజలను  
యెన్నొగతుల! నేడిపించెడు దానికై నెవరుదిక్కు! లేకనున్నారు  
కృతరుని పోకడంపా||

ప|| మహాదురాత్ముడైన యాకృతసేనుండు పాపంబిని యెంచంక  
నిష్కారణముగా తన అగ్రజండగు నుదయసేనుని సంహరించెనని వింటిని  
యిదియు నిజమేన

జయ-ప|| అవును యీమాట నిజమే యా కృతసేనుండు మహా  
దుండగములొనరించుచున్నాడు యింకా నెలులన్నను.

సీ|| తనకన్న యవునంచు మనమందునెంచక! నన్నను జంపెడు  
యధముడున్నె! మాతనమానియా మానిని వదిలెను! బట్టనెంచిన



యట్టి పాపియున్నె \*వలియాలజ్ఞునుగొంచు పాపంబు లేకుండ \* రాజ్య  
మేలేడుమంత్రిపూజ్యజంపె \* పసిబాలలంచును పాపంబునెంచకా \* శిశు  
హాశ్యలంజేయు చెనటిగలడె||గీ|| అట్టి యధముని వెనుకాడి యనవరతము  
జీల్చికాయంబు ముక్కలు చేసి పిదప \* కారమంటింప పాపంబు గలుగ  
వెందు \* జగతిసీమాట నిక్కంబు వగవగేలా||

వ|| సుబుద్ధి వింటివా మహాసాధ్వీ సిరోమణియగు విమలాదేవి  
కెట్టి విషత్తు వాటిల్లెను యీ వృత్తాంతము నంతయు మున్నె వసంతుడు  
తెల్పియున్నవాడు కావున మనమిపుడె యుద్ధనన్నుద్ధలమై వెడలి యా  
కృతసేనుని బరిమార్చి యుదయసేనుని భార్యపుత్రుల బాధమాన్ని  
వత్తము లెమ్ము.

సు-వ|| ఆహా నరేంద్రా మిషరోపకారంబున కేనుమెచ్చితిని  
సరి ఆటులే పోదాము పదుండు, (అని వెళ్ళుదురు)

(అంత దొంగవాడు తారను బట్టుకొని కాళికాలయంబునకు పోవు  
చుండ తార శ్రీహరిని దలంతుచు దుఃఖించుట)

ఆసుబంధము

తా|| రారననుబ్రావా - శ్రీరమణీతా ||రా|| కృారుడయినట్టి  
యీ చోరుండు ననుబట్టి - జీరుచున్నడు కాళికిని యాహారంబుగా బలి  
యిచ్చు నటయిటు ||రారా||

వ|| హాసర్వేశ్వరా యికనాకెవరుదిక్కు కృపబూని నన్నురక్షిం  
చుకొనుము జగద్రక్షతా అనిన.

దొం-వ|| అమ్మోరుడయవలన యీకన్నెపడుచు నాకు చిక్కింది  
గాని యియ్యాలెల్ల శుక్రవారముందిగానమాయమ్మోరుకు దీన్నిబలియిత్తం.  
అబ్బాయిదే మేడుత్రాది యేమేడుత్రాది పూకోయే పూకోయే చెవులు  
గడిగెలు బడత్తు యీనాడేమొ నిలబడితివి.

(అని తారను గుంజుకపోతుండ జయసింహుడు సుబుద్ధినిగని)

జు-వ|| సుబుద్ధి చూచితివే యెవండో చోరుండు యొక కన్యను  
కాళికాదేవికి బలియివ్వబూని వట్టుకొని పోవుచున్నాడు అదే అబ్బాలిక  
రోదనంబు వినిబడుచున్నది. అచ్చోటికింబోయి యబ్బాలికను విడిపిం  
తము రమ్ము.

సు-వ! రాజేంద్రా ఆయ్యో యేంతకార్యము అట్టి దిక్కులేనివారి పొంబులు రక్షించుట యేంతపుణ్యము పడుము.

తారా - దర్శ్య

దీనాజనపాలా - సురహాని లోలా ॥దీ॥ యేనుజేసిన నేరమేమీ - నాయడకరుణా - బూని యిటకే తెంచియును - మత్ప్రాణములు - రక్షించు మొక్కెదా ॥దీ॥

వ! అహో శ్రీహరీ యిట్టిదుర్మార్గుని బారినుండి నన్ను దప్పించెటి వారెవ్వరు హా తమ్ముడా కనకసేనా.

గీ॥ జలమునుదెత్తు ననిపోయి చాలనిట్టి ♦ గహనమున నెంత వాపోయిగానినొంది ♦ నాడొతమ్ముడయ్యెనొంటినై తినకట ♦ బ్రతికి యుంటినో జీవముల్ బాపితివో.

వ! తమ్ముడా మనమిద్దరము పిన్ననాటనుండి యొక్కచివిషంబైన నెడబాసి యున్నవారము గాముగదా నేడు మన కెకబాటు గలిగి యుండెనుగదా సోదరా.

దొం-వ! (తనలో)యేడు యేడు యేడు నీయేడుపులన్ని యనుగు తావి యేమో తమ్ముడాయని యేడుత్తున్నపు మాకాళికమ్మోరు దగ్గర మితమ్మున్నిజూపిత్తరమ్ము జేగినడు.

(అని తారను గుంజుకొని పోవుచుండ జయసింహుడు ధ్వనివిని)

జ-వ! సుబుద్ధి వారలు యింక మనకు చాల దూరముగ నున్న వారు సరసర నడచిపోవుదము రమ్ము (అని వరువిడుదురు)

తా! యేరీగతినాకు - యింకెవరుదిక్కు ॥యే॥ మారజనక చౌల మద్ది పొరినివాసా - వారిజాత్త ముకుందాభక్తుల - పాలిదైవంబీ వెకదా యిక ॥యే॥3॥

వ! అహో శ్రీహరీ యికనా శరీరము చాలించవలసి వచ్చినదేమో కాబోలు మంచిది కానిమ్ము యెట్టి యిక్కట్టు లొడవినను నీనామస్మరణ మరుపను.

దొం-వ! మాకాళికమ్మోరు ఆకలిగొందె యికభేగివడేయిప్పుడే నీకు తానమాడిచ్చి వసుపుపూతూ పూలపేర్లెత్తయేసి కాళికమ్మకు నిన్ను బలిచ్చిత్తా నడుపుము.

(అని పోవుచుండ జయసింహుడు)

జ-వ! సుబుద్ధి యా చోరుండు కాళికాలయంబు జొచ్చియున్న  
వాడు మనము మరుగుననుండి వాని సంహరింపవలెను వింటివా.

సు-వ! దేవా అటులనే గావించెము రండు. (అని వెళ్ళుదురు)

(అత చోరుండు కాళికాదేవి గుడికివచ్చి తారను నిల్పించెట్టి)

దొం-వ! పిల్లానీపీ కాళికమ్మోరుచూచితివా యిక నీయమ్మో  
ర్కు దండాల్ బెట్టు (తార పలుకుతున్న) యేం మాటాడో యింగో  
నాచేతుల్లో యేమున్నదో చూశావా యింగో.

(అని తారా వడవడ వడకుచు)

దైలాగ్ - అన్నను మన్నింపుచూ వరుసా.

తా|| అన్న నీకిదితగువరతే - సన్నుతింపవను - సవరించవరతే || అ||  
నన్నుగొట్టబూని యున్నఫలమే - మున్నది నీకిలలోనా - నీకన్నబిడ్డ  
వతు గానా - నాకన్నతండ్రివని - యెప్పు చుంటిమది || అన్న||

వ! అన్నయ్య నిర్వేత్తుకముగా నన్ను గొట్టిన నీకేమిలాభము  
గలుగుచు అబలల జుపుట ధర్మమేనా మహాత్మా యేచు శ్వాసముతరి  
కావలిగా నుండును జన్మాంతము బానికనై మెలంగెదను నన్ను కన్న  
బిడ్డవలె నెంచికరుణించి నాపాపములు తియ్యకుము యిదే నీకాళ్ళకు  
మ్రొక్కెద. (అని కాళ్ళపైబడుచు దొంగ కాసుతో తన్నును.)

దొం-వ! ఒసే నాకు మొక్కితే నీకేమి లాభంలేదు యీకాలి  
కమ్మోర్కు మొక్కుము మోచ్చానికి బోతావు మొక్కవే.

(అని సిగబట్టి వంచి - దొంగ దవ్వ)

దొం|| నీవెంత యెడ్చిన నేమిచూడాలా-యేచు యిసేవాడాలా-  
నీకు దెలియదేమానా - యెరిదైన కాళికమ్మ దేవికి బలిత్తురిన్ను||

వ! యేమీ నీకునేనన్నగానూ నీవు మానాయన్నకు బుట్టివావు  
కుక్కలనాయుంటికాడ కావయింటుంటువుగాని జంగల్లోదిరిగె దొంగోల్ల,  
మగు మాగు ఇల్లెక్కడిది యీటె ఇక ఆమ్మోర్కు మొక్కు యీకత్తి  
తో నీగొంతు కొట్టెత్తా.

తా-వ! (తనలో) అహ అక్కటా నన్నీ జగజ్జనని కాహార్యమై  
నన్నావిధాత సృజించి యున్నవాడేమో కాబోలు పేమాతా లోకై  
కప్రభూతా.

తా॥ అంబి జగదంబానను - ఆదుకొనుము నిన్ను సన్ను తింతునూ  
॥అం॥ కంబుకంఠి లోకమాత పీవనీ - ఘనముగ వేదంబులును శాస్త్రం  
బులు బిలుకును యిలను - లోకంబున నీసరి గానజడరుగదా ॥అం॥

గీ॥ సన్ను మ్రొంగగాజాతువా నళిన నయనీ భక్తురాలనుగానతో  
బాధపెట్టు ♦ న్యాయమేనీకు నిదియు నన్యాయముగద ♦ కరుణతోసన్ను  
జ్ఞాపవే కాళికాంబా॥

వ॥ హేలోకమాతా తెల్లదండ్రులులేని యబలనగు సన్ను కటా  
క్షించి రక్షించుకొనుము తల్లీ జనలోకకల్పవల్లీ.

దొం॥ చౌలమద్దీవాసునీ - చక్కనీ రమేళుని ॥చౌ॥ సన్ను తింతు  
యీశునీ - బేలనిన్ను కాలికిచ్చి మేలుగొందు నింకజాడు॥

(అని కత్తి చేతబూనియున్న తారవడకును)

దొం-వ॥ యేందే యేమొ వనుకుతున్నవు.

తా-వ॥ అయ్యా నీవు కత్తి చేతబూనినకొజ్జాచి నాశరీరము గడగడ  
వనుకుచు కంపముంచుచున్నది నోట మాటరాకున్నది యికనైన దయ  
దలంచి నాప్రాణములను గాపాడుము తండ్రీ.

దొం-వ॥ యేందే కూడెట్టి నిన్ను సాకుదానికి దెచ్చాననుకొన్నావు  
బేగి మొక్కు.

(అం తల వెంట్రుకలు బట్టి వంచును నంత జయసింహుడు అట్టి  
దొంగను చిక్కబట్టి తన చెంద్రాయుధంబు జంపించుట)

జ-వ॥ నోరేవోరే దురాత్మా యబలయగు నిబ్బాలికను జంప  
బూనితివా యిదే కాళికి నిన్ను బలియిత్తును చూడుము.

(అని వానిని సంహరించిన తార జయసింహుని గాంచి చేతులు  
ముగించి)

తా-వ॥ అహా మహాత్మా మృత్యుగంహరమునుండి కాపాడిన తమ  
కిదే పదివెయిల వందనములు యొసరించెద నన్ను కటాక్షించుముతండ్రీ.

జ-వ॥ బాలికా వర్ధిల్లుముగాని నీవెవ్వరో నాకుందెలుపుము.

డైలాగ్ - (అన్న నిన్నిటనుగాంచసె)

తా॥ యేమనిదెప్పుదు మీకు - నావృత్తాంతము శుశ్రోకు ॥యే  
తాము యెవ్వరో కాని యిది నామదిలింతగుప్తాని గనకముహేశుడవో  
శ్రీశుడవోనమీ ॥యే॥

ప॥ మహానుభావా నాపాత్రములు గాపాడుటకై యిందువిచ్చేసిన  
 సీపు యీశ్వరుండవో లేక జగదీశ్వరుండవో యని తోచబడుచున్నది.  
 ఆహా నేటికి నీవలన బ్రతికితిని కాని నాశ్రమము మీకేమని తెల్పుదు  
 స్వామి.

జ॥ బాలామణి నినుగన్న - మది - జాలినొందె మదివిన్న -  
 వాలాయము నీవారూ యెవ్వారో తెల్పు నీపేరు - యిదియేల నీకుశ్రమ  
 యెట్లుకుటించెనో బా॥ ౨॥

ప॥ పుత్రీ యేను భూమిశుండనుగాని జగదీశుండనుగాను నీవునన్నిట్లు  
 పెంపుజేయవలదు నీజనని జనకులు యెవ్వరో శీఘ్రంబునందెల్పు.

తా-ప॥ ఆహా యితండెవరోకాని కన్నతండ్రివలె మాటిమాటికి  
 బాలికా యని బిలుచుచున్నడే యితనింజూడ రాజ పంతునిగావున్నాడు.  
 (ప్రకాశముగా) అయ్యా !

తా॥ తలిదండ్రుని దలచినను మది నిల్వబోదు దుఃఖమునూ ॥ త ॥  
 నలిన సంభవుడు యిటుల - కఠినత వ్రాసెను నొడుటా - యెటుల దరి  
 జేర్పంగలదో తెల్పుమి ॥ త ॥

ప॥ వోదివ్య పురుషా యెవ్వరైనసేమి నాపాత్రములు గాపాడి  
 నందువలన సీపు నాపాలిందెవంబని యెన్నుచుంటిని తండ్రి నాతల్లిదండ్రు  
 లున్నను యిట్టికష్టముల పాలవుదునెట్లు మన్నించుము.

జ-ప॥ (తనలో) అబ్బా యిదెంత నీతివంతురాలు యీమె కంఠ  
 స్వరము వినగా మున్నెన్నడో వినినట్లున్నది యోబాలికను కన్నవారు  
 లేరా యేమి. (ప్రకాశముగా)

జ॥ వాలాయముగను మిన్నా - గల చాలమద్దియందున్న - నీల  
 వర్ణుడా కౌరీ నిన్నేలగలదు నగధారీ - బేలా నీయొక్క పేరును  
 దెల్పుము॥

జ-ప॥ బాలికా నీతలిదండ్రులపేరుం దెలుపక యున్నను నీపేరైన  
 దెల్పుము.

తా-ప॥ అయ్యా పుడయసేన మహిపాలుని పుత్రుకనగు తారను  
 విడిచిపెట్టా.

(విజయ విస్మయమొంది)

ప॥ యేమి వుదయసేనుని పుత్రికయగు తారవా హా ! వుదయసేన భూపాల నీపుత్రికకు యెట్టి యాపద లొనగూడినవి (అని తారనుదగ్గర జేర్చి) బిడ్డా నీకెట్టి కష్టములు సంప్రాప్తమైనవి ఆమ్మా నన్ను వేరుగా నెంచకుము కీతండ్రి కాప్రమిత్తుండనగు జయసింహుడను రాజు పుత్రుం డనుగదా.

తా-ప॥ ఆయ్యా నీవు జయసింహుడవా అహా నేటికి నాకష్ట ములందీరి పోయెనుగాని యిందాక దుఃఖములోబడి యున్నయేను తమ ను గుర్తించనందున త్నమింపుడుతండ్రి.

జ-ప॥ తారా మాతండ్రిని కృతజ్ఞుడనుడు జంపెనని విని వానిజంప వలెనని బోవుచుండ నీవిట్లు బాధింపబడు చుండుటయు చోరుండు నిన్ను బట్టుకొని పోవుచుండుటయు చూచి వచ్చితిని బిడ్డా యేకాంగివై యిట్లు న్నదానవు ఆయ్యా నీవెంత తొద గొనియుంటివో సర్వసంగతులు పిదప తెలుసుకొనియెద కాని యిపుడె మద్గ్రహంబునకుం బోదము రమ్మ.

తా-ప॥ చిత్తము అటులనే వచ్చుచున్నదాన (అనినిష్క్రమింతురు)  
(అరణ్యములో కనకసేనుడు (తనలా)

కన-ప॥ అక్కటా యిదియెంత కంటగానున్నది నేను వచ్చిన దారియగుపడక యున్నది గదా యెంత దిరిగి చూచినను మాతార గన బడక యున్నది యిక నేనేమి సేయుదు అహా శ్రీహరీ మమ్మెట్లు శ్రమలు జెట్టుచున్నవాడవు.

అనుబంధం

కన॥ దయజూడరా శ్రీహరీ - దయసాగరా మురారి - నయ మానసనిన్ను - నమ్మితిక దానవారి ।దయజూడరా॥ (హాతారా)

సీ॥ దాహమా దాహమా దాహమటచును ♦ దరిలేక నీవెందు నరగినావో ♦ స్మృతిదప్పిపడియున్న స్థితిలోన నిన్నుయే ♦ మృగమైన జంపెనేమో యెరుంగ ♦ తమ్ముడు దేడునే ద్రావనీరంచును ♦ శోపించి ముదికెంతో గుండినావో ♦ నిర్దయుండనినన్ను నిందించిమనసులో ♦ విడ నాడలేంచును విళికినావో॥ గీ॥ అకట కష్టంబులునువచ్చు నందరికిని ♦ యెంద బోయియో నీకాడ నెరగుదెటులొ ♦ అక్కడయదప్పి నామీదనలిగి నావో ♦ యేమిదోచదు నామది కేమిసేతు॥

వ॥ భగినీతారా నీవెందుజోయితివి దాహబాధచే పీడింపబడుచు నన్నెంత దూరితివోకదా నీజాడ నెందరయువాడను యిక నేనిన్ను బాసి జీవింపగలనా! అక్కా నావంటి దురాదృష్టుండెందయిన గలడా హాగ ద్రక్షకా.

కన॥ తలిదండ్రులనుబాసియు - దాయాదునికొ రోసియు ॥ తలి ॥ నిలచితి నొంటరి - గానిట్టికాననమందు ॥తలి॥ ౨॥

వ॥ హా దైవమా నేనెంత దురాదృష్టుండను.

గీ॥ తండ్రి గోల్పోతి తల్లి పినతండ్రిచేత ♦ జిక్కి కష్టాల బడు చున్న చింతలోను ♦ జేయునదిలేక మనమున జిక్కితార ♦ గోరనీరము దేనేగి గోలుపొత్తి॥

వ॥ కాపున శ్రీహరి నావంటి నిర్భాగ్యుడెందైనం గలడా నీవు నన్నిట్లు శ్రమలం బెట్టుటకన్న నొకసారే ప్రాణములుం దీసివేసిన మేలు గాదా దీనుడనగు నన్నేల పెతలం బెట్టెదవు యించుకయినం దయ రాద.

కన॥ ధరణీ శ్రీచాలమద్ది ధామాశ్రీరమణిలోల ॥ధ॥ కరుణరాదా నామాద - కరివరద భక్తపాలా ॥ధర॥3॥

వ॥ నీవు దయామయుండవై యున్నవని వండితులందరు యను చుందురు గాని అదియుకల్ల నమ్మినవారి నే చెరువుచుండువుఅదియెట్టులన.

సీ॥ నీవెమాగతివంచు నెమ్మనముననమ్మివారి కేకేష్టముల్ వచ్చు చుండు ♦ నీవెమాపతివంచు గావుమంచనివేడు ♦ వారికేరోగముల్ వచ్చు చుండు ♦ నీవెమాగురువంచు నిన్నె నమ్మినధాత్రి ♦ వారికేగండముల్ వచ్చుచుండు ♦ నీవెముమ్మలదయకొ గావుమంచనివేడు ♦ వారికుపద్రవాల్ వచ్చుచుండు॥ గీ॥ సర్వమునీవె యంచునుసజ్జనులకు ♦ గూర్చుచుండువు యెన్నె నొక్క గోడుబెట్టి ♦ బ్రతికియుండియు జచ్చినవారివోలె ♦ జేతువర యగ నీమాయచేముకుందా॥

వ॥ అయ్యో నేనెంత యజ్ఞానుండను తెలిసితెలియక నిన్ను దూరు చుంటినే యెప్పురెప్పుర ఖర్మానుభవము లెట్లుండునోయట్లే యనుభవింపక తీడువుగడ యట్టి యనుభవంబులకు నీవేమి చేయగలవాడవు యేను పాప ఖర్మిండునయ్యి విన్ననపనియేమి కాపున నిట్టి యాపదల నొందుట

కన్న మరణంబె యుత్తమంబని లోచుచున్నది కాబట్టి యీపాపాండంబునకు నాతెలయుఁ గొట్టుకొని ప్రాణంబులు విడిచెడగాక.

(అని యుక్తుచుండ నొకయోగి గానంబడి)

యోగి-వ! పుత్రా! నీవేవ్వరు యేలనిటుల శోకింపుచు యొంటరినై నడచిపోవుచున్నాడపు నాకుందెలుపుము.

కన-వ! యోగిపుంగవా మికిదో నమస్కార శతంబు లర్పించుచున్నాడను. మహాత్మా యేను తలిదండ్రుల గోల్పోయి తుదకు నిట్టి యరణ్యములో లోడబుట్టిన నాభగినిఁ గూడ బాసి చింతింపుచున్నాడ నాగతి యేమి స్వామి.

యో-వ! కొమారా నాదివ్యదృష్టి చేతను నీవృత్తాంబంతయు నెరింగితిని సరి నీపీదారిఁ బోయితివేని సకల శుభంబు లొనగూడుమయిక నీవెంతమాత్రము వగవపనిలేదు ముందు నీకు మిక్కిలి జెయంబగును. పొమ్ము నేనేగుచున్నాడను (అని వెళ్ళిన కనకసేనుడు)

కన-వ! యిదియేమి వింతగానున్నదే నాకేమి మేలు చేకూరునన్నది యేమో యేలా యీ ఆశలు.

గీ॥ భగినిఁ బాసి తలిదండి బాసియిట్లు యొంటరినై కాననము నందునుంటినకట † హనివర్యుండు ననుగాంచి మాకుముందు † శుభము గల్గునటనిదెల్పె చోద్యముగను॥

వ! అట్టిమహాత్ముల యాశీర్వాచనము లూరికేపోవునా వారునుడివిన రీతిగనే యీమార్గంబు బట్టి పోయెడగాక.

(అని పోవుచున్న నచట)

భ-వ! అకటా మాజయసింహ భూపాలుడు తన స్నేహితుడగు పుదయసేనునికి సహాయ మొనర్పఁబోయి యింకను రాడాయను గదా కారణమేమి లోచకున్నది (అంత నకసేనుని రాకడనుగని) యెవ్వరో కాని యొక రాచకొమారుండిటకు వచ్చుచున్నవాడు మంచిది రానిమ్ము వారి వృత్తాంతం జెలుపుంటిదో తెలుసుకొనియెడగాక.

కన-వ! యోగులు నుడివిన రీతిగనే యంతవర కేతెంచితి గాని యింఁచుకేరి మేలు చేకూరకున్నది గదా (అని ముందుకుఁ జూచిన నొక



పట్టణంబు గానుపించిన) ఆహా యీపట్టణం బెవరిది కాబోలును యెంత శృంగారమై యున్నది దీని నొకసారి వర్ణించెదగాక.

అనుబంధము

దర్శు|| యెంతో శృంగారహాపురంబూ - కాంతియై యొప్పును  
ఘనంబూ ||యె|| వింతయైదోచెనామనంబూ - కాంతుడెవండోకా నిజం  
బూ ||యె||౧|| కనక మయమైన గోపురంబులు - గనగనద్దాల మంట  
పములు - ఘనవిచిత్రంబగు భవనములు - అనిమిషాధి పతివిభవమూ||  
యెంత||౨|| చుట్టు ప్రాకారముల్ వెలంగు - నట్టికోటల్ మరిచెలంగు-  
నట్టై కండకిముల్ గలంగు - నట్టి స్వర్గంబనంబరంగు ||యె||౩|| ధారుణీ  
చాలమగ్ని పౌరి - ధాముడై వెలయుచక్రధారి - కూరిమిన్ నాయెడకో  
దలంచి - కోరికల్ నాకొసంగుమించి ||యెంత||

వ|| ఆహా సర్వేశ్వరుండు నాదీనాలాపంబులువిని నాకిట్టి నగరం  
బున్ జూపించిన వాడె సరి మంచిదిగాని యందొక్క ద్వారంబు మూయ  
బడి యున్నది తెరచి లోనికిబోయి యంచుక బడలిక దీర్చుకొనియెద  
గాక.

(అని ద్వారంబున్ దీసి లోనికిబోయినను యచ్చోట నొకభటుండు  
కనకసేనుంగని)

జల్మ - డైలాగ్ - కనక - భటు.

భ|| పండనమయ్యా - మీవెవ్వరో తెల్పుండయ్యా ||వం|| బృందా  
రకులకు సరిగాబోలిన వాడవు మరుసమా సుందర విగ్రహుడవుని -  
జూచిన నాశ్చర్యంబగు ||పంద||

వ|| అయ్యా మీరెవ్వరు మీజననీ జనకుల నామాంకితంబులు  
దెల్పుము.

కన|| యేమనియందు - నాశ్రమ లెంతని తెల్పుదునిందు ||యె||  
భూమిన్ గలదె ననుంబోలిన దుర్భాగ్యులు - సుత్ర మార్పితుడొ  
కొరికి - దయరాదాయననాపై||

వ|| యేను వుదయసేన మహిపాలుని పుత్రుండనగు కనకసేనుం  
డను నాకష్టములున్ దెలుపుటకు నొక మానమైన సరిపోదు పిదప నీకున్  
సర్వంబుందెలిపెద గాని యీనగరము పాలించు వారెవరో తెలుపుము.

భ-వ॥ అహో మహాత్మా సీవుడయ సేనుని కుమారుండవగు కనక సేనుడవా సరి మంచిదిగాని యిటురండు.

భ॥ చింతింపకుడి । మదిజయ । సింహుకధిపతి యనుడి ॥చి॥ పతంబున మాతండ్రిని యంతము నొందించెనని । యంతటవిని కృతరుని బరిమార్చెద నని జనియున్నడు ॥చింత॥

వ॥ అహో కనకసేనా మిహికష్టంబులు మాకిడువరకె నెల వైనది మాజయసింహుడు కృతరసేనుని సంహరించబోయి యున్నాడు. యిడువరకైన రాడాయెను కాబట్టి వారు వచ్చునందాక మీరీ సింహాసనంబున కూర్చొని రాజ్యంబేలుడు యీ జయసింహుడు మాతండ్రికి మహామితృండుగద.

కన॥ సంతసమాయె నేటికి । సర్వంబును జెయమాయె ॥ సం॥ మంతనమున వరచౌల । మద్దిపురీశుని దలచిన । స్వాంతంబున గల్గిన ధావంతములన్నియు దొలంగెను ॥సం॥

వ॥ మంచిది అట్లులనే రాజ్యంబు పాలింపుచున్నవాడగానినీచేరుం దెల్పి నా కనేకముగా ఊద యగుచున్నది యిట్టి ఊదాభిధ దీర్చ వలయును.

భ-వ॥ అయ్యో రాజవందన మీరెంత అలసిసాలసి యున్నారో యిపుడె స్నాన సంధ్యానుష్ఠానంబులు తీర్చుకొని తృప్తిగా భుజించుము తర్వాత కొంచెము విశ్రమింపుడు సేను యిచ్చట కావలిగా యుండెదను లోనికిం బోవుదము రమ్మ. (అని నిష్క్రమింతురు)

—\* బైస్తబోయాలు ప్రవేశం దైలాగు \*—

అ॥ పోదాము యేమిరా బుచ్చిగా । ప్రొద్దేమొ బాగాయెరా బుచ్చిగా । పోదాము పెద్దోలల్ బుచ్చుకొనీ సముద్రాము । మీదనోట లెక్కియు । రాదీతము చావలను ॥పో॥౧॥

స॥ వర బుచ్చిగా యేం జేతున్నావురా యేమైన పెళ్ళిమును జూచుకుంటు యెప్పుడు పొయిదగ్గరనే కూర్చుంటావు యిట్లయితే నీవెట్ల బ్రతుకుతావురా.

బ॥ వత్తివత్తి యుండరా అచ్చిగా । మత్తీ నీకొచ్చిందిరా అచ్చిగా । బెత్తకులంబునకు పెద్దిరిక మేలావు । యిత్తుల్ లేకున్నగాని । యెంతెంతో పోకడాలు ॥వ॥

ప॥ అచ్చిగావోరచ్చిగా ఆబ్బా యేమిసీపెద్దరికము నీవునాపెల్లాం  
ముందర యీనూరెట్లంటివిరా నితైనితై సాపలకు నేంబిలక పోతె  
నీవెన్నడు బిలిచ్చావురా పిలకపిలక యాయాల బిలిచింజేమో అవ్వో  
నీమాటలు యిగ పోదాంపా.

అ॥ యెక్కువలాడకురా - బుచ్చిగా - నిక్కి నీల్గాబోకురా -  
బుచ్చిగా - సక్కుంగకూటికి దిక్కెతలేదుగాని - ముక్కుకు పెండ్లా  
నికి ముక్కుర జేపిత్ర నంటా ॥యె॥3॥

ప॥ అచ్చా నీనీలుడు ఆడంతోల్లకు జెప్పరా నీవేమొ వుత్తుతుం  
గనె పెద్దిర్కాలు గిద్దిర్కాలు అంటావు యిట్లుంటు వాళ్ళు బడ్తారను  
కొన్నావు నీకంటె నాకేంతక్కున్నది చెప్పరా.

బ॥ చాలమద్దిస్వామిసీ - అచ్చిగా సక్కుంగ దల్చుకోని- అచ్చిగా  
ఆలయముగ వనమందరము గూడిపో - వాలె చూడుమింక మేలొను  
మనకెంత॥

ప॥ అరె అట్టిమాట లెదుకు పొద్దెల్లి యింతెక్కినాది యిటు  
సూడు యీ యెలల్ దీసుకోని జేగియెల్తా పోఅస.

అచ్చి-ప॥ ఆ గట్లామాట్లాడు యిగా పోదాండా అసా.

(అని సముద్రంబుజేరి అచ్చిగాడు బుచ్చిగాన్నిగని)

అ-ప॥ వరె బుచ్చిగా నేను యీరేవుకు వాలెత్తాను నీవారేవుకు  
బోయి వాలెయ్యిపోమ్ము ఆడరొక్కతాన్నె వాలెత్తెట్లరా బుచ్చిగా.

బ॥ప॥ నువ్వద్దెరా నివిక్కడెల్లె నేనింకోరేవు కెల్తా వుండ్రా.

(అని పోయినను అచ్చిగాడు వాలవేయ నందుల విమలాదేవింగని)

అ॥ వవ్వారె నేవాలెత్తె సాపరావాలూ । సక్కుని ఆడిదొచ్చిం  
దిగా యిదేమిచిత్తరం యిదియొల్లకు చెప్పడు దీని దీసుకోని మెల్లంగ  
యిదే యింటికెల్తా.

(అని విమలలో)

అ॥ప॥ పిల్లాపిల్లా నేచాపలకంట వాలెత్తె అండ్లనీవొత్తివి యిక  
మాయంటికిరా పోదాం.

వి॥ప॥ (తనలో) అకటా శ్రీహరీ నాబ్రతుకెంత విహీనమైనది  
సకల కష్టములు దొలంగునని సముద్రంబున బడినను ప్రాణంబులు బోక  
మళ్ళి యీదురుమార్గునికి జక్కుబడితినిగదా యిక యేమిసేయుదు.

అ-వ|| పిల్లా నావెంబడి నడు మాయంటికి పోదాము పదుము.

(అని దోడ్కొని పోయిన శిష్యుట బుచ్చిగాడొచ్చి)

బు-వ|| అచ్చిగాడు నాతో నుండి నేనిక్కడ వాలేతాను నీవక్కడ కెల్లమని చెప్పి ఆడు నాకుకలకనే యింటికెల్లిండా అప్పుడాడెంత అగలు బలికెను అనికెంత పెద్దపాపరబడించొచ్చు నాకు పొత్తయ్య బడ్తాదని యెల్లిండుగా మల్లెన్నడైన నాకు పెద్దపాపర పడె ఆడికి పొత్తుయితాను అనాటి కడగుత సూత్రగాక.

(అని వెళ్ళును)

(అచ్చిగాడు విమలంగని)

అ-వ|| పిల్లా వోపిల్లా యిదే మాయంటి సూత్రివా మరి యిక నన్ను లగ్గం చేసుకుంటావా యేం చెప్పవు యేం మాటాడుకోకనే యుంటివి.

వి-వ|| (తనలో) ఆహా దైవమా యిక నేనేమి నేయుదు దినదినం మింత విపత్తులే పెరుగుచున్నవిగాని ముగియకున్నవి.

గీ|| మరిది కృారునిబాధకు శరధినిబడి ♦ యున్న ప్రాణంబులును బొక యుండెనివును ♦ వీడునన్నిటకుఁ దెచ్చి విహితమింత ♦ లేక నిటు లాడు చుండె దుర్నీతులకట||

వ|| పూర్వజన్మంబున నేనెంత పాపంబు జేసియుంటినో అందుకే యిట్టి కష్టము లనుభవించుచున్నదాననుగదా ( ప్రకాశముగా ) అయ్యా యేల నిట్లు బలికెదవు యేనుపతివ్రతను నావైయిట్టి యాశ మానుము.

అ-వ|| యేందే బలే మంచిదానవు పాపము నీవుచచ్చిపోతుండా వని స్త్రీలనుంచి నిన్నుగడ్డకు తీసినందుకా నేను జెప్పినదానికొప్పుకొనక పోవుటము యిక నిన్నెట్లయిన లగ్గం చేసుకోని తీరాలే యింటివా.

(విమలాదేవి ఖిన్నురాలై యున్నంతాది)

అ|| రాయెరాయెపిల్లా - రచ్చించుకోయెనక ||రా|| నాయంటి కాడనుండి నాకింత అండయ్యి ||రా||

వ|| యింగొ యిన్నావా నన్ను లగ్గం చేసుకుంటే నీవు సాల సుఖ పడ్తావు నేను మంచోన్నిసుమా నిన్ను సాలపేరుజేస్తాను నాకువెల్లొముంది గాని అది మంచిదిగాదే నీవే మంచిగా యున్నావు ఆవెల్లానికన్నానిన్నే యెక్కువజ్ఞులైన యింటివా.

వి॥ వలదయ్యా యీబిధి - కలుచాగ రాదికా ॥వ॥ ఫలమేమి నాయెడా - భ్రాంతిపడ బోకికా ॥వల॥

వ॥ ఆయ్యా నేను భర్తలేని దాననగువెధవరాలనుయిదియుంగాక చావ సిద్ధమయ్యియున్న పెద్దమనిషిని నాకేమి లగ్నమేమి నీకుండగిన భార్య గలిగుండగా నీకింకేమి లగ్నము యిదియేమి నీగుణము నాయనా వట్టిగా నన్నేల భంగపెట్టెదవు నీకు నేను మాతృసమానురాలను కావున నన్నిట్లు బిలుకకుము బిలికినను మహాపాపము ఘటించును.

ఆ-వ॥ యేండ్ నాకు పాపము తగులుతాది నీవు మాయమ్మవా నానాయిన్న పెల్లానివా మంచిమాట జెప్తావులే పూకోపూకో.

అ॥ అట్లంటే నీకునే యింటాననుకున్నావా॥అ॥ యెట్లయిననింగూడు దట్టింటాన్నిగానీ ॥అట్లంటే॥

వ॥ ఆవో నేనోన్ననుకున్నావు బెల్లోలందరికి పెద్దకులత్తున్ని అందరు నేజెప్పినట్టె యింటారు యిన్నవామరి నీకు మొగడులేడు. లేకుంటేమానే లగ్నం చేసుకుంటే మార్గానమనుకుందాము యేం చెప్పవు.

వి॥ అట్లయిననీకుయీ కఠినంబు గూడదూ ॥అ॥ కుటిలంబులేక నక కృపజూడ మేలగు ॥అ॥

వ॥ ఆయ్యా నీవు నాప్రాణములు గాపాడినందున నాకునీవు తండ్రి సమానుండ వవుదువు నీకు నే కన్నకూతురు సమంబొదును కావున నన్నుగురించి యిట్టి పాపస్థిత్యంబులుకే జేయందగదు తండ్రి.

ఆ-వ॥ వాస్తే నీల్లలో వోలైనంబడితె వొడ్డుకు తీతై అట్లందరు బిడ్డలేనా బిల్కి పెల్లామె పడ్డాడనుకో మొగడు గడ్డకుతీతై అప్పుడాడో దొతాడు తండ్రి యాతాడా అబ్బా నీయేదాంతాలు నాకు తెలియ దను కున్నావ పూకో.

అ॥ అబ్బా నీయేదంతాలన్ని దెబ్బనాకూ - గొబ్బాన నిన్నొక్క దెబ్బతై యింటావు ॥అబ్బా॥

వ॥ వసే నేనుజెచ్చె కొంచాన యింటెట్లులేవు వొక్క దెబ్బతై చూడు గట్లయితే యింటావు నన్ను పెల్లిచేసుకో నామాటయిన లేకుంటే నీవు బతుకవు చూడుము.

వి-వ॥ (తనలో) అకటా నేనేది మాట్లాడినను నాకే వికట మగు చున్నది గదా కాలముగానప్పుడు గొర్రె పులియై కరుచుచున్న సామిలే సరిపోవుచున్నది కానిమ్మి శ్రీహరి.

వి॥ చాలమద్దీశ్వరా శౌరిసర్వేశ్వరా యేలీలనైన నన్నేలు కృపా కరా ॥చౌ॥

వ॥ హా జగదీశ్వరా నీవుంజేయు విషమ పరీక్షలకు నేనొప్పుగలనా యేల నిట్లు బాధపెట్టెదవు యిన్ని పరీక్షలు జేయుటకన్న నొక్కసారే ప్రాణములు తీయరాదా యిట్టి కష్టములకంటె నదియే మేలైనదిగదా (ప్రకాశముగా) ఆయాశ్రమరెన్ని విధంబుల భయంబుజూపినను నీమాట నేనొప్పును నన్ను సమాద్రమునుండి తీసి కాపాడితిరి గాన మిల్చి నన్నదే సముద్రంబునకే వేయుము అటులైన నాకేలాటి కష్టములుండబోవుగదా ఆయాశ్రమ.

ఆ-వ॥ అబ్బో నాప్రాణంబులుబోయిన వల్లి నిన్ను సమాద్రములో పారవేసేనా పారేసినక నాపానం నిలిపేనా అమృత్యుఅట్లాద్దనన్ను లగ్గం చేసుకుంటివాయనా నాపానాలన్ని నీకే వట్టి రేచ్చిత్రాను బువ్వకు నూకలుబోసియొండ నీకిచ్చి అంత పెత్తనము నీకేయిత్రానునాపానంనైన నీచేతిలో పెడ్తాను యింటెయనుయినకుంటెనిన్ను సాలాకష్టపెడ్తానుచూడు (అంతలో వీనిపెండ్లామువచ్చి మొగనిగని)

పో-వ॥ అర్ర అచ్చిగా నీతలపండు బల్గా యిందాక యెటుబోయా వురా అదోతురా నేంజాలనని యింకోపెల్లాముం దెచ్చుకున్నావు నా కుక్కలకొడుక (అని కొట్టును కాలులో తన్నును అచ్చిగాడు)

ఆ-వి॥ ముండా కొట్టకే కొట్టకే నీకు దండంపెడ్తానే చేసుకొన్న మొగన్ని తంతారే పాపంతల్లదే వాద్దవాద్దె నీబాంచనే.

వి-వ॥ (తనలో) అహా యిదియేమి యీసతిపురుషుల సరసోక్తులు భయభక్తులనే మర్యాదలు యెంతమాత్రము లేవుగదా వీరి నాబ్రహ్మ దేవుడు సరిగా యెట్లుగూర్చియున్నవాడు అదియట్లుండనిమ్ముగాని యీ దుష్టులు నన్నేమి సేయుదురోకదా శ్రీహరి ఇకనాకు నీవేదిక్కు.

(ఆ.త పోచి మొగనిలో) డైలాగ్

పో॥ కొట్టకని యంటావు - కూడేమి తింటావు - పొట్టకిత్తులో లేవాని యెట్లెక్కలేదునీకు. కొట్టకని॥ తిట్టెదను - జుట్టుకిట్టితన్నెననుకొ॥

వః ముండాకొడ్డా - దంచండుదామింటెయింట సారెడిత్తులున్న  
యా తులమెత్తుప్పు గతున్నదా యికనీకేమండి పారొయ్యారెరా నిన్న  
గాంక రాజయ్యదొరగారి కాళ్ళమీద రాంరావు దొరవారి కాళ్ళమీద  
బడలే చెరి అడ్డడిత్తై దంచండేత్తి తింటివి యియ్యాలేందింటావు నీకు  
సోయెందుకు లేకపోయెనుర నాబాంచాల కొడుక.

అని చీపిరితో కొట్టును.

అ॥ కొట్టాకె తిట్టాకె కోపంబు జెయ్యకే ॥కొ॥బుట్టెడిన్నిజిమ్మల్  
బట్టుకొని అచ్చినాను॥కొ॥యట్టై యవ్వమ్మకొచ్చి పొట్టుకుదందాము॥కొ॥

వ॥ లంజముండా సాపల్ బట్టుక రాలేదనినన్ను గొత్తున్నావు అం  
డ్లున్నెజ్జాడుము బుట్టెడు సాపల్ దెచ్చినాను అవ్వచ్చి గింజలు గొను  
కొచ్చి తిండి అండే అండయే గోసీకన్ని తీసి జిమ్మల్ గూరండుము అందరి  
పెండ్లాలు నీతీరుంగనె గొంత తిట్తున్నారే నీవేల నాకుదాపమైతివెలంజ.

సా॥ పొయ్యిమీదికిలేదు - పొయ్యికిందికిలేదు - యియ్యాడు  
దాన్నేడ యెత్తుకొచ్చావు - కయ్యంపెడ్డావింక కండ్లరజేత్తావు ॥పా॥

వ॥ నీవు పొద్దుందాంకపోయిపోయి బుట్టెడు చాపల్ బట్టుకొచ్చి  
ఆడేయంగనే ఆయనా ఆండ్లకుప్పెట్లా నిర్వకాయలెట్లా చింతపండెట్లా  
నూనెట్లా సెప్పవు మొన్న పొద్దుందాక దంచబోయితే కయికిలిచ్చిందే  
గాక పడిగెల గంగరాం మాహళకారి భార్య గంగవ్వకప్పు చల్లగుండ  
చూచి చూడక యింతుప్పెత్తై నిర్వకాయలు చింతపండు బెడితే అది  
మూడొద్దుల్ జేత్తి నీ నేంజేసినది నీకెరుక బడతాదా అది బోనిగాని  
యిదోతో నాకుజెప్ప.

అ॥ చాలమద్దీసామీ - సాచ్చింగ నీతోడు - ఆలాయముగ నీకం  
తాజెప్తాయను - చాలపుణ్యంబు చక్కంగ బండేను ॥చా॥

వ॥ వొసేముండా యిటిను సాపలకని పెద్దొలేసుకొని సముద్రాని  
కెల్లి వొలేసి దీశాలకే యిండ్ల యిదొచ్చాది సూశాలకొ నాకండ్లు మూ  
సుక పోయాయి యిది నీకు తోడుంటదాట యింటికి దీసుకొచ్చాను నన్ను  
పెల్లి చేసుకొమంటె యింటలేదు యిన్నావా.

పో-వ॥ వారి యెదవనాయలా యీ మొగానికి నేసాలక యింకో  
పెల్లావట నాకే కూడు బెట్టనికి సాలగాక యేడుత్తున్నావునీమొగంగాల.  
(అని చీపురుతో కొట్టును)

అ-వ॥ (తనలో దీన్ని మల్లగొడతామంటే నాకు చేతులేరావు  
వాక్కదెబ్బకే కింద పడదంతుగాని అలగి పండేన మూడొద్దలోదాంకా  
నానుడెంతాది అందుకే పెండ్లాము చెప్పినట్టినాలా కొట్టినట్టు బడాలా  
అందుకే పెండ్లాము పెద్దగురువని శాస్త్రమవ్వదా.

పో-వ॥ ఒసే యిక్కడినుంచి వెల్లుము (అని విమలనుగొట్టి వెల్లిం  
చును)

(మరల అచ్చిగాడొచ్చి విమలంగని)

అ-వ॥ వాసే యిది మనపాలిటి దయ్యంసుమా ఇంక దీని కంటి  
కగుపడక యెటన్న దబ్బిన యెల్లు అదిమల్లాచ్చెనా నిన్నునన్ను పానం  
దీసుకుంటాది యెట్లా.

(అనిన విమలాదేవి బ్రతుకు జీవమా యని పరుగెత్తి పోయి  
యొక ఆరణ్యంబున జేరి)

వి-వ॥ ఆహా శ్రీహరి యే నోముఫలము చేతనో యాశ్రీవలన  
దురాత్ముని బారి తప్పింపబడి యీ ఘోరారణ్యంబు జేరితిని యిక  
యెచ్చట కేగుదానను యెవ్వరు నాకు బంధువులు గలరు యున్నను  
హీనదశనగు నాకేమి మేలు చేయగలరు బ్రతికియు చచ్చినదాన నైతిని  
గదా హా సర్వేశ్వరా.

అనుబంధము.

పీ॥ కమలేశ యెంతటి - కష్టములు ప్రాప్తమాయె ॥ అమరాద్వి  
తమమ్ములా నాదుకొదయ రాదాయె ॥క॥

మ॥ అనురాగంబును జూచునా విభుడు ♦ మున్నాక్రూరుచేజిక్కిపా  
వనహా జీవములందొలంగె తనయనా ♦ పాపాత్ముడు తోబడె  
వనముల్ ద్రిమ్మరుచున్నవారొ యటనా ♦ పాపంబుచేలేక ॥  
పెనొతా నిర్దయుడొచు దెలియనకటా ♦ విశ్వేశ విశ్వాంబరా॥

వ॥ ఆయ్యా ముక్కుపచ్చలారని ముద్దు బిడ్డలారా మీగతి దలం  
చుకొనిన నాకడుపు భరించకున్నది వైరముచే మంత్రిని సేనాధిపతిని  
దృఢమైన నూరకుండక నావతినిగూడ ఖండించి నేతల్లినమానురాలని  
యెంచక నన్నిత కష్టముల పాలు జేసెగదా.

వి॥ పుత్రీపుత్రులుయేమి భూరిపాపము జేసిరో ॥పు॥ శతృత్వమున  
బాటల శ్రమబెట్టె నేమయ్యిరో ॥పు॥



వ॥ మేమతనికి కీడొనరించినను మాపసిగందులేమి జేసిరి ఆనాడు  
నాముంగిటనే మేకల బలియిచ్చు చందంబున కరవాలంబున కాహూతి  
చేసెదనని పలికెను గదా అయ్యో బిడ్డలారా.

వి॥ ఇట్టి నిర్భాగ్యురాలీ - కెట్టుల జనియించితిరీ ॥ఇ॥ పుట్టినందుల  
కేసుఖము పూసీఘజించితిరి॥

వ॥ ఆహా జగద్రక్షకా యేలా మమ్మిట్లు విషను పరీక్షలు చేయు  
చున్నాడవు యిట్టి కష్టము లనుభవించుటకు పూర్వకర్మంబునందెంత  
పాపమొనర్చి యుంటినో తెల్పడు అందుకే ఇట్టి శ్రమలు ఘటించు  
చున్నావు.

పీ॥ ధరణీశ్రీచాలమద్ది - ధామశ్రీరామనామా ॥ధ॥ కరుణచేయిక  
నయినకో గానవె పరంధామా ॥ధర॥

వ॥ హా కనకసేనా హాతారా యెన్నడు నాకన్నులకు మీరు  
గానంబడయెదరు బిడ్డలారా యెందుంటిరోకదా.

(అంతలో వాక వ్యాఘ్రంబు వచ్చుచున్నంగని)

వ॥ అదో కొంత దూరంబునుండియు మహా భయంకరమగు వ్యా  
ఘ్రంబు నావైపునకే యురికివచ్చుచున్నది గదా యిక నేనేమి సేయుదు  
యెందులకని పోడు.

(అని పరుగిడుచుండ రాముజెట్టివచ్చి తనలో)

రా-వ॥ అదొ యొక వ్యాఘ్రంబు యొకస్త్రీని తరుముకొనిపోవు  
చున్నదే ఇప్పుడేదాని కడ్డంబుగా దిరిగి యా వ్యాఘ్రమును సంహరిం  
చెదగాక.

(అని వెళ్ళి పులిని సంహరించును)

(పిదప రాంజెట్టి విమలాదేవినిగని తనలో)

వ॥ పాపము యీవనితామణి యెవ్వరు కాబోలు యీమె విల  
పించు చుండుటవలన నా వ్యాఘ్రము వచ్చుటంజూచి పెంట నుటి  
వచ్చి బరిమార్చితిని లేకపోయిన నీమెగతి యేమైపోవునోకదా యీమె  
రూపు రేఖ లెంతగా రాచకాంతవలె నగుపడుచున్నదిగద,

వి-వ॥ (తనలో) యీవ్యాఘ్రము నోటనైనంబడి చావకుండ  
ఇతండెవడోకాని ఇటకొచ్చి యీవ్యాఘ్రంబునుసంహరించి నాప్రాణం  
బులు కాపాడి యుండెనె సరేకాని ఇతండేమైన నన్ను మోసపుచ్చుడు

గదా హా సర్వేశ్వరా నాకించుక మేలుజేసి పెంటనే కీడొనరింపు చుండితివ.

ఇద్దరికి డైలాగ్

రాం॥ యెవరమ్మమీరూ - యీయడవిలో నున్నారు ॥ యె ॥  
శ్రీమలనుగొని మమ్మారు - నలతేరుచు నున్నారు - నిక నవిరళిముగ  
నీవాస్తవ మెట్టిదో వినిపింపుము ॥యె॥

వ॥ తల్లీ నీ వెవ్వరు యొకతివి ఘోరాటవియందు దిరుగుచు మహా  
శోకార్తురాలవై యలలేరుచున్న వేమికారణము అమ్మ నీవెంతమాత్రము  
భయపడకుము.

వి-వ॥ (తనలో) యేమి ఇతండు యెవరోకాని మాటలు జాడగ  
సజ్జనునివలె యగుపడుచున్నవి మంచిది (ప్రకాశముగా)

వి॥ యేమని తెల్పుదును - మీలోడనే ॥ నే ॥ భూమియందునకొ  
బోలినవారలు - యేమానవులును యెంచగ లేరిక ॥యె॥

వ॥ మహాత్మా యేనొక నిర్భాగ్యురాలను కొన్ని కారణముల  
వలన నామనోహరుని తనయులను గోల్పోయి ఇట్లు నరణ్యముల నరు  
గుచున్న ఈవ్యాఘ్రంబు గన్న భక్షించినను ఇట్టి నాకష్టము  
లన్నియు తొలంగియుండునుగదా మీరువచ్చి నన్నుగాపాడితి రెండకు  
ఇప్పుడే మీకరవాలముచేరిన నాకంతంబుకీ దీసివేయుడు అటులైన  
నాకష్టములు గట్టెక్కునుగద దేవా.

రాం॥ యెందుకు నీవిట్టులా - దుఃఖమునొందెదవు నీవికనూ॥యె॥  
మదియందున దైర్యమును- గొనియుండుము గానివిను- యెవరికభయము  
లేక - వినునే - సవరించెద తండ్రివలె ॥యె॥

వ॥ అమ్మా నీవిటు దుఃఖము జెందెద వెందులకు యెట్టివారికైనను  
కష్టసుఖములు గలిగే యుండునుగాని తల్లీ నాకిద్దరు భార్యలు గలరు  
వారికి నిరువురు చక్కని పుత్రులు గలరు కావున మాఇంటివారితోగూడ  
నీవు కాలము గడుపుచుండుము నిన్ను నాకన్నతల్లివలె సవరించెదను ఇక  
నీకేమిటొందరలేదు నావెంటరమ్మ అనిర.

వి-వ॥ (తనలో) యీతని పలుకులు నిక్కమై యుండవచ్చును ఇం  
తవరకైతె దురువాక్కులుం బలుకలేదుగదా మంచిది కానిమ్మ యెటు  
లైన యేమి చేయగలదానను. (ప్రకాశముగా అయ్యా)

వి॥ మీరలాజ్ఞా విధమె మెలంగెదా॥మీ॥ సారసాక్షుడౌ చౌల  
మద్దిహారి కారుణ్యంబునుయే - రీతున్నాదౌ॥మీ॥

ప॥ వోదివ్యపురుషా నీవిట్లు నమృకముగా బలుకుటవలన మీ  
గృహంబునకు వచ్చెదగాని నన్ను రెండో విధంబు జూడవలదుతుండీ.

రా-ప॥ ఆహతల్లి యెంత మాటాడితిని యేను అటువంటివాడను  
గాను యెంతమాత్రము నీమది సందేహించవలదు నీకెంతమాత్రము  
భయంబులేదు ఇక నామాటనమ్ము.

పద్మాబాయి ప్రవేశము - అనుబంధము.

ప॥ సేపద్మాబాయి నీ యీశ్వరై నను - నాసరియెవ్వరూ॥సే॥  
రూపంబునరతి రూపును బొలియు - నాపద్మాభ - నయములు గలసే॥  
సేప॥ ౧॥ సీతాంశుముఖినీ - ప్రఖ్యాతి గలుగు చాతుర్యముగలా॥సీతాం॥  
రాతిరింబిగలు రాంజెట్టికినీ ప్రీతియైనచ్చటి పిన్నసతిని॥సేప॥ ౨॥చాలగ  
మదీ యందున - శ్రీచౌలమద్దిహారి నెంతుభక్తి॥చాల॥ నీలవేణుని  
యనేకముగా పద్మాలయ పూజలు - మరియుజేయు సేపద్మా॥

ప॥ నాకు నిన్నటిమేలే జరుగుతున్నదిగాని నాసవతియగు పత్య  
బాయి కుమారు నందమును గురించి నాభర్తకు నాపుత్రునెడ కొంత  
ప్రేమ యుండిలేదు కావున నాసవతి కొడుకైన మేఘవాహనునికి విషం  
బిచ్చిన నాపీడ దొలగిపోవును మంచిది అట్టిసమయముం జూచెదగాక.

(విమల మేఘనాథుండను బాలుడు ప్రవేశం)

వి-ప॥ మేఘవాహనా ఇకనీవు బడిలోనికి చదువుకొన బొమ్ము  
నీవుం బోకయున్న పంతులు గొట్టగలడు.

మే-ప॥ అమ్మా చదువుకు ముదురు సాముకు లేలేయని యందురు  
కావున యటులనే మహాజ్ఞానాంధ కారములోనుండు బాలుండను నాకట్టి  
విద్య యెట్లు ప్రకటమవును పెద్దవాడ నయినట్టుగా చదివినను తెలివివలనను  
విద్యలంటునుగదా.

డైలాగ్

వి॥ తనయా నీమృదు వాక్కులు వినగా - మనముకు సంతసముగు  
చుండు॥తన॥ వినుమిక పిన్నపుడు చదివినచదు - వేమిక్కిలి జ్ఞాపక  
ముండు॥తన॥

వ॥ అయ్యా బాల్యమందు నేర్చిన విద్యయేవిద్య అట్టితరుణము కష్టపడి చదవనిది యదివచ్చునెట్లు నీవువిద్యా పారంగద వాడువేని ముందర మహా సుజ్ఞానవంతుడవయ్యి సౌఖ్యపడుదువుగదా.

మే॥ పద్యము నేరువకుండిన కొరుడతొ పంతులుగొట్టును కోపమునా ॥వ॥ పద్యాన్నింత పఠించినను జ్ఞాపకముకురా దజ్ఞానమున ॥వ॥

వ॥ కావున అమ్మా అన్నికంట్టబులకన్న విద్యనేర్చుకొనుటయే మహా కష్టముగద. యింతకు మిన్నైన కష్టంబేమున్నది.

వి॥ పాఠము జదివొప్పగించిననునిక - పంతులెట్లగొట్టుంగలడు॥పా॥ పాఠము జదువక - నాటలాడినను పంతులుకొట్టక నూర్చొనడు॥

వ॥ నీవు బుద్ధిగలిగి చదువుకొన్న యెడల పంతులెందుకు కొట్టగలడు కావున యెంతమాత్రము ఆటకము చెయ్యక చదువుకొన వలయును నిన్ను గొట్టకుండ నేనాపంతులతో చెప్పెదగాని యిప్పుడైతేనీవు బడికి పొమ్ము.

మే॥ తమ్ముడు రాకున్నను నేనొక్కని తప్పక బడికిని పోలేదా యిమ్మహి శ్రీచాలమద్దిపురి లక్ష్మీరమణుడె సాక్షియెకద ॥త॥

వ॥ అమ్మా తమ్ముడైన వాయుబలుండు బడికి రమ్మనిన యెంతకు రాడు వాడురాకున్న నేను బడికిపోయి చదువుకుంటు లేనా మరినేను మంచివాన్నిగాదె అమ్మా.

వి-వ॥ ఆహా నామద్దలయ్యా నీమద్దమాటలువిన్న నాదావంత మంతయు దొలంగుచున్నది నీవె మంచివాడవు నాయినను.

(అని యెత్తుకొని మద్దపెట్టుకొను నంతలొ పద్మాబాయి విచ్చేసి విమలంగని)

పద్మా-వ॥ యేమి విమలా నీకునుగూడ నానవతివలెనే నాకుమారుడు నీకు పట్టలేక పోయెన అవునె నీకు మూడుపూటలు కూడుబెట్టునది యీలాటి పక్షపాతమునకేనా (అని బాలునింగని) అవురా మిదిమేలమాయంత బాగా చంకలో గూర్చొని యున్నావుర చంకదిగుర (అనివిమలా బాలునిదించి పద్మలో)

వి-వ॥ తల్లీ నాకేలా పక్షపాతము అందరు నాకేకమేగద నీకుమారునిగూడ యెత్తుకొని బుజ్జగించి బడికి తోలుకొని పోవుచుండ నన్ను వొదిలి నీయొద్దకు నురికివచ్చెను యిందులకు నేనేమి జేయుదును తల్లీ.

## డైలాగ్

ప॥ చాలు పోపోవే - నీలీల దెలసెనె విమలా ॥చా॥ చాలునేనీ సంభాషణలూ చారంగ గంటినా సవతీ - బాలునీయందున్న - దయానా బాలునియందున్నదనీకు భీ ॥చా॥

ప॥ విమలా దాసిదానవగు నీవు మమ్మందరిని నేకవిధముగాజూడ వలయుగాని వేరువేరుగా జూచుట నీకిది తగునా.

వి॥ తల్లీ నీకేమి - నేతగరాని ద్రోహంబుజేసి ॥త॥ కల్లలేలామి యిరువూరి - పిల్లలా నొకరీతిగానా - యుల్లమందు నెంచుకొనియు - నున్నట్టి దానవారి సాక్షిగా ॥త॥

ప॥ ఆమ్మా పద్మాబాయి యేనువచ్చిన యిన్ని దినంబులనుండి నామర్యాదలు నీవు జూచుచునేయుంటివి నాయందొట్ల రెండో విచార మున్నదా తల్లీ నన్నిట్లునవలెనని యంటున్నవుగాని మరేమియుంగాదు యేలా నాయెడ నిత కోధము తల్లీ.

ప॥ యెందుకీవిట్లా - యనుచుండువునా ముందరనుచాల్ ॥యె॥ ముందూ నిన్నటిమర్యాద - యుందనిన్నటి మొన్నటినుండే మందగించి నది నీకండ్ల కెందులకై గనబడ కుండితి నో ॥యె॥

ప॥ పాపంబని నామగండరణ్యములో కూటికిలేక యేడ్పుచున్నా వని నికొదెచ్చి సవరించినందులకు నీకింత కండ్లకు గానరాకుండితిమి యిక నిన్ను వెల్లించె యుపాయంబూహించెద చూడుము నాప్రతాపము

వి॥ తగదమ్మయిట్లా - నిర్దయయు= దలుచకుమి నాయందు ॥త॥ జగతీయందునంగల జాగీర్చాలమద్దినవాసుండైన ఖగ రాడ్వాహను సాక్షిగ నీయడా - పగయేమిలేదు మన్నింపుము ॥త॥

ప॥ తల్లీ దైవసాక్షిసుమా నీయందెంతమాత్రము నాకురెండోతీరు లేదు జనని నన్ను కరుణింపవలయు.

ప-ప॥ (తనలో) పాపము దీనియందెంతమాత్రము రెండోతీరులేదు నేనొకటిబిన్నియు నిష్కారణముగా కోపంబున మాటలంటిని యెబ్బిధంగ నైన యీపోరిని మాయము జేయనియెడల నాభర్తకు నాకుమారుని యందనురాగము జనింపదు యీ పోరడు జచ్చునేని నాకొడుకు పీడ

బోవును నిన్న నే విషాన్నము సిద్ధము చేసితినిగాని సమయముగాక యుం  
డెను మంచిది సమయము జూతుగాక.

(అంత మేఘవాహనుడు విమలంగని)

మే-వ॥ అమ్మా నాకు విక్కిలి దాహంబు ఆకలి యగుచున్నది  
నేబోయెదను తల్లి (అనినవిని పద్మా యి తనలో)

వ॥ వెదకజోయిన పాము కాలుకె జాట్టుకొనునట్లు వీనికి నిప్పుడె  
యాకలి యగుచున్నదే యీసమయము మంచిగా యెనగూడి వచ్చినది  
యిప్పుడే వీనిదీసుకొనిపోయి విషాన్నము దినిపించెదగాక. (అని బాలు  
నితో) నాయనా నీకాకలియగుచున్నద రమ్మ నేదినిపించెద (అని విమ  
లంగని) విమలా పిల్లనికి ఆకలి యగుచున్నదట నేదినుపించుకొని వచ్చె  
దను నేవచ్చునందాక నీవిచ్చోటనే యుండుము (అని బాలుని చేకొని  
పోయి)

వి-వ॥ తనలో యేమి యింతకు మున్నాబాలునియందు సిద్ధయ  
గలదియై యిప్పుడు ననురాగముచే నీకు బువ్వదినిపించెదనని యెన్నడు  
లేనిది నేడు యిట్లు తీసుకొని పోవుట కారణమేమో తెల్పదు.

(అంత పద్మాబాయి బాలునికి విషాన్నము దినుపించుకొని వచ్చి  
విమల కొప్పగించి)

వ॥ విమలా యిక నీబాలుని యెత్తుకొనిపోయి బడిలో పంతు  
లుకొప్పగించి రమ్మ వేగంబున జొమ్ము.

(అని వెళ్ళిన విమల బాలుని తొడపై గూర్చుండ బెట్టుకొని)

డైలాగ్

వి॥ తనయనీవిపు డోగిరముక్ - గుడిచినవుగదా ॥ త॥ ఘనమ  
తుదాయినగే గదా ॥ తన॥ విను పిన్నమ్మయను - ప్రేమజేతను -  
యేమొసంగెను ॥ తన॥

వ॥ తండ్రి నీవిపుడు అన్నము గుడిచి వచ్చితివా మరినీ పిన్నమ్మ  
నీకు బువ్వలో యేమియుంచి దినిపించినదో తెల్పు నాయనా.

మే॥ వినవె జనసరోనికా - విధి వినుపింతును ॥ వి॥ వినుపింతునూ  
నిను మదిని గాంతును ॥ వి॥ విను వోగిరముననూ పాలుజోసెను - దిను  
మటనియెను ॥ వి॥

వ॥ అమ్మా మాచిన్నవ్వు బువ్వలో పాలుబోసి కలిపి తానే దిని పించినది నాయాకలి దీరినది గాని మరి నీవెందుకు దినలేదు యిక మాయవ్వు నీకు బువ్వనే బెట్టలేదా యేమి నేనుంబోయివచ్చెద నీవురమ్ము.

వి॥ ఘనమోదహానూ సీవాక్కులు - వినకనగను - వినకనగను - వెతదొలిగెను ॥ఘ॥ నినూ - యనవరతమునూ - యెడబాయకనూ - పెంటనుందును ॥ఘ॥ 3॥

వ॥ కుమారా నేనిప్పుడు భుజియించుట వలదు నీవు బడికేగిన పిమ్మట భుజించెదగాని మరి నీకు నామీద ప్రేమ యున్నదా నిజంబుగ దెల్పుము.

మే॥ ఘనచాలమద్దినగరీ - శ్రీవనజాక్షుడు - వనజాక్షుడు - జగదీశుడు ॥ఘ॥ మనా - నేలుముదమునా - భక్తి నెంచి నా ॥ఘన॥

వ॥ కావున పిమ్మట అమ్మా నీకు నాయందు ప్రేమగలదా యని యడుగుచున్నవైతే నీయొద్దనే యున్నను మాయవ్వు జ్ఞాపకానికేరాదు కాబట్టి నాకు నీయందే మిక్కిలి ప్రేమ యున్నదిగద తల్లీ.

వి-వ॥ (తనలో ఆకటా యీముద్దుబాలుని మాటలు వినునప్పుడెల్ల నాకనకసేనుడు జ్ఞాపకమున కొచ్చుచుండెనుగదా అట్టితరి నాహృదయము ఛేదించుకొని పోవును హా కనకా నీవదనార విందంబు లభించుట యీమందభాగ్యురాలకి లభించు నెట్లు తనయా.

గీ॥ అమ్మబువ్వెట్ట నాకిపు డాకలౌచు † నున్నదంచని యేడ్చినా కన్నతండ్రి † మరల జూతునో నినులేదా మందభాగ్యు † రాల బ్రతికుంటి మృత్యువురాక ధరణీ॥

వ॥ ఆహా కొడుకా యిక నేనెట్లు భరించి బ్రతికియుందురాతండ్రి.

మే-వ॥ అమ్మా నాకేమి కాని కన్నుల్ దిరుగుచు కడుపులో మండుచు దేహము పవకమగుచు స్మారకము దప్పుచున్నది యికనేను బ్రతికేయట్లు గానంబడుతు లేదే తల్లీ యికనైనా నన్ను గాపాడు కొనుము అమ్మా. (అని మూర్ఛిల్లును)

(అంతలో విమల లొందరతో)

వి-వ॥ ఆహా తనయా మేఘవాహనా యున్నట్లులేయుండి యేలా నీవు విపరీతముగా మూర్ఛనొందితివి తండ్రి. ఇది నీతల్లిదండ్రులుంజూచి

యికనన్ను సైవగలరా నాయనా వారికి నేనేమని విన్నవించవలయును హా శ్రీహరి యికనైన నీకు తృప్తిలేక మరల విషమ పరీక్షలు జేయ నారంభించితివా యికనాకేదిదారి నాయనా.

గీ॥ యెన్నికష్టాలనో బడి యిపుడుపీరి ♦ ఇంటనుండగా నోర్వక ఇల్లుజేయ ♦ జాలినావాకొ మామీద జాలిమాలి ♦ తృప్తి లేదాయెనా ఇక తోయజాక్ష॥

ప॥ హా దైవమా ఇక నేనేమిచేయుదు పీని తల్లిదండ్రులొచ్చి పిల్లన్ని యేలజంపితివని నన్నెంత దండితురోకద హా దైవమా ఇక నాకు నీవేదిక్కుతండ్రి. (అంత రాంజెట్టివచ్చి)

రాం-ప॥ యెవ్వరిట వాపోవుచున్నవారు. (అని బాటునింజూచి)

రాం-ప॥ హా ఖత్రా యేలనిట్లుబడియున్నాడవు (అని విమలతో)

రాం-ప॥ విమలా నాకుమారుడెందుకు ఇట్లు స్మారకములేక పడి యున్నవాడు.

వి॥ అయ్యా యిసుమంతైనా సేకారణములేకనే యున్నవా డున్నట్టులే నాకండ్లు దిరుగుచున్నవని కడుపులో మందుచున్నదని వట్టి గనే భూమిపయిం బడియుండెనుగదా తండ్రి.

డైలాగు (దంభిముతో)

రాం॥ తనయాఇదియేమో దైవఘటనరా - వినజేయుమునా పీను లలరగా॥త॥ మనముననేనే - మాత్రము ఇటులొనని కలనైనను యెరు గంజాలను॥తనయా॥

ప॥ తనయానీవిట్లగుటకేమికారణముగావచ్చును (అంతసత్యబాయి)

స॥ నాథా నీవేల దంభింపుచున్నాడవు (అని తనయుంగని)

యేమీ పీడు మన మేఘవాహనుండా హా కుమారా నీకిదియేమివచ్చెరా తండ్రి.

స॥ కొడుకా నీకిది కూడ నెటులరా - కడుత్వర వాతో నుడవ వదేమిరా - పడిపడకను యెవ్వడు నిన్నిట్టుల - బడజేసెనో నీప్రాప్త మిదేనో॥గీ॥

ప॥ నాయిన్న యిప్పుడె నావద్దనుండి వచ్చితివిగదరా తండ్రి యిం తలోనే నీకైతఖర్చుము ఘటియించెరాతండ్రి.



(వద్దాబాయివచ్చి బాలునిపై బిడి కౌటీల్యంబున)

ప॥ హా మేఘవాహనా.

ప॥ యేలానీకీలీలఘటించెక - మేలుకొనియుదెల్పుము సర్వంబుక  
చాలమద్ది శ్రీజలజాక్షుడునీ - పాలగలిగి లేడాయె నహహ॥

ప॥ అయ్యోకొడుకా నీవు వాయుబలుని బాయకుండినను నీకింత  
పని గాకుండునుగదా యేదురాత్ములు వీకేమిజేసిరో.

(ఇట్లు దుఃఖించి రాంశెట్టి విమలంగని)

డైలాగు

రాం॥ యిదియేమి కారణమొకా - ఇటులౌట తోచదుయికా॥  
యి॥ ఇదియేమో యనుమానంబూ - మదిలోచుచుండె ఘనంబూ ॥య॥

ప॥ విమలా నీయొద్దనె గూర్చొనియున్న బాలుడు నిష్కారణ  
ముగా మృతిజెందెనని పలికిన యిది నమ్మవలసిన మాటేనా.

వి॥ యేమండను మీతోను - నేనైతె యేమెరుగానూ ॥యే॥యే  
మాయెనో తోచదికా జగదీశ్వరునికె యెరుకా ॥యే॥

ప॥ అయ్యో మీరేమొ నాయందనుమాన పడుచున్నట్టులున్నది  
తండ్రి నేనేపాప మెరుంగను నీబాలుండు నిర్హేతుకముగా మరణించెను  
తండ్రి.

ప॥ కటిలాత్మరాలిపీఠా - మటుమాయ జేసినాపూ ॥కు॥ పటు  
మాయగలదానపూ - యటులెందుకని బలికేపూ ॥కు॥

ప॥ ఓసీ నీవెంత వగలాడివే పిల్లన్ని జంపి నేనేమెరుంగనని వగలు  
బలుకుచున్నావు (అని మొగనింగని) నాథా యిది మన బాలులను పాఠ  
శాలకుం దీసుకొని పోవుటయు మల్లి బిలుచుకొని రావుటయు నిది మహా  
కష్టంబని ఇట్లు జేసియుండెను యింతకుముందీ బాలుడు బువ్వబెట్టుమన  
దీసుకొని లోనికిం బోయి పాలలో నేమొకలిపి అన్నములో బోసి తిని  
పించుచుండె అప్పుడు నేనెట్లనిగుర్తించలేదు. నాకుమారునికింగూడవిషము  
పెట్టేదేకాని యే భగవంతుడో అడ్డుపడినాడు అహా కుమారా మేఘ  
వాహనా.

(అని ఇట్లుబలికి వగలేడ్చు యెడ్చుచున్న రాంశెట్టి)

రాం॥ నీవెంత క్రూరమతివే - ఇదియెంత పనిదలచితివే ॥ నీ ॥  
నీవేమొ విహితాత్మవని నేనమ్మి ఇటుదెచ్చితిని ॥నీవెంతటి॥

ప॥ భీ! మూర్ఖురాలా నీవు నాడే వ్యాఘ్రమున కాహారమై యుండెడిదానవు పాపంబని వులిని సంహరించి నిన్ను బ్రతికించి నాయొంటికి దెచ్చి పెట్టుకొనినందులకు నాకుమారునకుమృత్యుదేవతవైతివిఅక్కటా యీ భీకర కృత్యంబు జేయుటకు నీమనుసెట్లాపైను దుర్మతీ. (అనిన విమల ఖిన్నురాలైన)

స॥ శ్రీచాలమద్దివాసా - శ్రీతపోష శ్రీనివాసా ॥ శ్రీ ॥ నీచూపు మాయందుననూ - నేడెందుబోయెనో యికనూ ॥ శ్రీ ॥

ప॥ పాపిష్ఠురాలా నాతనయుడును కుమార్తెయును నన్నెడబాసి రనియు యేమొ వగలేడ్పు లేడ్పుచున్నావే యేదో మాబిడ్డల జూచు కొనుచు పొద్దు గడుపుకొమ్మనిన యిట్టి పాపకార్యం బొనర్చినగునా చేతులార నాకొడుకును నీపొట్టన బెట్టుకుంటివె దురాత్మురాలా.

(యిట్లు దుఃఖింపుచుండ రాజభటులువచ్చి రాంజెట్టిలో)

బహుళ-ప॥ రాంజెట్టిగారు విాకుచూరుండేవిధంబున చనిపోయి యున్నడు నిజంబుగా తెల్పుము.

రా-ప॥ ఆయ్యా యేమని తెల్పుదు యీపాపిష్ఠిముండ నాకుమారునకు మందుపెట్టి గంపినది యేమొ బ్రతుకనిమ్మని మాయంట నుంచి నందులకు యీలాటి ద్రోహ మొనర్చియున్నది దేవా.

బహుళ-ప॥ యేమీ యంతకార్యము జేసియున్నదా మంచిది అటులైన యీమెకు ప్రాయశ్చిత్త మగును గాని మీరు న్యాయస్థానమునకు పొండు మేముగూడ వచ్చెదము నీబాబు మృతకళేబరమును వైద్యశాలకుంబంపి బ్రతికింపగలము విషమిచ్చిన యీ విాదాసిని గొని పోయి బిందిఖానలో నుంచెదము.

(భటులు విమలనేతులు గట్టుకొనిపోయి చెరసాలలోవేతురు)

(కనకసేనుని సభ) కీర్తివంతులొ

కనక-ప॥ సుకీర్తి మీయజమానియగు జయసింహు డింతవరకైన రాకయున్నాడు కారణం అదియుంగాక నీపురంబున యెట్టి అన్యాయంబులు లేక సుఖంబున నున్నవారేకద.

సు-ప॥ కనకసేనభూపాలా మన జయసింహుడు యీ కృతారసేనుని వధియింపనిది రానేరదు కాబట్టి యంతకాలము జగ్గినది యిట్టి నగర

మన నెట్టిసంగతి యెటువంటిదో తెలియక యున్నది అయిన రాగలదు మన పురంబునంగల్గు సమాచారంబు జెప్పటకయ్యె ఆదో మన పుజార్ వచ్చుచున్నాడు చూడుము.

కనక-వ॥ సరిమంచిది రానిమ్ము. (అంతలో పుజార్ వచ్చి)

పు-వ॥ సునో మహారాజ్ ఆరాంజెట్టి బడాబోర్ బేటాకి అల్లదాసి యిసం జెట్టినాడట అపుడే అన్ని దీస్కాని దవాఖానాకు అయిద్యుని కొప్ప జెప్పినారట యిది తాము పరిశీలన జేసి దాసిదానికి శీఘ్ర యియ్యాలె మహారాజ్ రాంజెట్టివగైర అందరు మీకు జెప్పకుండామని అచ్చివున్నారు ఆవలవుండి మీసెలవుకై జూస్తువున్నారు మహారాజ్.

కనక-వ॥ సుకీర్తి వింటివే ఇదియెంత పాపకార్యము ఇపుడే నీవు న్యాయవాదులను యారాంజెట్టి వగైరాల నిట్టిసభకు రావించి పరీక్షించి శీఘ్ర యివ్వవలెను.

పు-వ॥ రాజేంద్రా అట్టులనే గావించెదను.

(అంత న్యాయవాదులను దేవదత్తుడు సుందరుడు ప్రవేశించి రాజుకు నమస్కరింతురు)

దే-వ॥ మహాప్రభో నమస్కారములు.

కనక-వ॥ న్యాయవాదులారా వర్ణింతుగాని యారాంజెట్టి కుమారునికి విషమిడినసంగతిలో మీరు న్యాయ అన్యాయములు పరీక్షించి శీఘ్ర ఇవ్వవలయును.

దే-వ॥ చిత్తము రాజ్.

కనక వ॥ సుకీర్తి ప్రథము రాంజెట్టిని రావించి యతని యభిప్రాయ మడుగుము.

సు-వ॥ మంచిది (అని సేవకునిగని) పుజార్ రాంజెట్టిని బిల్వము.

పు-వ॥ అచ్చా బిలుస్తా వుండా. (అని పిలుచును)

రాంజెట్టి హాజరుపై రాంజెట్టి హాజరుపై రాంజెట్టి హాజరుపై రాం-వ॥ సర్కారు హాజరు వున్నాను.

సు-వ॥ రాంజెట్టి సేనకుగబోవు ప్రశ్నలకు నీప్రమాణ పూర్వకముగా నిజముగం జెప్పగలవా.

రాం-వ॥ నిజముగా జెప్పగలవాడను.

సు-వ॥ సీతండ్రి పేరేమి.

- రా-వ॥ నాతండ్రిపేరు భీంజెట్టి.  
 సు-వ॥ నీకెంతవయస్సు గలదు.  
 రా-వ॥ శతార్థము.  
 సు-వ॥ నీకులమేమి.  
 రా-వ॥ పౌండ్రకులం  
 సు-వ॥ వ్యాపారమేమి సేయగలవు  
 రా-వ॥ కులవృత్తియే.  
 సు-వ॥ నీకుమారుండెట్లుల మృతినొందెను.  
 రా-వ॥ మాయంటనుండు దాసివలన.  
 సు-వ॥ యాదాసి యెటులజంపెను.  
 రా-వ॥ విషముబెట్టి చంపినది.  
 సు-వ॥ చూడవిది నీకెట్లుగుర్తు సాక్షులవరైనంగలరా.  
 రా-వ॥ యెవ్వరననేల నాచిన్నభార్యయే సాక్షి యీవృత్తాంతం  
 బిదియే చెప్పినది.  
 సు-వ॥ నీపెద్దభార్య యేమైన చెప్పియున్నదా.  
 రా-వ॥ యేమియుం జెప్పలేదు.  
 సు-వ॥ యాదాసిని యెక్కడ గొనితెచ్చితివి.  
 రా-వ॥ ఆయ్యా నేనొక్కదినము నరణ్యములో దిరుగుచుండ  
 నామెను యొక వ్యాఘ్రము తరుముకొని పోవుచుండ నావ్యాఘ్రమును  
 సంహరించి అప్పుడామెను మాయంటికి దీసుకొనివచ్చి దాసిగా నుంచు  
 కోని నాతల్లి సమానిగా జూచుచుంటినిగదా.  
 సు-వ॥ యాదాసి మియింటనుండి యెంతకాలంబైనది.  
 రా-వ॥ సుమారు షొక్క సంవత్సరంబైనది.  
 సు-వ॥ యాదాసి నిజనివాసము నీకు తెల్సనా.  
 రా-వ॥ యేమొ నాకు తెల్సదు.  
 సు-వ॥ యెన్నడైన యడిగియుంటివా.  
 రా-వ॥ అడిగినప్పుడెల్ల దుఃఖించు చుండుటచేతను నడుగమానితిని.  
 సు-వ॥ అటుల చెప్పకపోవుటయునుచి నీకుసందేహమొదవలేదా.  
 రా-వ॥ హాకేమి సందేహ మొదవలేదు.  
 సు-వ॥ యెందుకని.

రా-వ॥ యామె నడువడిని బట్టి మహాపత్రివ్రత సిరోమణియని తల్లివతు భావింపుచుంటిని సేడేలనో యిట్టిబుద్ధి యామెకు బుట్టినది యిట్లు జేయునని కలనయినను తేల్చలేదు.

సు-వ॥ సంవత్సరమునుండి నీవామె దుర్గుణము లేమైనాకనిపెట్టితివా

రా-వ॥ సేడిట్లు విషము బెట్టినదియుండవు యింతవరకు నామె యందెట్టి దుర్గుణములు గలిగి యుండలేదు మహా సుశీలయే.

సు-వ॥ ఆమెకేపని యేర్పాటు జేసితివి.

రా-వ॥ నాకుమారులను జాగ్రత్తగా కాపాడుచుండుటకు తుడువం బెట్టుటకు బడికి లోలుడముకు మళ్ళి గొనివచ్చుటకేర్పాటుజేసితిని వీటిం దప్ప రెండోపనియుం జెప్పలేదు.

సు-వ॥ సరి అట్టిమనిషి విషమెట్లు సంపాదించినది తెల్పుకుంటివా.

రా-వ॥ తరుచుగా రోగిష్టు లామెకడకు వచ్చుటచేత వారి కాషధ మూలికలు జెప్పటచేతను.

సు-వ॥ యీవ్యాపారము వలన సేమైన ధనమార్జనంబు జేయు చుండునా.

రా-వ॥ యెవ్వరేమిచ్చివా దీనుకోవడములేదు.

సు-వ॥ నీయిద్దరి భార్యల సేకకథముగా జూతువా.

రా-వ॥ సమానిగనే యెంచుచుంటిని.

సు-వ॥ నీవెద్దభార్య నామంజేమి.

రా-వ॥ సత్యాబాయి.

సు-వ॥ యీవిషయము ఆమెనుగూడ తెలుసుకొనవలెను.

దే-వ॥ అట్టివని సత్యాబాయి నడుగ నేమిప్రయోజనము యామెకు యేదియు సేర్పాటు లేదుగదా.

కన-వ॥ యెరుకలేకుండిన నేమీ యామె వాంగ్మూలముగూడ విన వలయును. రాంజెట్టి యికసీపు వెళ్ళివలయును.

సు-వ॥ పుజార్ సత్యాబాయిని బిల్వము.

పు-వ॥ సత్యాబాయి ఆజర్ హై సత్యాబాయి ఆజర్ హై సత్యా బాయి ఆజర్ హై.

సత్యాబాయి వచ్చినిల్చిన

సు-వ॥ అమ్మా నీనామంజేమి.

స-వ॥ సత్యాబాయి.

సు-వ॥ నీకుమారుడు మరణించుటకు కారణంబేమి.

స-వ॥ నాపూర్వజన్మకృత పాపముచేతను.

సు-వ॥ నీయింటిలోనుండు దాసి యిదివర కెన్నడేని తప్పిత  
కార్యములు జేసియుండునా.

స-వ॥ యెన్నడేని తప్పిత కార్యములు జేయలేదు.

సు-వ॥ నీపుత్రునకు యెవ్వరు విషము బెట్టెరని నీకు నమ్మకం.

స-వ॥ నాకెవ్వరియందనుమానము లేదు, అట్టి పుత్రదూషి మాపు  
కున్నదాన యికనన్ను విడుపుడు.

సు-వ॥ యికనీపుబొమ్ము. (వుజూర్ పద్మాబాయిని బిల్వము)

పు-వ॥ పద్మాబాయి హాజర్ హై (పద్మాబాయిని సుకీర్తిగని)

సు-వ॥ అమ్మా నీనామంబేమి.

ప-వ॥ పద్మాబాయి.

సు-వ॥ నీసవతివేరేమి.

ప-వ॥ సత్యబాయి.

సు-వ॥ మీయిద్దరికి సంతతి కలిగినదా లేదా.

ప-వ॥ నాసవతికొక్క కుమారుండు నాకొక్క కుమారుండు  
గలడు.

సు-వ॥ నీసవతికొమారుడు యెవరివల్ల మరణించినడో నీవు తెల్పు  
దువా.

ప-వ॥ తెల్పుదును.

సు-వ॥ యెవరివలన యేమిటి వలనను మృతినొందెను.

ప-వ॥ మాయంటనుండు దాసి విషమిచ్చుటవలన మృతినొందెను.

సు-వ॥ యామె విషము బెట్టినదియు నీకెట్లు దెల్పును.

ప-వ॥ పిల్లవానికి అన్నములో పాలుగలిపి తినిపించగా నేనుచూచి  
యుంటిని పిదప నరఘంటలోగానే యాబాలుండామె ముందరనే నురు  
గులు గ్రక్కుచు మరణించెను.

సు-వ॥ నీవెప్పుడైన సవతి పుత్రునకు అనఁగము పెట్టుచుంటివా.

ప-వ॥ సమయము వచ్చినప్పుడు.

సు-వ॥ యొక్కవేళేనా (పద్మాబాయి ఆలోచించుచుండ)

సు-వ॥ తక్షణమే జవాబు యిచ్చుచుండగావలయును.

ప-వ॥ వొకవేళినే కుడువం బెడుదును.

సు-వ॥ నీసవతినివు స్నేహితముగానే యుండురా లేక కలహించు కొందురా.

ప-వ॥ ఇద్దరము కలిసి మెలసి యుండుము.

సు-వ॥ ఆదినమున నీవుతృప్తు ముండుగా దినిపించితివా నీసవతి పుత్రునకా.

ప-వ॥ నాసవతి పుతృపకే ముందుగా తినిపించితిని (ఆలేదులేదు)

దే-వ॥ పాపము యీమె మాటలాడుటకు తడబడుచున్నది యిక రెండవప్రశ్న విచారింపవలదు.

కనక-వ॥ వారల మరలవిచారించుటకనుజ్ఞ లేదు, యిప్పుడే సర్వము నడుగవలయును.

సు-వ॥ పద్మాబాయి నీకుమారునికన్న ముందు నీసవతి పుతృనకే తినిపించి యుండువుగద మరి యిద్దరిబాలుల కొకసారి ఆనాడుతినిపించని కారణంబేమి.

ప-వ॥ ఆపుతృడానాడు నావద్ద లేనందున ఆ వొక్కనికే తినిపించితిని.

దే-వ॥ ఓహో యిక యీమె తొందరపడుచునే యున్నది యిక ప్రశ్నజాలించుడు.

కన-వ॥ చాలుచాలు పద్మాబాయి యిక నీవుపొమ్ము.

సు-వ॥ పుజార్ రాంజెట్టి దాసిని బిల్వుము (బిల్పుట)

పు-వ॥ రాంజెట్టిదాసి ఆజర్ హై రాంజెట్టిదాసి ఆజర్ హై.

(అన్నంతలో భటులు విమలాదేవి చేతులుగట్టి పట్టుకవచ్చి నిలువం బెట్టుదురు).

సు-వ॥ ఆమ్మా నీనామంబేమి.

వి-వ॥ యిప్పుడు దాసి యనుచున్నారు.

సు-వ॥ నీవెక్కడ యుండుదానవు.

వి-వ॥ రాంజెట్టిగారి గృహంబున.

సు-వ॥ అంతకుమున్నెచ్చట యుండుదానవు.

వి-వ॥ అదియు మీరడుగకుడు.

సు-వ॥ నీవు మేఘవాహనునకు విషము బెట్టినది నిజమేనా.

వి-వ॥ అదియు నాకుం దెలియదు.

సు-వ॥ ఆబాలుండు విషమువలననే మృతినొందియుండవచ్చునా

వి-వ॥ కాబోలును లేకయున్న తటాలున గతజీవుండగునెట్లు.

సు-వ॥ యెవ్వరైన విషముబెట్టినది నీకుందెల్యనా.

వి-వ॥ నాకుం దెలియదు.

సు-వ॥ నీకు నిజముగా దెలిసియుండవచ్చును తెల్పుము.

వి-వ॥ కన్నులతో జూడని దేమిజెప్పుదును.

సు-వ॥ నీవే మందుబెట్టి చంపితివోయని యీ నెపము నీయందె నిలిచియున్నది దీనికి నీవేమందవు.

వి-వ॥ నేను బెట్టలేదు యేదియు నాకుం దెలియదు.

సు-వ॥ వద్దాబాయి నిన్నెప్పుడైన కోపించునా.

వి-వ॥ యెన్నడునులేదు.

సు-వ॥ ఆదినము ప్రాతఃకాలమునుండి నీవెక్కడ నుండితివి.

వి-వ॥ రాంబెట్టి పుత్రుల నెడబాయకనే యుండితిని.

సు-వ॥ నిత్యము బాలుల కెవ్వరు అన్నము కుడువ బెట్టుదురు.

వి-వ॥ వొకనాడువారు వొకనాడు నేను సమయాసమయము.

సు-వ॥ ఆదినము సత్యాబాయికొడుకున కెవ్వరు దినిపించిరి.

వి-వ॥ వద్దాబాయి తినిపించి యున్నది.

సు-వ॥ యిద్దరి బాలురకేనా లేక వొక్కనికేనా.

వి-వ॥ వొక్క మేఘవాహనునికే దినిపించియున్నది.

సు-వ॥ యిద్దరికీ తినిపించక వొక్కనికి తినిపించిన కారణమేమి.

వి-వ॥ యిద్దరిబాలుల బడికి తోలుకొని పోవుచుండగా వద్దా బాయి పుత్రుండు నేను బడికి రానని వెళ్ళిపోయిన వెనుక వద్దాబాయి యింటికివచ్చి కోపంబున నాసవతికొమారుని యందున్నప్రేమ నాకుమా రునియందు లేదాయని నన్ను తీక్షణ వాక్యములు బలుకుచుండ నంత మేఘవాహనుడు ఆకలి యగుచున్నదన విని నాయనా అన్నము పెట్టెడ రారాయని యింటకు దోడుకపోయి అన్నము దినుపించుక వచ్చి మేఘ వాహనుని నాకొప్పగించి బడికి తోలిరమ్మని పలికి పోయినది.



సు-వ॥ అట్టి మేఘనాథుండు అటుఁగొట్టెను యెంకవరకుమూర్ఛిలైన  
వి-వ॥ పాపుఁగుంటకే మూర్ఛ నొందియుండెను.

కనక-వ॥ మంచిది సుకీర్తి నీవట్లుండము (అని విమలతో) దాసీ  
యీ సేరము పద్మాబాయిదే యనుకోవలయునుగదా.

వి-వ॥ మహానుభావా సేజాడనిది విననిది యెటుల నిజమని  
యందును.

కన-వ॥ అదట్లుండనిమ్ముగాని నీవామంబెందులకు దెల్పు.

వి-వ॥ ఆమాట నన్ను మొదలే యడుగకుమంటిని.

కనక-వ॥ నీచేరు నీవు జెప్పకొనుట కేమిభయము అటుల జెప్పని  
యెడల తప్పు రెక్కొంపబడును.

వి-వ॥ తప్పున్నయెడల దండింప విధింపుడు.

కన-వ॥ శీఘ్ర యతికఠినమైనదిగదా.

వి-వ॥ కఠినమైనను తమకెదురెవ్వరు (అని కనకసేనుని బాగా  
బిక్షించి తనలో) యీతని మాటలు వినగా నా ముద్దుల పట్టియగు  
నాకనకసేనుడు జ్ఞప్తికివచ్చుచున్నాడు (అక్కటాయెక్కడి కనక సేనుండు)

(అంత వైద్యుడు మేఘవాహనుని తోడ్కొనివచ్చిన కనకసేనుండు  
గని వైద్యునితో)

కన-వ॥ వోయివైద్యుడా యీకుర్రవాడెవడు కాబోలు

వై-వ॥ విషముచే జచ్చిన రాంజెట్టి పెద్దభార్య కొమారండగు  
మేఘవాహనుడు.

కనక-వ॥ యిదియేమి చిక్కిము విషమువలన నిర్జీవకుండైన యీ  
బాలుండు మరల యెట్లుల జీవించెను.

వై-వ॥ అయ్యా మేమనేక ప్రయాసములకోర్చి యొక ప్రభావం  
వంబున యీబాలుని బ్రతికించితిమి దేవా.

కన-వ॥ సుకీర్తిచూచితివే దైవము మనకు తోడయ్యి యీబాలుని  
బ్రతికించెను యిది యెంత మహా సుదినమనవచ్చును మనమందరివాఁగూర్చి  
లము గొనినది యంతయు నిష్ప్రయోజనం కావున యీబాలు నడిగిన  
సర్వము లేవడగలదు. ప్రశ్న జేయుము.

(అని సుకీర్తి మేఘవాహనుని దగ్గరకుగొని)

సు-ప॥ అబ్బాయీ నేటిదినంబున యీదాసీ నీకుఅన్నములో యేమిగలిపి తినిపించెనో నిజముగా దెల్పుము.

మే-ప॥ పాపము ఆహుతిదినము యీమె బువ్వనే దినిపించలేదు మాపినతల్లియే నన్నొక్కరునిదోడుకొనిపోయి పాలలో నేదియో కలిపి అట్టిపాలు అన్నము కలిపి తినిపించినది అప్పటినుండియే నాప్రాణము తల్ల డిల్లుచు కడుపులో మండుచు స్మారకము దప్పియు నేలంబడితిని యింతియే కాని మరేమియులేదు.

(అప్పడందరు పద్మాబాయి ముఖంజూచుచు చప్పట్లు వేయుదురు. అంత కనకసేనుడు)

కన-ప॥ సుకీర్తి వింటివే సర్వంబుక తేటపడినదిగదా యిక నీబిట్టి తీర్మానము యిట్టి సభవారందరికి వినిపించి యీపద్మాబాయిని శిక్షించుటకై భటుల కాజ్ఞాపించుడు.

సు-ప॥ ఆర్యులారా యీపద్మాబాయి తాను మేఘవాహనునికి విషంబుబెట్టి యీ దాసిమీద నేరారోపణము జేసినది దైవకృపవలన యీబాలుండు బ్రతికివచ్చి జరిగిన సంగతి నిజంబుగా బల్కియున్నాడు వింటిరా.

(అని పుజూర్ నింగని)

పుజూర్ చూచెద వేళు యీపద్మాబాయిని బాగా శిక్షించియు పిదప చరసాలలో యుంచవలెను.

పు-ప॥ చలో చలో తేర బద్మాషీమారో ఆరెనడుపు మాకీ యెంత గోసాకి జేసి వి.

(అని పద్మాబాయిని చేకొని పోదురు)

కన-ప॥ (తనలో) యీమె దాసిదానిసతు లోచబడుతులేదు మాతల్లి యేమోనని యాశభాడుముచున్నది ఆకటా యిక యెక్కడి మాతల్లి మున్నె సముద్రంబునక బడిపోయెనుగదా యొకవేళ బడక పోయినను కపూరుడిందాక బ్రతుకనిచ్చువా (అని ప్రకాశముగా) అమ్మా నిన్ను నేకొన్ని ప్రశ్నలడుగ గోరితిని యేమన నీవా రాంజెట్టి సరణ్య మున గానంబడట కేమికారణం తెల్పుము.

వి-వ॥ దిక్కుమాలినదాని నగుటవలన.

కనక-వ॥ నీకుమారులుగాని బంధువులు యెవ్వరైనంగలరా.

వి-వ॥ యెందరున్నా నిర్భాగ్యురాలి నగుటచే అందర్ని గోలు పోయితిని.

కన-వ॥ నీకేమి కష్టములు గలిగినవో తెలుపుము నాకు సాధ్యమైనంత వరకు నీకు సహాయముగా జేసెదను.

వి-వ॥ చావసిద్ధమైయున్న నాకేమి సహాయము గావలెను.

కన-వ॥ అమ్మా ఇట్టిరాజసభయందు వ్యతిరక్తముగా బలుకరాదు నిజముగా బలుకుము.

వి-వ॥ (తనలో) యేమి యీరాజపుత్రుని వాక్యంబులు వినగ కనకసేనుని వాక్యంబులవతుగానే వినబడుచున్నదే నిశ్చయముగా కనకసేనుడే కాబోయి యేమి అయ్యో యెక్కడి కనకసేనుడు అయినను నావృత్తాంతంబును దెల్పిన నర్హులు లేబవడగలదు తెలిపెదగాక.

వి-వ॥ తండ్రి తృప్తియ సుజాతురాలనై సకల సంపదలచే తులదూగుచుండు మదియ్య మనోహరుని కవారసేనుండు సంహరించి నాకుమారుని పుత్రుకను అరణ్యముపాలు జేసి నన్ననేక బాధలం బెట్టు కడవట నెట్టులనో తప్పించుకొని వచ్చి యీ రాంజెట్టియింట నున్నదానను తండ్రి అనిన కనకసేనుడు వయింబడుట.

కనక-వ॥ హాతల్లి నీకెంత దుర్దశ ప్రాప్తమైనదితల్లి (అనివడును)

(విమల విస్మయమొంది తనలో)

వి-వ॥ యేమి వీడు నాకనకసేనుడేనా హాకుమారా కనకసేనా నీవు జీవించి యున్నవాతండ్రి మీమాది యాశ నిరాశనే జేసుకొని యున్నదానగదా కొడుకా (అని మోమున మోముజేర్చి ముద్దు బెట్టుకొనును)

యిరువురికి డైలాగ్

కన॥ అమ్మరో నీ వెంత ఆయాసపడితివో — మమ్ము బాసియు నెట్లు మహిలో బ్రతికితివో ॥అమ్మ॥

వ॥ జనని యాకవూరుని బారినుండి యేవిధమున దప్పించుకొని యీదాసితనమున కెట్లు బాల్ పడితివి తల్లి.

వి॥ తనయానాశ్రమలూ యెంతని విన్నవించును - ననుబోలు దు  
ర్భాగ్యులును యవ్వరిలలోను ॥తన॥

ప॥ కుమారా నాకష్టముల కంతమేలేదుగదా యాకృత్యునిబాధకు  
నోర్యక సముద్రములో బడినను యొక బెస్తవాడు వలవేసి నన్నుందీసి  
కొని తనయింటికి దెచ్చి బహుశ్రమల బెట్టిన వానిం దప్పించుకొని  
వచ్చి యరణ్యములో నుండ నొక వ్యాఘ్రుంబునన్ను గవయగరాగా  
యారాంజెట్టి యావ్యాఘ్రుంబును సంహరించి నన్ను తల్లివిధంబున  
గాపాడుచుండ నింతయ్యెను గాని నాయనా మారెంత కష్టముల పాలయి  
తిరోకదా మన తార యెందున్నదిరా తండ్రి.

కన-ప॥ హా జరీ నీ వెంత కష్టము లనుభవించినదానవు యొకరి  
కష్టములు యొకరము జూడకుడితిమిగదా తల్లీ.

క॥ మాకష్టంబులు నీకేమని తెల్పవలయును - గాకదీరునెపూర్వా  
కర్మానుభవములుమా ।మా॥

ప॥ అమ్మా మమృతరణ్యంబున సంహరించిరండని భటులను సంపి  
చినవారు మాయక కరుణగలవారై విడిచిపోయిరి ఆవెనుక భగిని  
దాహపీడితయై మూర్ఛిల్లి యున్న జూచి యేను జలంబులు దెచ్చెద  
నని పోయి మర్చివచ్చి చూడగా నచట గానంబడనందున యా క్షాంతా  
రంబిత పెదకుచు రాగా నిట్టిరాజ్యంబు లభించినది యంతవరకు నా  
భగిని యొరున్నదో గాననైతిరిగదా.

వి-ప॥ హాకనయా తారా నీవేమని జూయితిని నిన్ను యెమ్మగము  
భక్షించెనోకదా తల్లీ.

వి॥ శ్రీచాలమర్ది శ్రీలక్ష్మీకుని కృపయెటులో - తొచడేమికము  
దాలోచన గనుమదిలో॥

ప॥ కుమారా నీభగినియగు నాకూతురు గనిపించకయున్న యొక  
సేబ్రతుకగల దాననా నిన్నుగని కొంత ధైర్యము నొందితినిగాని తారను  
యెట్లు గాననగును తండ్రి.

కన-ప॥ తల్లీ దుఃఖింపకుము యేచిప్పుడే నలుదిక్కులకు భటుల  
పెదకబంపెదను గాని మిగిలే చింతమారి యుడవలయును యిప్పుడే  
స్నానంబాడి తుచి వస్త్రములు ధరించి భోజనంబు జేయుము (సుకీర్తిని  
గని) సుకీర్తి జయసింహుడు కృత్యుని పైకి యుద్ధంబునకైజరి యుతా

రాడా యెను నాతని కడకు భటుల నంపించి నాభగినియైన తారను యే నరణ్యంబులో యెడబాసి వచ్చితిని అట్టి అరణ్యంబులు వెదుక భటుల నంపుము.

సు-వ॥ రాక్షేంద్రా అటులనే దోలించెద, (అని నిష్క్రమింతురు)

తారా జయసింహుడు - ప్రవేశం

తా-వ॥ మహాశయా మనమింకా నెంతదూరమేగవలయునుయింత నడచినను గ్రామంబు రాకయున్నదిగదా.

జ-వ॥ పుత్రీ చెంతకే జేరవచ్చితిమి యించుక శ్రమయనక కాలు సాగింపుము.

(అంతలో సేవకుడువచ్చి) డైలాగ్

సే॥ వందముల్ రాక్షేంద్రా - వరసద్గుణసాంద్రా - పదివేలా॥  
వం॥ యిందుమీరలే తెంచిననుడియు - నెదిరిమాచు చుంటిమిమీకొర  
కై - యెందుకొరకు నితకాలహరణము - దేమొ తెల్పవలయును కరు  
ణించియు ॥వంద॥

వ॥ కావున మహిపాలా మీరిన్నిదిచంబులనుండి మననగరంబు జేరరాని కారణజేమి స్వామి.

జ॥ టేమమే మనరాజ్యమునా - యేమికోరత గలుగబోక జన  
ములు టే॥ యేమిసీపులొందరపాటున నెటా - కేగుచున్నవాడ వోమదీ  
కేమి సందియంబు నొందకనుబల్ - ప్రేమబూనిసర్వము నెరిగివును టే॥

వ॥ సేవకా వధిల్లుముగాని నీమోదేగు చున్నాడవు మనరాజ్యంబు టేమమేకదా.

సే॥ యువ్వీకాతుడైనట్టి - యువయసేన సుతుడు కనకసేనుడు॥  
యు॥ నిర్వికార నిత్య మొక్కయేడుగా-నెదిరిమాచుచుండె మీకుకొరకై  
సర్వమెరుగగలరు మీరలా వాస్తవ్యమంత పురికి రండు పోవము॥

వ॥ కావున మన కనకసేనుడు మనపురంబుకొచ్చి యున్నవాడు  
తన భగినియగు తార విషయమయ్యి యనేక భటుల వెదుకం దోలించిన  
వాడు వింటిరా.

జయ-వ॥ యేమీ కనకసేనుడు మనపురంబు జేరియున్నవాడా  
ఆహా బాలికామణి నీ సోదరుండగు కనకసేనుడు నీకొరకై నిరీక్షింపు  
చున్నవాడట వింటివా.

తా-వ॥ యేమీ మాకనకసేనుండు మీపురంబులో యున్నవాడా  
అహా నాభాగ్యము నేటికిఫలించెనుగదా.

జ॥ నేవకయిక పడుపడుమా - శ్రీభ్రమున మనపొరిజేర బోవు  
దము ॥సే॥ యీవసుంధరండు చాలవద్దివు - రీశుడైన దీనలోక పాలునీ  
భావమందున మనసుగిల్చి నిరతము - భక్తి నెంచ మేలుజేయకుండుసే॥సే॥

వ॥ కావున మనవిచ్చుట దడవుజేయు పెండ్లకు మన పురంబు  
జేరబోదము పడము.

సే-వ॥ అమ్మ తారాయనవారు మీదేనా ఆయ్యోత్తల్లి నీకొర  
కై సీతమ్మలుంగారు ఆభోరించుచున్నవారు అదియుంగాక మీతల్లియగు  
వివలాదేవి గూడం జేరియున్నది అమ్మా.

తా-వ॥ సేవతా మాతల్లిగూడ వచ్చినదా అహా నేటికి మాకష్ట  
ములు దొలంగెను.

సే-వ॥ రాజేంద్రా తామేగినదాదిగా కనకసేనుడేరాజ్యభారంబు  
కహించి యున్నవాడు వింటవా వహత్యా.

జ-వ॥ వంచిదిగాని అపురా వివలాదేవిగూడ వచ్చినదా అటు  
లైన నింక తడయరాదు యిదేతార పోదాము రమ్ము.

(అని పోదురు అంత కనకసేనుడు సుకీర్తిలో)

క-వ॥ సుకీర్తి తార జయసింహులకై తోలించిన భటులింతవరకు  
రాకయున్నవారుగా.

సు-వ॥ రాచకుమారా మీరు బిల్కునంటన జయసింహుడు  
తారాయుతము వచ్చుచున్నవాడదో కనుము.

(అంతలో జయసింహుడు తారయుంజేరి తార తల్లిపైబడి దుఃఖం  
చును జయసింహుడు కనకసేను నలుముకొని)

జ॥ కనకసేన యనేకమైన కష్టములు నేటికి దొలిగినా । క ।  
అనభు మిముగాంచనాడుమన - ముసకు ముదమాయె నింతలోనా ।క॥

వ॥ హా కనకసేనా మీరెంతటి కష్టములపాలై తిరి అయినను భగ  
త్కటాక్షము వలనను మీరు మువ్వరు గూడితిరిగదా.

కనక॥ అనుభవము లెవ్వరైన గానీ - యవియు దప్పించు కోరు  
పూనీ ।అ॥ వనజగర్భండు మాదునొడుటా - వ్రాసియె యుండబోలు  
మొదటా ।అ॥

వ॥ జయసింహభూపాలా జగ్గినదానికై చింతించిన నేమిలాభము  
యేను మీనగరంబునకొచ్చి యున్నది నాకు జయంబయ్యెను యిదంతయు  
మీరళీర్వాందంబేకదా.

(విమల బిడ్డయగు తారతో)

వి॥ బాలికా నీవు మమ్మబాసీ - చాల శ్రమపడితి వెంతరోసీ ॥  
ఫాలమున వ్రాసెనేమొయ్యి పాట్లంబడయుదువనీవరమేష్టి ॥బా॥

వ॥ బిడ్డా మనమెల్ల కష్టములబాసీ యుంటిమిగాని సర్వేశ్వరుండు  
మేలొసంగునో లేదోకదా.

తా॥ అమ్మరో కాగల కార్యములూ - నయ్యితీరినవి యనుభవ  
ములూ ॥అ॥ యిమ్మహియందు కేమియున్నా - దమ్మభిను మింతకన్నా  
మిన్నా ॥అమ్మరో॥

వ॥ జననీ యెవ్వరికైనను కష్టములు కొంతవరకెకాని యెల్లకాల  
ముండబోవుగదా కాబట్టి నేటికి కష్టాలు దీరిపోయినవిగదా యికనీమది  
చింత నొందకుము తల్లీ.

కన॥ అక్కరో నిన్నరణ్యముననూ - యొక్కతిని విడచిపోయి  
యేనూ ॥అ॥ యొక్కడను జలములు గానకనూ - చిక్కులక బడితిని  
ఘనముగనూ ॥అ॥

వ॥ భగినీ యిట్లు నిన్నెడబాసియు నేనీపురంబు కేరి యుంటిని  
గాని నీవెల్ల యీజయసింహుని కగుపడితివి.

తా॥ తమ్మా నీకేగినంతలోనా - తస్కరుండొచ్చి కాననమునా॥  
త॥ యమ్మహాకాళికాలయమునా - కవుడుగొనీ పోయె వేగమునా ॥వ॥

వ॥ అట్టి చోరుండు వన్ను కాళికాదేవికి బలియివ్వగా నీ జయ  
సింహుడొచ్చి వాని సంహరించి నన్నిటకుగొని తెచ్చెను తమ్మా.

కన॥వ॥ ఆహాహా అక్కా నీకెంత కష్టంబు జరిగినది మన జయ  
సింహుడు ఆవత్కాల బాంధవుండు ఆయెనుగదా.

కన॥ భూమిపాలాత్మజా నీవలనా - మేమిక్కడరికేసితిరి విలలోనా  
ప్రేమగొనియు కన్నతండ్రివిధము - ప్రీతికేసితిరి యెంతోఘనము॥భూ॥

వ॥ ఆహా మహాత్మా యిట్టి మాయువకారంబునకు ప్రతి యువ  
కాధమేమి యొనర్పగలము మిరుణము మాకెన్నాల్పకై నం దీరదుగదా  
నీవు మాతండ్రివంటివాడవని యెల్లకాలము నిన్ను దలతుండు.

|| ధారుణీయందు చాలమద్దీ - శౌరికి సాటిదైవమెద్దీ | ధా!  
మార్గజనకుని కృపారసమునా - మనకు మేలాయనెంతుయిలనా | ధా!

ప|| కాపున కనకసేనా మనకందరకు పరంధాముడే తండ్రియు  
గదా వాని కృపలేనిది మనమేమి చేయగలవారము సరి నేటికి మనకు  
మేలయ్యెగాని యాకృతారసేనుని పైకి దండెత్తిపోయి వానిని బరిమార్చి  
లోకబాధ మాన్పవలయును విదవ నీవు రాజ్యంబున కధిపతివయ్యి సకల  
జనుల రక్షింపవలయును.

కన|| సరిమంచిది యిదేమాతల్లిని మాభగినిని దోడ్కొని సైన్యం  
బులో మన్నగరంబున కరుగవలయును సైన్యంబు సిద్ధపరచుము.

జ-ప|| యిదువరకే సైన్యంబు సిద్ధపరచి యున్నవాడా యిదే  
రథంబునందు విమలాదేవి తారయితము నీవు గూర్చొనుము యేను రథం  
బును దోలువాడా (అని వెళ్ళుదురు) (అక్కడ కృతారసేనుడు)

కృత-ప|| వశేశూరా యేమో రణభేరి వాయద్యంబులు వినబడు  
చున్నవి యెవ్వరేని శత్రువులు మనపైకి దండెత్తి వచ్చిరా యేమి  
తెలుసుము. యేమీ వాడెవడు కాబోలును.

శూ-ప|| ఆయ్యా కనకసేనుడు జయసింహుని సహాయ్య మొనర్చు  
కొని వచ్చుచున్నవాడన వింటిని.

కృత-ప|| యొక్కడి కనకసేనుడు మున్నే యరణ్యములో మీరు  
ఖండించియే వచ్చితిరిగదా.

శూ-ప|| (తనలో) ఓహో యిదియేమో మోసము సంభవించి  
వచ్చును దీనికేమి బొంకనగును మంచిది యిదుగొ నొకమాట బలికెద  
గాక (ప్రకాశముగా) రాజేంద్రా ఆదియు నిక్కమేకాని మేము వారల  
ఖండించివచ్చినలోడనే యొక తపోధనవంతుడువచ్చి వారిరువురి శిరస్సుల  
నుంచి బ్రతికించినాడని విన్నవారము వింటివా.

కృత-ప|| ఆహా యిదియేమి విచిత్రము మంచిది రానిమ్ము.

(అంత కనకసేనుండు వచ్చి కృతారసేనుగని)

కన-ప|| వరభ్రష్టా కృతారసేనా.

గీ|| ధర్మమును పాడుకొని యధర్మమునకు • చిక్కినాడవు పందవై  
చెనటిగోతు • కాలరాచెద నికజాను కరుణబీడి • సకలభూపాలులందరు  
సన్నుతింపా||



క॥ వోరీ డరాత్మా నిర్మల పరాక్రమ వంతుడనని బింకము  
లాడుచు వచ్చెఁటో కష్టల బెట్టితివి యకనీ వఁడఁడంచి నాయొక్క  
తండ్రి రుణము దీర్చుకొనియెదా యక నట నిల్వంబడుమురా.

కృ-గీ॥ కాలమాసన్నమాయెను గాననీకః వారిపీఠలగూర్చుకో  
వచ్చిసరిగః నిల్చినంతనే నన్నిట గెల్చితిఁటో జీల్చిచెండాడు వాడనిన్నీ  
క్షణమునా॥

ప॥ వరే బాలకా వయస్సున కడు విప్లవాదపురా అస్త్రశస్త్ర  
విద్యలొకను పెక్కుగా గేర్చవలసియున్నది యిపుడునాపై రణంబున  
కొచ్చుట తగదు శరణి మరిలిపోయితివా మన్నించెద చూడుము.

### దైలాగ్

కన॥ పలువా తులువా నిలుపు త్తణంబున నిలువక నీయొక తల  
దృఢంతు - బలిమిన జనకుని బట్టివధించిన ఫలమునిపుడె గుడువగ జేసెద  
నిక పలువా॥

గీ॥ బిఁబిఁచేమాడు జనకుని బట్టిచంపి ధదిసె మాతృసమంబినక  
వలకెన్నో బాధల బెట్టి యడవికి బంపివమ్మ ధి పెక్కుకష్టల బెట్టిన  
లింకమడతూ॥

క॥ యిట్టి కృరచిత్తుండవగు నిన్నుజంపుమని వడియ్యబాణం  
బిదే గోడు బెట్టుచున్నది యకనాశరంబుదప్పించుకొనుము చూచెదగాక.

కృ॥ నిలుమా నిన్నిట నలతును కనుగొన - దలచితివే నాబల  
బిపుడు - పలుమరు యటల బలికిలె నీయొక బలుకులడతు దివిజాలు  
గనిమెచ్చగా నిలుమా॥

గీ॥ నీదు జనకుని జంపిన మాదిరిగను నిచ్చులిగబట్టి తలగొట్టి  
నీడుతండ్రి కడకు సంపెంతు నిపుడు తక్షణములోన మధ్యకాదండ  
కాండంబు చూన్పగలవే॥

ప॥ వరే యర్థకా ముక్కుపచ్చలారని పోరడపు యీ సమర  
సమాచారము నీకేమిగురుతురా వృథా మరణమయ్యెదపు పొమ్ము.

కన॥ యిటులాడిన పెరచువాడగాను - నీవిటుగాంచుము నాపటు  
బలము కుటిలాత్మాని గూలగ నేసియు నెటులైనను కీర్తిలపై  
గాంచెదా యిటు॥

వ॥ వరే మూర్ఖా పాపకర్ముండవగు నీకెల్లకాలము జయంబు గల్గునా నేటికినీవు జేయు పాపంబు నిండినది యికనీకు జయంబు చేరదు భీ దురాత్మా నీముఖంబు జూడవచ్చునా.

కృ॥ యిటుగాంచుము నొక్కటె శరముననిక తటకున బడవై చెద నిపుడే - యెటులైనను చాలమద్దిపురిశ్రీ - పటపర్ణాంకుని వాసిగ దలచెదా ॥యి॥

వ॥ యిదే నాశరంబు వచ్చుచున్నది చూడుచూడుము.

(అని శరంబుచేకొని ప్రయోగింప జయసింహుడు అడ్డముగావచ్చి కృతసేనునితో)

జ॥ వరే కృరా యీకనక సేనుని బాలునిగానెంచియుల్లుబింకము లాడకుము యిదే జయసింహ భూపాలుం గనుగొమ్ము.

కృ-వ॥ ఒరే నరాధమా నీవెంతటివాడవురా పులిముంగిట మృగంబు పగిది నాముందరనా నీపరాక్రమము అయినయికరమ్ము నన్ను జయించుమురా.

జ-వ॥ దురాత్మా పాపంబనియెంచక నిష్కారణముగా తోడ బుట్టిన అన్నను నిద్రించి యున్నవానికొ జంపి మహా పాతకంబు గణించు కొంటివి యిదియు శూరధర్మమా అట్టిపాపంబు నిమ్ముజ్జాట్టుకొని వచ్చినది యికనీవు జీవించుట కల్లా.

కృ-వ॥ వరే నీ బలశూరత్వమును నాకు నెలవేయున్నది యెందు కిట్లు బలికెదవు పురుషార్థివేని నన్ను జయించుము చూచెద.

జ-వ॥ అన్నను జంపినదేగాక అన్నభార్యను పిల్లలను మహాకష్ట పెడితివిగదరా కఠినచిత్తా యిందులకు నీకేది ఫలంబు గలిగినదిరా దురాత్మా.

కృ-వ॥ వరే యిదే చూడుచూడుము నాచంద్రాయుధంబున నీతలం ద్రెంచుచున్నవాడా.

(అని కొట్టబోయిన జయసింహుడు కనకసేనునితో)

జ-వ॥ కనకసేనా చూచెదవేమి యీదురాత్ముని జిక్కబట్టి కర పాదములు బింధించి బాగా దంఢింతామరమ్ము.

(అని యిరువురు వానింబట్టి కరపాదంబులు గట్టివైచి విమలా దేవి పాదంబులకొ బడవేసిన కృారుడు విమలంగని)

కౌ॥ వ॥ తల్లి విమలాదేవి నేజేయుదుర్మార్గము లెల్లను తీమించి  
నన్నుఁబ్రోవుము తల్లీ నీకిదో సాష్టాంగ దండములు.

కన॥ వ॥ భీ దురాత్మా యింకానిన్ను రక్షించవలయునా యిదే  
చంద్రాయుధంబున సంహరించెద చూడుము.

(అని కొట్టబోవగా విమలాదేవిగని కొమారుని కరంబులుబట్టి)

వి॥ వ॥ తనయా తాళుతాళుము.

కం॥ అపకారము చేయుచుచో ♦ నపకారముజేయుటెల్ల ♦ నదిగొప్పగునా  
నపకారికి నుపకారము ♦ నెవమెన్నక జేయనీకు నేర్పునుతనయా!

వ॥ అట్లుగావున కుమారా అతని పాపము అతనినే జిరచును గాని  
యితని సంహరించి మన మేలా అట్టిపాపము గణించుకోవలయును తండ్రి  
యితని కింతయే శిక్ష జాలును యూర్కొనుము నామాటవినుము.

కన॥ వ॥ తల్లి మీచిత్తము అట్లులనే యూర్కొందును.

జ॥ వ॥ కనకసేనా మంచిదిగానీ నాయొక్కమనవి యిటువినుము

కన॥ వ॥ అయ్యా యేమియాజ్ఞ.

### యిరువురికి డైలాగ్

జ॥ సరే నేటికి - జయమయ్యెగాని ! సరే॥ మరినీవు రాజ్యభారం  
వహించి - స్థిరమానసుండవై నరులా పాలింపు ! సరే॥ ౧॥

వ॥ కావున మీతండ్రి గతించిననుడి మేము మిక్కిలి చింతా  
క్రాంతలమై యున్నారము మరల మీసింహాసనము మీరు స్వీకరించి  
ధర్మప్రపంచంబు నడువవలయు వింటినా.

కన॥ నామనమునా - కేమికోచదయ్యే ॥నా॥ యేమనందుమీలో  
భూమిపాలనాకా ప్రేమయే లేదాయె - పిన్నవాడనయ్యా ॥నా॥

గీ॥ మున్ను నేబడ్డ పాట్లన్ని యెన్నవళమె ♦ నేడు సింహాసనం  
బెక్క నేమియడము ♦ మరల మాతండ్రివచ్చునా మానవేంద్ర ♦ భక్త  
పోషణు డారామ పతియెగాదే!

వ॥ అక్కటా యీపట్టాభిషేక షుభకోత్సవమున మాతండ్రియిండి  
జరిపిన పక్షమున నెంతటి యానందంబుతో నోలకొడు చు  
డుచుగదా.

జ॥ కానున్నదీ - గాకాతీరునే ॥కా॥ యైనకార్యంబుకైనీవుచింతా  
బూసిన లాభంబును లేదునమ్ము॥

వ॥ కావున మహాశయ (గతంగోష్ఠినకర్తవ్యం) అనునట్లు ముందు  
జరుగవలసిన పద్ధతికై చింతినచిం నేమిలాభము.

వి॥ ప్రియనందనా - జయమయ్యెనీకు ॥పి॥ నయమొప్పనిన్ను,  
నలచాలమద్దీ - పయజాత్యుడైనా - పరమాత్ముడేలు ॥పి॥

వ॥ కుమార కనక సేన నీవుంగాక యారాజ్యభారము వహించు  
వారెవ్వరు యీ జయసింహ భూపాలుని యాజ్ఞ ప్రకారము నీవిప్పుడే  
పట్టాభిషిక్తుండవు గమ్ము తల్లినగు నామాట వినుము తుండ్రు.

కన-వ॥ తల్లీ తమ యాజ్ఞ ప్రకారమే మెలంగువాడ.

(అని కనక సేనుని పట్టాభిషిక్తునిగాజేసి మంగళ వాయిద్యములు  
వాయించుట)

మంగళహారతి.

జయమంగళ మనరే - రమారమణునికి - నతజన పాలునికీ ॥ జ॥  
నయముగదీచ జనాళికి నిరతము । జయమొసంగుకీజగదీశ్వరునికి ॥జయ॥౧॥  
వారిజ భవహృద భిడౌజ వంద్యునికి । వారిజ నాటనికీ ॥ వారణరాద్వర  
దుని కచ్చుతునికీ సారసదళలోచనునికి । శౌరికీ ॥జయ॥౨॥ నారడ  
పనకప నందన వినుతునికీ - పన్నగ శయనునికీ - భూరిచాలమద్దీ నివా  
సుండగు - పారావార గంభీరుని కనిశము ॥జయమంగళమనరే॥

గీ॥ వసుధ చక్రమ నామసంపత్సరమున ♦ శ్రావణాశ్రిత పక్ష  
పంచమి సుధినము ♦ నందు యీకనక తొరను నాటకంబు ♦ రచన జేసితి  
హరిదయా రసమువలన॥

కనకతొర నాటకము సంపూర్ణము.

శ్రీమదా శంకరయ్యగారి శ్రీమియర్ ముద్రాక్షరశాల, సికింద్రాబాద్.

# ప్రజనకల్పవల్లి

(ప్రీలపాలిటి కల్పనృక్షము వంటిది)

గ్రంథకర్త : మల్లంపల్లి భైరవమూర్తి పంతులుగారు.

ఈ పుస్తకము మిగుల వ్యయప్రయాసలతోర్చి శుద్ధతా పూర్వకముగ మరలముద్రించినారము. ఇయ్యది ప్రీతియింట నుండదగిన పుస్తకము. వైద్యులకు మిక్కిలి సహాయకారిగా నుండుననుటకు సందియము లేదు. చదువుకున్న ప్రతివారికి నీది సహాయకారియే ! ఇందు మీ గృహలక్ష్మీలకుండు సమస్త వ్యాధులకు ప్రక్రియలు బట్టబయలుచేసాడు. ఈగ్రంథమందలి అన్ని వస్తువులు బజారులో దొరకునవియే. అచ్చలేనుగు మాంసలలో అందరికి అర్థమగునట్లు వ్రాయబడిన ఈపుస్తకము చిత్రపటశోభితముగా మిగిలిన వెలువడినది. హిందూధర్మములు, ప్రీజనావయవముల వివరణము, ఆర్తవము, గర్భధారణవిషయము, గర్భిణీ చిహ్నములు, పిండచిహ్నములు, పిండవృద్ధిలక్షణములు, ఆరోగ్య నియమములు, ప్రసవకాల నిర్ణయము, ప్రసవ లక్షణము, మంత్రసాని లక్షణము, బాలేశ నియమములు, శిశుసంరక్షణ, గర్భిణీవ్యాధులు, సామాన్య వికృత్యములు, అప్పుడప్పుడు ప్రీలకు శిశువులకు సంభవించు వ్యాధులు, గర్భజిగోగములు, స్తనరోగములు, కుసుమ రోగములు, వాపులు, మూలవ్యాధి, కామిల, సూతికారోగము, అపస్మారము (మూర్ఛ), బాలుగకు వచ్చే వ్యాధులు ఇవి యవి యన నేల ? నీ కుటుంబమునకు పనికివచ్చు సర్వవిషయములు నీకు సులభముగా దెలియుటకొఱకు 90 చిత్రపటములలో చూపబడినవి. ఆయారోగములకు ఔషధములు, అనుపానములు, ఔషధాదము చేయు క్రమము చక్కగావివరింపబడినవి. ఏపుస్తకముకొఱకు నీవిన్నాల్భనమండియె చురుచూచుచున్నావో ఆ “ప్రీజనకల్పవల్లి” ఇదియే. సుమారు 500 పేజీలు గలపుస్తకము. ముద్దులు మూటగట్టు క్యాలికోబైండు వెల ఐ.టి.4—(—0. పో. 4—11—0 పోస్టు ఖర్చులు కొనుపారేభరించవలయును.

కొండా శంకరయ్య, బుక్ సెల్లర్, సికింద్రాబాద్.

అన్ని పుస్తకాల షాపులలో దొరుకును.

